

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2016 30 stp
Institutt for landskapsplanlegging

En diskursanalytisk tilnærming til bevaring eller utvikling i byplanleggingsprosesser

A discourse analytical approach to conservation or
growth in urban development processes

Elise Voll Mathiassen
By- og regionplanlegging

Forord

Med denne oppgave avslutter jeg masterstudiet i By- og regionplanlegging ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Jeg vil takke min veileder, Lillin Cathrine Knudtzon, for å introdusere meg for diskursanalyse. Det har vært en lang og utfordrende, men interessant og kunnskapsrik vei fra start til slutt.

Jeg vil gi en stor takk til mine tålmodige foreldre – pappa som har korrekturlest og bidratt med diskusjoner, og mamma som har stått på sidelinjen og heiet meg helt fram til mål.

Takk til mine storebrødre, Lars og Magnus, som har vært der når jeg har ønsket å snakke om alt annet enn oppgave. Magnus, takk for korrekturlesingen og teknisk bistand!

Også vil jeg takke mine venner som har støttet meg helt til siste slutt.

Til alle: Jeg vet ikke hva jeg skulle gjort uten dere!

Drammen, August 2016

Elise Voll Mathiassen

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å belyse hvordan spørsmålet om bevaring og utvikling blir håndtert i byplanleggingsprosesser. Bakgrunnen for temaet ligger til i det økende presset på byens arealer og hvordan dette utfordrer hensynet til den historiske bygningsmassen. I utviklingsplanprosesser fremmer aktører motstridende argumenter for virkelighetsforståelser for byutviklingen. I byplanlegging som et komplekst felt vil fremtredende meninger og synspunkter ofte bli styrende for prosessene.

For å besvare oppgavens forskningsspørsmål er det gjort en diskursanalytisk tilnærming med utgangspunkt i planleggingsprosessen for Globusgården i perioden fra 2013 til 2015. Ettersom byplanleggingsfeltet består av ulike kulturer og verdier, ønsker jeg å klarlegge synspunkter fra aktuelle aktører og med de ytringer som kommer til uttrykk i plan- og saksdokumenter.

Jeg kunne identifisere tre fremtredende diskurser som gjelder utvikling og bevaring. Det utpekte seg to dominerende diskurser – moderniseringsdiskursen med private utbyggere og arkitekter som representanter – med ønske om utvikling av høyhus til erstatning for Globusgården, og lokalsamfunnsdiskursen hvor kommunal administrasjon og politikere representerer en utvikling til fordel for befolkningsveksten. De dominerende diskursene samler seg rundt elementer fra forskjellige diskurser som bindes sammen. Argumentasjonen bygger på at høyhus må ses på som løsning for å dekke samfunnets behov. Fylkeskommunen er representant for den tredje diskurs, bevaringsdiskursen. Her er argumentet at byutviklingen skal være på Globusgårdens premisser. Men argumentene blir skjøvet til side da disse ikke blir sett på som betydningsfulle på lik linje med de dominerende diskursene. Oppgaven belyser hensynet til forbedret kommunikasjonsprosess, som kan bidra til å redusere saksorienterte og langvarige prosesser.

Summary

The purpose of this study was to examine how the issue of conservation and development is handled in urban planning processes. The reason for the theme lies in the increasing pressure on city spaces and how this challenges the consideration of the historical buildings. In development planning processes promotes actors with opposing arguments and perceptions of reality for urban development. In urban planning as a complex field I prominent opinions and views will often take control of processes.

To answer thesis research question I have made a discourse analytical approach based on planning for Globusgården in the period from 2013 to 2015. As the urban planning field consists of different cultures and values, I want to clarify views from relevant stakeholders and with the utterances expressed in planning and supporting documents.

I could identify three prominent discourses concerning development and conservation. Two dominant discourses appeared – the modernization discourse with private developers and architects as representatives – with the desire to develop high-rise buildings to replace Globusgården, and a local community discourse where municipal administration and politicians represent a trend in favor of population growth. The dominant discourses gather around elements from different discourses bound together. The argument is based on the high-rise buildings to be seen as a solution for the needs of the community, gathered around the modernization discourse. The county is the representative of the third discourse, conservation discourse. The argument is that the urban development in question should consider the cultural value of Globusgårdens. But the arguments are pushed aside as less significant compared to the preferred values in the dominant discourses. The thesis highlights the interests of improved communication process at earlier stages, which can help reduce task-oriented and long-term processes.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1	9
Innledning	9
1.1 <i>Problemstilling</i>	10
1.2 <i>Oppgavens struktur</i>	10
Kapittel 2	11
Casebeskrivelse: Utvikling eller bevaring av Globusgården	11
2.1 <i>Utviklingen av Drammen by</i>	11
2.2 <i>Strømsø bydel</i>	12
2.3 <i>Globusgården</i>	14
Kapittel 3	16
Teori	16
3.1 <i>Sosialkonstruktivisme</i>	16
3.2 <i>Et diskursanalytisk perspektiv</i>	17
3.3 <i>Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse</i>	18
3.3.1 <i>Tredimensjonal forståelse av diskurs</i>	19
3.4 <i>Hajers diskursanalytiske begrep</i>	22
3.5 <i>Diskurser i offentlig planlegging i Norge</i>	23
3.5.1 <i>Overordnede diskurser i offentlig planlegging</i>	23
3.5.2 <i>Diskurser i norsk byplanlegging</i>	24
3.5.3 <i>Diskurser i strandsoneplanlegging</i>	25
3.5.4 <i>Til sammenlikning med egne diskurser</i>	25
Kapittel 4	28
Metode	28
4.1 <i>Samfunnsvitenskapelig tilnærming</i>	28
4.2 <i>Datainnsamling og analyse</i>	29
4.3 <i>Refleksjoner rundt egen forståelse i forskningen</i>	32
Kapittel 5	33
Beskrivelse av overordnede rammer for Globusgården	33
5.1 <i>Kulturminner og kulturmiljø</i>	33
5.2 <i>Formelle rammer og styringsverktøy</i>	34
5.3 <i>Aktører og samspill</i>	38
5.4 <i>Oppsummering</i>	39
Kapittel 6	40
Diskursanalyse	40
6.1 <i>Hoveddiskurser</i>	43
6.1.1 <i>Moderniseringsdiskursen</i>	43
6.1.2 <i>Lokalsamfunnsdiskursen</i>	44
6.1.3 <i>Bevaringsdiskursen</i>	45
6.2 <i>Rammer og styringsverktøy for vern og utvikling</i>	46
6.2.1 <i>Statlige plansignaler</i>	46
6.2.2 <i>Regionale planer</i>	48
6.2.3 <i>Føringer i plandokumenter på kommunenivå</i>	52
6.3 <i>Planleggingsprosessen for Globusgården</i>	58
6.3.1 <i>Interesse for utvikling av Globusgården-tomten</i>	58

6.3.2 Ny runde med innspill til kommuneplanens arealdel.....	68
6.3.3 Drammen kommune legger rammer for Torgeir Vraas plass	75
6.4 Sammenfattende om empirien, aktørene og diskursene	80
Kapittel 7	84
Avslutning.....	84
7.1 Konklusjon.....	84
Figurliste og tabelliste.....	86
Referanseliste	87
Vedlegg 1	94
Vedlegg 2	96

Kapittel 1

Innledning

I byplanleggingsprosesser er tema ofte knyttet til utvikling og hva som skal skje når befolkningsveksten setter press på byens arealer. Det oppstår strid når det handler om fremtiden for den historiske bygningsmassen. Underveis i prosessene kan det fort oppstå konflikter og fronter. Med en diskursanalytisk tilnærming vil jeg belyse motstriden mellom bevaring og utvikling i planleggingsprosessene. Mitt bidrag er ment å gi viss innsikt i og forståelse for aktørenes handlinger og handlemønstre, og hvilke konsekvenser det kan gi for samfunnet.

I oppgaven analyserer jeg hvordan spørsmålet om bevaring av kulturhistoriske bygninger blir håndtert i planprosesser som del av byplanleggingen. Jeg ønsker å undersøke på hvilken måte hensynet til kulturminner blir håndtert i statlige, regionale og kommunale rammer og føringer, og hvordan den kommunale planmyndighet ivaretar bevaringsinteresser i dette tilfellet. Det vil si hvilke mål og prioriteringer som lokale myndigheter har satt for bevaring. Med hensyn til dette møter også kommunen utfordringer i å være åpen og ha dialog med private aktører og andre interesser. Dette setter scenen for følgende spørsmålsstilling: Hvordan påvirker dette formålet med bevaring og hvordan blir det gjort i praksis? Hvordan møter de lokale myndigheter kompleksiteten knyttet til sakene og hvordan håndteres de ulike samfunnsinteresser?

Som nevnt i innledningen bygger min oppgave på en diskursanalytisk tilnærming av planleggingsprosessen for Globusgården på Torgeir Vraas plass i Drammen sentrum. I samsvar med strategier for fortetting for å fremme fremtidig befolkningsvekst, har de lokale myndigheter i Drammen kommune tatt initiativ til pågående planprosesser med ønske om å få fram mulige løsningsforslag innen kort tid. Private aktører er involvert for å komme med forslag til planer og realisering av disse. For å ivareta ulike interessefelt skal kommunen balansere alle hensyn på fornuftig vis, og på en måte som er ønskelig i byutviklingen. Private planforslag kan få utfordringer når offentlige planmyndigheter kommer på banen. Men når dette er sagt, vil gode prosesser kunne skape kompromisser som er godtagbare for alle parter. Dette er avhengig av når, hvor mye og i hvilken grad aktørene kommer på banen. Dette er "bakteppet" for denne saken hvor jeg blant annet forsøker å gi et bilde av hvilke aktører som påvirker og hvordan kommunal myndighet blir påvirket i prosessen. Det vil være avgjørende når det kommer til Globusgårdens framtid – om det skal stå eller rives.

1.1 Problemstilling

For å belyse temaet for min oppgave vil jeg ha et fokus på ulike synspunkt for utvikling og bevaring i byutviklingsprosesser, med utgangspunkt i Globusgården. Jeg bruker Norman Fairclough (2003) sin diskursanalytiske tilnærming ved å analysere aktørers meninger som kommer til uttrykk i språket og hvordan den sosiale virkeligheten blir preget av dette. Som del i et sosialkonstruktivistisk perspektiv vil ikke en diskursanalyse søke etter hva som er sann eller usann kunnskap ved utsagn og tekster. I stedet søker jeg etter diskursive mønster i tekster for å redegjøre for det som vi ubevisst tar som en selvfølge som ligger i språket med tale om byutvikling. Jeg vil klarlegge i denne oppgaven:

Hvordan blir spørsmålet om bevaring eller utvikling blir håndtert i byplanleggingsprosessen for Globusgården?

For å tilnærme meg problemstillingen vil jeg få hjelp av følgende underproblemstillinger:

1. *Hvilke offentlige rammebetingelser og styringssignaler finnes for henholdsvis bevaring og utvikling?*
2. *Hvilke diskurser trekker aktørene på med hensyn til bevaring og utvikling, og hvem målbærer dem?*
3. *Hvordan kommer dette til syne når det gjelder Globusgården?*

1.2 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i sju kapitler. Tidligere i dokumentet redegjorde jeg for oppgavens innledning, bakgrunn for oppgaven og problemstilling, med avgrensning for oppgavens omfang. I kapittel 2 beskrives i korte trekk byutviklingen i Drammen og på Strømsø torg, og en presentasjon av utviklingen av oppgavens case – Globusgården inngår her. Kapittel 3 gir en innføring i teori, og gjør rede for sentrale begreper. Det teoretiske rammeverket og metodetilnærming i analysen er Norman Fairclough sin tredimensjonale modell og Maarten Hajer sine begreper: 'story line' og *diskurskoalisjon*. Jeg gir også et innblikk i tidligere forskning, hvor nevnte teorier og metode er anvendt. I kapittel 4 beskrives valg av forskningsmetode og datamaterialet, og hvilke refleksjoner en forsker må gjøre ved bruk av en diskursanalytisk tilnærming i en analyse. I kapittel 5 gir jeg i korte trekk innføring i regelverk, kulturminnevern, og aktørene i planleggingsprosessene. I kapittel 6 anvendes det diskursanalytiske verktøyet for planleggingsprosessen med Globusgården, med bruk av begreper som ble redegjort for i teori og metode. I kapittel 7 avsluttes oppgaven med oppsummering av oppgavens hovedfunn. I den delen besvarer jeg på problemstillingene som oppgaven belyser og refleksjon over planleggingspraksis.

Kapittel 2

Casebeskrivelse: Utvikling eller bevaring av Globusgården

Som del av denne avhandlingen tar jeg utgangspunkt i et case for å redegjøre for mitt forskningsspørsmål. I denne delen beskriver jeg først den overordnede historiske utviklingen av Drammen by og Strømsø bydel. Videre forteller jeg om caset, Globusgården, og hvilken rolle bygget har hatt i byutviklingen, for å få et innblikk i hvordan dette kan knyttes opp mot den aktuelle planprosess.

2.1 Utviklingen av Drammen by

Drammenselva har sitt utløp i Drammensfjorden, med tilknytning til Oslofjorden i sørøst, og den har hatt en stor rolle i utviklingen av Drammen by (Wøhni 2007: 4). Siden 1200-tallet er det stadfestet bosettinger i langs elva, da hollendere på denne tiden hadde seilt til Norge for å handle tidens viktigste ressurs – tømmer (ibid: 25). Ladestedet Bragernes på nordsiden av elva hadde antydninger til bymessig karakter allerede på 1500-tallet, og dominerte innenfor næringsliv, som handel og håndverk (Sellæg 2010: 31; Helle 2006: 163). Men også på Strømsø, sør for Drammenselva, vokste det fram et samfunn. På Strømsø bodde flere bygningshåndverkere, og stedet ble etter hvert ladested for trelast på lik linje med Bragernes (Sellæg 2010: 36).

På Strømsø og Bragernes økte befolkningen, og trelasthandelen her vekket interesse fra større etablerte byer i Norge. I 1715 fikk "tvillingbyene" kjøpsprivilegier, med Bragernes under hoved- og kjøpstaden Christiania og Strømsø under Tønsberg som nærmeste kjøpstad (Wøhni 2007: 25; Helle: 206-207; Sellæg 2010: 43). I 1811 ble Bragernes og Strømsø slått sammen til det byen i dag heter – Drammen. I 1812 ble den første broen bygget mellom bydelene, og utgjorde et viktig knutepunkt for kommunikasjon mellom de to store bydelene (Wøhni 2007: 25).

I løpet av 1700-tallet og på midten av 1800-tallet ble Drammen utsatt for flere branner. En stor bybrann herjet på Bragernes i 1866, og i 1869 på var det også en brann på Strømsø som ga store skader på byens trebebyggelse. For å unngå større bybranner i framtiden ble bydelene regulert og gjenoppbygget med brede gateløp. Bragernes ble bygget med kvartalsstruktur etter en kvartalsplan (Drammen kommune 2015g), og dette ga bydelen en mulighet å utvikle seg til å bli moderne med ny, grønn beplantning mellom gatene. Innføring av ny bygningslov i 1904 utløste murtvang for ny bebyggelse i bysentra og dette skulle sikre færre branner (Wøhni 2007: 26). Etter bybrannene var

også tiden for nye kommunikasjonsforbindelser. Ikke lenge etter brannene sto Drammen jernbanestasjon ferdig bygget på Strømsø torg, med spor mellom Drammen og Randsfjorden, og senere også tilknytning til hovedstaden. På den måten ble jernbanen et effektivt transportsystem mellom havn og fabrikk (Sellæg 2010).

Da dampsgen kom på midten av 1800-tallet gikk Drammen fra å være en trelastby til en industriby (Wøhni 2007: 25; Sellæg 2010: 174), med områder tilrettelagt for skipsbyggeri og høvleri. I 1903 fikk Drammen elektrisiteten. Med elektrisiteten ble papirfabrikker bygget langs elvebredden på Strømsø-siden av elven. Byen ble den største papirprodusenten i Norge (Wøhni 2007: 25). Fra 1900-tallet til 1920-årene var Drammen i en økonomisk storhetstid industrielt (Tellefsen 2014). Byen utviklet seg til å bli større, og det førte med seg bygging av ny bybro mellom Strømsø og Bragernes, ferdigbygget i 1936 i armert betong. Det er den samme bybroen som forener bydelene i dag (Sellæg 2010: 286), og som i oppgaven forbindes med Byaksen.

Det skjedde en omfattende omlegging av trafikkmønsteret fra 1970-tallet, og en stor motorveibro ble bygget i 1975 for å håndtere den voksende trafikkbeklastningen på E18 mellom Oslo og Sørlandet (ibid: 292). Eksos og støv fra den tunge trafikken i Drammen sentrum, og utslipp og kloakk fra fabrikkene langs elven hadde bidratt til forverring av bybildet (Wøhni 2007). I 1986 startet arbeidet med å rense elven ved å knytte renseanlegg til bolig- og næringseiendommer, og deretter fikk miljøtiltaksprosjektet "Miljøpakke Drammen" (ibid: 7) midler til å ta tak i de miljøproblemene byen hadde slitt med i lang tid (ibid). I 2005 startet omdømmeprojektet for Drammen by. Prosjektet var et samarbeid mellom Drammen kommune og næringslivet, med mål om å drive en byutvikling som skulle bedre inntrykket av byen, få flere tilflyttere og få næringsliv til å etablere seg her (Kleven, Williamsen og Nielsen 2014). Med omdømmeprojektet fikk elven ny promenade, og ny bruk av byens omgivelser ga grunnlag for sentrumsveksten i årene etter (Wøhni 2007).

2.2 Strømsø bydel

Strømsø er en av de eldste bydelene i Drammen. Det var på 1400-1500-tallet at Strømsø bydel ble til da det på tiden vokste flere små øyer opp av elven. Øyene ble brukt som beitemark for husdyr, og etter hvert kom tømmerlasthandelen og en voksende bebyggelse. På slutten av 1600-tallet kunne man regne med at Strømsø hadde blitt et bysamfunn, med egen kirke, rådhus, og eget byvåpen (NIKU 2010: 18). Gradvis ble Strømsø til den bydelen som i dag ligger sør for Drammen sentrum (ibid).

Sverre Pedersen, som på 1930-tallet var en byplanekspert, la fram et forslag til ny byplan for Drammen sentrum. Byplanen ble ikke realisert, men forslaget la grunnlag for bygging av en ny bybro i 1935 som erstattet den eldre trebroen. En ny bybro utløste samtidig det som senere skulle endre den fysiske utformingen av Strømsø torg. I etterkrigstiden hadde Strømsø fortsatt et gammelt og uregelmessig gaterutenett- og byggemønster. På nordsiden av elven hadde Bragernes blitt regulert med rutenettplan, og blitt en moderne og funksjonell bydel med handel som ga hovedtyngden for byen. Strømsø hadde en blandet bebyggelsesstruktur etter en stykkevis utbygging, branner og ulike reguleringer (Wøhni 2007).

Visjonen for Strømsø var å skape en moderne og tidsmessig bydel på lik linje med Bragernes. Det førte til at det i 1953 ble satt i gang en regulering av Strømsø sin gamle sentrumsbebyggelse. På 1950-tallet ble en ny vei anlagt ved bruk av Drammens eldste gjennomfartsvei Tollbugata, forbundet med bybroen. Dette la føringer for å endre bygningsstrukturen på Strømsø på 1950-tallet for å tilrettelegge for en mer moderne og tidsmessig bydel. Strømsø torg gikk fra å være rektangulært og lukket, til å bli mer åpent, med en buet vei fra Bjørnstjerne Bjørnsonsgate til bybroen (Veirud 2010: 301). Bygninger som rammet inn Strømsø torg ble revet grunnet den nye veiforbindelsen gjennom torget (Veirud 2010; Wøhni 2007).

Med bygging av nye veianlegg og motorveibro gjennom Drammen på 1970-tallet, var tanken å lede biltrafikken ut av Strømsø siden. Veianleggene og ny motorveibro ga sår i strukturen og preget Strømsø. Strømsø siden ble i stedet belastet med tung trafikk og veier som fungerte som barrierer gjennom bebyggelsesstrukturen. Også jernbanen bidro til at Strømsø ble avskåret fra elven. Strømsø hadde ikke funnet sin plass på linje med Bragernessiden (Tellefsen 2014). Byplanmessige endringer i sentrum førte også til at det i 2011 ble satt i gang et oppussingsprosjekt for Strømsø torg. Prosjektet ble ferdig til feiring av 200-årsjubileumet for sammenslåingen av Bragernes og Strømsø til Drammen by (Langeland 2014).

2.3 Globusgården

Globusgården ligger på Torgeir Vraas plass i Strømsø bydel, med nærhet til Strømsø torg og Drammen jernbanestasjon. Globusgården er en del av resultatet fra tiden da bebyggelsesstrukturen på Strømsø torg ble revet og omgjort med ny by- og trafikkutforming og veiforbindelse fra Bjørnstjerne Bjørnsonsgate til bybroen på 1950-tallet (Figur 2 og 3) (Veirud 2010: 303). Globusgården ble oppført som én av mange Drammens senmodernistiske bygninger, tegnet og konstruert av arkitektene Ragnar Anker Nilsen og Arne Grenager. Inspirasjonen for Globusgårdens arkitektoniske utforming og runde form ble hentet fra Tyskland, med bygningen Kaufhof i Mannheim som ideal (Thorkildsen 2010: 332).

Figur 1: Globusgården som en halvsirkel, med et enkeltstående bygg tett inntil bygget, i 1967. Kilde: Drammens Tidende

Figur 2: Strømsø torg før bygningene ble revet, i 1939. Kilde: Norge i bilder

Figur 3: Globusgården i en halvsirkel, i 1963. Kilde: Norge i bilder

Figur 4: Globusgården i 2014. Kilde: Norge i bilder

Globusgården har blitt oppført i to etapper. Bygget ble oppført på oppfordring fra et selskap som besto av flere forretningsdrivende. På 1950-tallet hadde de forretningsdrivende mistet sine butikklokaler da bygningsstrukturen på Strømsø torg ble revet, grunnet den nye veiforbindelsen gjennom torget. I 1963 ble første del av Globusgården oppført og formet som en halvsirkel med to etasjer (Figur 3). Globusgården ble sammenføyd med en enkeltstående bygning i enden av halvsirkelen (Figur 1). Dette enkeltstående bygget ble revet, og i 1967, som det siste byggetrinn, fikk Globusgården sin ovale form (Figur 4) (Rambøll 2015a).

Med sin karakteristiske form og sentrale beliggenhet har det vært diskusjoner om Globusgårdens fremtid, både med og uten bygget. Et eksempel på diskusjon var i 2007, da en interessent tilbød bygging av "høyhus på 94 meter"¹, med innhold av konferansehotell, til fordel for at Globusgården rives. Interessenten var i dialog med Drammen kommune (Austad 2007), men høyhusbyggingen ble bare med ideen.

I 2011 fikk Globusgården en pris, utdelt av Fortidsminneforeningen, avdeling Buskerud. Ifølge foreningen ble prisen gitt fordi bygget hadde fått bevare sin opprinnelige verdi og originalitet, med få endringer som kunne forverret kvaliteten på materialet. Dette var til tross for byggets beliggenhet på denne tidens nylig oppgraderte Strømsø torg (e-post til meg, 17.februar 2016).

Figur 5: Globusgården i 2015. Kilde: Elise Voll Mathiassen

I dag eies Globusgården, på tomten Torgeir Vraas plass nr. 1, 2 og 3, av Strømsø Torg Eiendom. Selve gårdsrommet eies av Drammen kommune. Bygget rommer ulike næringsvirksomheter. I første etasje er det lokaler tilpasset forretningsvirksomheter med handels- og servicerezzede formål, mens andre etasje inneholder kafé- og selskapslokaler (Thorkildsen 2010: 332).

---

¹ Artikkel i Drammens Tidende <http://www.dt.no/nyheter/vil-bygge-hoyhus/s/2-2.1748-1.3354335>

Kapittel 3

Teori

I denne delen vil jeg redegjøre for diskursanalyse som en teoretisk tilnærming. Først vil jeg forklare hovedtrekkene i et sosialkonstruktivistisk perspektiv, og gi et innsyn i den diskursanalytiske tilnærming. Grunnlag for teori og metode for min analyse tar utgangspunkt i Norman Fairclough sin kritiske diskursanalyse og hans tredimensjonale modell.

Videre vil jeg gå inn på Maarten Hajer sine begrep i et diskursanalytisk perspektiv, som belyser hvorfor noen problemforståelser får dominere mens andre forståelser blir utelukket. I slutten av kapittelet vil jeg gå inn på tidligere forskning utført av Gro Sandkjær Hanssen og Inger-Lise Saglie (2010) og Lillin Cathrine Knudtzon (2013), med studier av diskurser i by- og strandsoneplanleggingen. Diskursene vil jeg sammenlikne med mine egne funn av diskurser i gjennomføring av oppgavens analyse.

3.1 Sosialkonstruktivisme

I den samfunnsvitenskapelige fagtradisjonen er man interessert i å forstå hva mennesket aksepterer som sannhet og menneskets behov for å plassere virkelighetsforståelsen. Hva mennesket aksepterer som sannhet er forankret i historie og kultur. Innenfor tradisjonen finner vi den sosialkonstruktivistiske retningen, som er tverrfaglig med innflytelse fra felt som psykologi, sosiologi, filosofi og lingvistikk (Burr 2015: 2).

Sosialkonstruktivismen gjør oss oppmerksom på våre ubevisste antakelser om hvordan verden fremstår. I retningen forstår man at det ikke er noe kunnskap som gir objektive fakta. Vår virkelighet og kunnskap blir ikke skapt gjennom avspeilinger av verden der ute, men at vi forstår verden med ulike perspektiver som vi selv gir uttrykk for og verden som mennesker former mellom seg (Jørgensen og Phillips 1999: 13-14; Burr 2015). I et sosialkonstruktivistisk perspektiv er vår måte å forstå verden på blitt til gjennom kategorier og konsepter vi bruker, og er historisk og kulturelt forankret – og verdensbilder og identiteter forandres over tid (Jørgensen og Phillips 1999; Burr 2015).

Som del av den sosialkonstruktivistiske forskningen er man opptatt av hvordan mennesker i dagligdags interaksjon deler tanker gjennom språket og snakker om bestemte temaer. Hvordan

mennesker presenterer seg selv i forhold til disse temaene kan knyttes til etablerte mønstre i deres kultur (Thagaard 2013: 124; Burr 2015).

Gjennom sosial interaksjon skapes kunnskap, og på den måten skapes felles forståelse for sannhet og argumenterer for hva som er sant og usant (Jørgensen og Phillips 1999: 14). Vår verdensforståelse skapes og opprettholdes i sosiale prosesser. I sosiale prosesser konstrueres versjoner av kunnskap, og individet plasserer seg i relasjon til etablerte uttryksformer i kulturen. Kunnskap og sosiale prosesser har derfor en sammenheng (Thagaard 2013: 124; Burr 2015).

Det er en sammenheng mellom kunnskap vi forholder oss til og sosial handling. Mangfoldet av sosialt konstruerte verdensbilder fører også med seg mangfold av sosiale handlinger som ekskluderer andre problemer. Den sosialt konstruerte kunnskapen og sannheten vil føre til konkrete sosiale konsekvenser (Jørgensen og Phillips 1999: 14; Burr 2015: 5). Min interesse ligger i å undersøke hvordan byutvikling og vern forstås med bakgrunn i ulike aktørers synspunkter, da det ikke finnes én sannhet for fenomenet. Forståelsen for hva som er sannheten er tidsmessig og kulturelt bestemt.

Det sosialkonstruktivistiske perspektiv er grunnleggende i denne oppgaven da jeg ønsker å undersøke hvordan sentrale aktører i feltet forstår og argumenterer rundt bevaring og utvikling i byplanleggingsprosesser. Feltet består av mange deltakere, og de har ulike synspunkter for hva som er sannheten for en byplanlegging med bevaring eller utvikling. I avhandlingen er ikke hensikten å finne sannheten, men bringe fram i lyset hva ulike forståelser er.

3.2 Et diskursanalytisk perspektiv

Den diskursanalytiske tilnærmingen springer ut fra den sosialkonstruktivistiske retning. Tilnærmingen er kun én av flere tilnærminger for å forstå og beskrive et samfunnsfenomen. Historiker og filosof Michael Foucault har blitt kjent for sine diskursanalytiske bidrag, og flere diskursanalytiske tilnærminger deler hans tenkning. Hans diskursive tilnærming følger den generelle sosialkonstruktivistiske premiss om at kunnskap ikke er avspeilinger av virkeligheten, men konstrueres i sosiale sammenhenger. Foucault definerte begrepet diskurs som en samling av ytringer. Foucault oppfatter individet som formidlende medium for kulturen og det kulturelle språket. Personer, grupper og større organisasjoner vil tale for den kulturen de er del av, og formidler ytringene i muntlige eller skriftlige produkter. Foucault var interessert å finne hvilke ytringer som fikk aksept som sanne og meningsfulle innenfor en historisk tid (Jørgensen og Phillips 1999: 21-22). Han hevdet at ulike kunnskapsregimer kjemper om hva som er sant og falsk, og kan utelukke noen

problemforståelser (ibid: 22). Med dette mente han formålet var å finne strukturen som dannes i forskjellige kunnskapsregimer.

Jørgensen og Phillips (1999) definerer *diskurs* som “en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnitt av verden) på” (Jørgensen og Phillips 1999: 9). Som vi forstår er den diskursanalytiske tilnærmingen et verktøy for å finne de mønstrene som dannes i sosial handling og interaksjon. I en diskursanalyse vektlegges det hvordan oppfatninger som uttrykkes i en samtale er preget av konteksten og samtalen mellom deltakerne. Menneskers oppfatning av verden utformes i den samhandling man er deltaker i, og som konstruerer diskurser. På den måte kan man ikke ta stilling til om personenes meninger og beskrivelse av virkeligheten er riktige eller sanne (Thagaard 2013: 125). Diskurser er i den grad en kulturell måte å gi betydning til verden eller synspunkt på verden, som gjør andre måter å se verden på mindre sannsynlig eller utelukker andre. I ulike kulturer skifter betydninger fra diskurs til diskurs (Phillips og Schrøder 2006: 277).

Diskursanalyse har utviklet seg til å bli et antall tverrfaglige og flerfaglige tilnærminger (Jørgensen og Phillips 1999: 9). Det innebærer at diskursanalyse brukes på ulike faglige felt i ulike typer undersøkelsesarbeid. I boken “*Diskursanalyse som teori og metode*” belyser Jørgensen og Phillips (1999) tre ulike diskursanalytiske tilnærminger som springer ut fra det sosialkonstruktivistiske perspektiv. En tilnærming er Laclau og Mouffes diskursteori. Deres forståelse for diskurs er politisk forankret. De er interessert i diskurser som kun konstruerende i politiske prosesser og kamp med andre diskurser for å fastsette betydninger og oppnå en ledende stilling (ibid: 34). En annen diskursanalytisk tilnærming er Potter og Wetherells diskurspsykologi. Tilnærmingen har som formål å undersøke hvordan folk bruker diskurser ved å fremstille seg selv, og hvordan individer aktivt bruker språket og påvirker diskurser (ibid). En tredje tilnærming er Norman Fairclough sin kritiske diskursanalyse. Det er den diskursanalytiske tilnærmingen som brukes i dette prosjektet. Diskurstilnærmingen skal jeg forklare videre i neste avsnitt. Felles for retningene er en kritisk forskning av synet på språket og individets forståelse av verden.

3.3 Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse

I denne oppgaven vil jeg ta i bruk Fairclough sin kritiske diskursanalytiske tilnærming. Med en kritisk diskursanalytisk tilnærming er diskurser en betydelig del av sosial praksis, da den danner den sosiale verden og blir forandret av andre sosiale praksiser (ibid: 74). Til forskjell fra Laclau og Mouffe mener Fairclough diskurs er en viktig form for sosial praksis, da den bidrar til å konstruere system for kunnskap og mening, sosiale identiteter og sosiale relasjoner, og formes av andre sosiale praksiser og

strukturer. Diskurser vil derfor være dialektisk i forhold til andre sosiale dimensjoner. Fairclough forstår *sosial struktur* som sosiale relasjoner i samfunnet og i bestemte institusjoner, der strukturer har både diskursive og ikke-diskursive elementer. For eksempel er ikke-diskursiv praksis det som inngår fysisk praktisering, som for eksempel bygging av en bro, mens diskursive elementer er kommunikasjonsplanlegging (ibid: 77). Faircloughs diskursanalytiske tilnærming er basert på tekstanalyse for å få en forståelse for hvordan diskursive prosesser kan tolkes lingvistisk. Han mener en ren tekstanalyse ikke er tilstrekkelig for diskursanalysen da en bevisst forståelse for sosial praksis, som former sosiale strukturer og maktrelasjoner, er nødvendig for denne tilnærmingen (ibid: 78).

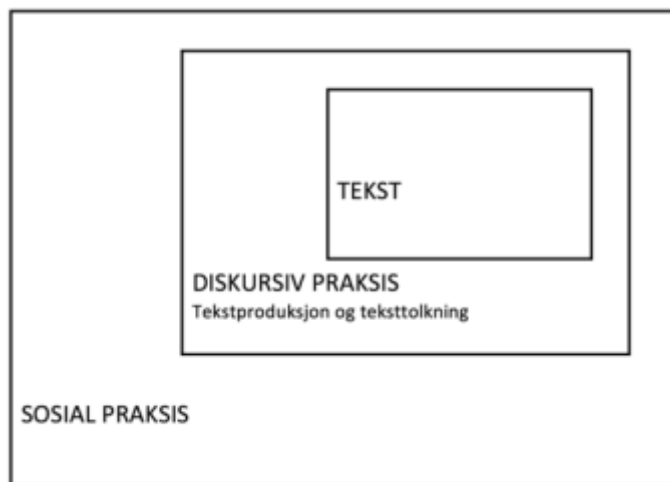
Å gjøre en kritisk diskursanalyse er hensikten å gjøre en *kritisk* forskning. Kritiske diskursanalytiske tilnærminger skal orientere og gjennomsyre diskursive praksiser som opprettholder makt og dominerende stilling. Resultatene av den kritiske diskursanalysen kan bidra til en sosial forandring. Kritikkk av ulikhetene skal avsløre rollen som den diskursive praksis har for å opprettholde maktforholdet. Analysetilnærmingen har som formål å engasjere til sosial forandring ved å likestille maktforhold i kommunikasjonsprosesser og i samfunnet (ibid: 75-76). Å være bevisst språket, som Fairclough kaller for *kritisk språkbevissthet*, skal belyse dette formålet (ibid: 76). Å være kritisk bevisst språket kan gi mennesker innsikt i diskursive praksiser som de selv er deltakere av, og bli bevisst på sosiale strukturer og maktrelasjoner som former og er med på å forme og forandre diskursive praksiser. Disse rammene som begrenser språkbruk og muligheter skal også bidra til å gjøre mennesker mer bevisste og gjøre motstand (ibid: 100). Samfunnet er bygget opp gjennom makt, og maktforståelse er å forstå samfunnet og diskurser. Å kritisere aktørene som sitter i bestemte maktposisjoner er ikke målet i min oppgave. Oppgaven har som formål å belyse de motstridende diskurser og bevisstgjøre leseren for de dominerende diskurser i feltet som vi i dagliglivet tar for gitt.

3.3.1 Tredimensjonal forståelse av diskurs

I dette avsnittet presenteres Faircloughs tredimensjonale modell, som er et teoretisk bakteppe for oppgavens tilnærming til tekstanalyse. Når jeg bruker Faircloughs metode i denne oppgaven vil jeg ikke følge modellen fullstendig i dens rekkefølge og analyseutforming, men modellen har perspektiver og kjennetegn som vil være grunnleggende for en analyse av tekster som omhandler vern og utvikling.

Den kommunikative begivenhet

Fairclough mener det er to aspekter man må ta hensyn til ved å analysere diskurser: Den kommunikative begivenhet og diskursorden. *Den kommunikative begivenhet*, eller *språkbruk*, er anledningen der man kan bruke språket, for eksempel gjennom avisartikkel, i film, i et intervju eller ved politisk tale. Språkbruk former og formes i sosial praksis (Phillips og Schrøder 2006: 279). Den kommunikative begivenhet deler Fairclough opp i tre dimensjoner (Figur 6). Det består av *tekst*, *diskursiv praksis* og *sosial praksis*:

Figur 6: Norman Fairclough sin tredimensjonale modell.
Kilde: Jørgensen og Phillips 1999: 81

Tekst

Dimensjonen for *tekst* er modellens innerste boks (Figur 6). En analyse av tekst består i å kartlegge hvordan diskurser igangsettes som tekst, og fokuserer på de formelle teksttrekkene som lingvistisk bygger opp diskurser eller sjangere. Tekstanalysen bidrar til å understøtte fortolkningen av tekst, som skal bidra å definere diskurser (Jørgensen og Phillips 1999: 95). Som del av en tekstanalyse ser man på vokabular, grammatikk, fraser, setningsoppbygging og setninger sett i sammenheng med andre (Jørgensen og Phillips 1999: 82; Phillips og Schrøder 2006: 279). Hva som er tekstens egenskap innebærer hva som er nedskrevet for å starte, opprettholde og rekonstruerer diskurser (Jørgensen og Phillips 1999). Om man ser på hvordan diskurser aktivt settes i verk i tekst, kan man for eksempel se på trekk som *modalitet* og *ordvalg*. Med modalitet måles aktørens grad av forbindelse til sin ytring eller setning. For eksempel kan "sannhetsmodalitet" være at det er en sannhet eller antagelse for at en hendelse skjer eller ikke skjer. Ordvalg angår aktørens valg av ord, nøkkelord eller gjentakelse av samme kombinasjon av ordet i samme tekst eller på tvers av andre tekster, for

eksempelordene "rettigheter og ansvar" (Phillips og Schrøder 2006: 291). Tekstdimensjonen kan derfor spore opp konturene av en diskurs ved å avdekke lingvistiske trekk (ibid: 286).

Diskursiv praksis

Når man håndterer tekstens egenskap håndterer man også *tekstproduksjon* og *teksttolkning* som er i den *diskursive praksis*. Likevel skal disse adskilles i analysen da de er to ulike dimensjoner. Ved å analysere diskursiv praksis er fokuset på hvordan tekstprodusenter benytter eksisterende diskurser og sjangere gjennom produksjon av egen tekst, og hvordan mottakere som benytter seg av diskurser og sjangere tolker og fortolker teksten (Jørgensen og Phillips 1999: 81). Med et lingvistisk utgangspunkt er Fairclough interessert å identifisere hvilke diskurser som trekkes på, som blir forklart om i interdiskursivitet (ibid 93).

Sosial praksis

Forbindelsen mellom tekster og *sosial praksis* formidles i diskursiv praksis og er modellens ytterkant. Gjennom den diskursive praksis, der mennesker bruker språket for å produsere og tolke tekster, gis tekster form og blir formet av den sosiale praksis (ibid: 82).

For eksempel er klasserommet en sosial praksis, der læreren artikulere måter å snakke til elevene på. Det er en sosial relasjon og en bestemt måte å handle på. Diskurser artikulere i sosial relasjon mellom personene (Fairclough 2003). Hvordan folk handler i sosial praksis kan ses i et dobbeltperspektiv. Mennesker har et handlingsmønster, er individuelle og bundet til kontekst, men de er også knyttet til det sosiale felt og gjentas regelmessig (Jørgensen og Phillips 1999: 28).

Diskursorden

Det neste fokus i Fairclough sin modell er *diskursorden*, som tilsvarer "summen af alle de genrer og diskurser, som er blevet brugt inden for en social institution eller et socialt domæne" (Jørgensen og Phillips 1999: 83). En diskurstilnærming avgrenses av en diskursorden, som har en kombinasjon av diskurser og sjanger og danner diskursive synspunkter av et sosialt felt. I sosial praksis er sjanger de ulike diskursive handlingsmåtene som er del av en kulturell representasjon. Det kan for eksempel være et intervju, eller andre måter hvor handling og interaksjon skjer gjennom språk eller tekst (Fairclough 2003: 26). I min oppgave kan vi snakke om byplanlegging som en diskursorden og overordnet sosial praksis. I denne diskursordenen er det et nettverk av ulike diskurser. En diskursorden er et formet system som inneholder både struktur og praksis. Diskurser og sjanger er ressurser i kommunikasjonen, men styres av diskursorden og begrenser hva man kan si.

Diskursorden, som feltet for byplanlegging, mener Fairclough inneholder en kombinasjon av diskurser og sjanger som er motstridende og kompleks (Jørgensen og Phillips 1999: 146-147).

Innenfor og på tvers av diskursordner artikuleres forskjellige diskurser ved at tekster trekker på andre diskurser. Dette kaller Fairclough for *interdiskursivitet*. På den måten har diskursorden mulighet til å bli forandret av språkbrukere gjennom å benytte seg av diskurser og sjangere på ulike måter, og er åpen for forandring ved at diskurser og sjangere hentes fra andre diskursordner (ibid: 83-84).

3.4 Hajers diskursanalytiske begrep

Norman Fairclough og Maarten Hajer har begge oppfatninger om at diskurser kan inneha makt- og dominansrelasjoner, som kan munne ut i konsekvenser ved at synspunkter fra andre sosiale grupper blir utelukket. Tidligere forklarte jeg at målet med en diskursanalyse er å gjøre en kritisk forskning. Det vil si å undersøke og kartlegge maktrelasjoner i samfunnet og å gjøre rede for de normative perspektiv. På den måten kan man peke på muligheter for sosial forandring (Hanssen og Saglie 2010).

Maarten Hajer (1993) forstår diskurser som en kamparena ved at aktører fremmer synspunkter og definisjon av virkeligheten for å få en dominerende rolle, mens andre synspunkter blir skjøvet til side. Hajers oppfatning av diskursbegrepet beskriver han som “ensemble of ideas, concepts, and categories through which meaning is given to phenomena” (Hajer 1993: 45). Med dette mener han at foretrukne diskurser reduserer virkelighetens kompleksitet og gjør den håndterbar.

For å understreke dette vil jeg gå inn på Hajer sin diskursanalytiske tilnærming med å se på to sentrale begrep: konseptene ‘*story line*’ og *diskurskoalisjon*. Hajer mener forskjellige diskursive komponenter kan bli representert som noe helhetlig, som en ‘*story line*’ (fortelling); fakta som formidles som en fortelling, der elementer fra forskjellige diskurser bindes sammen (ibid). I min oppgave vil forskjellige aktører trekke på ulike diskursive komponenter for å skape en fortelling som gir mening til deres perspektiv om bevaring og utvikling – med eller uten Globusgården. Fortellingene er sammenfattede utsagn som oppsummerer en kompleks fortelling og brukes av aktører i diskusjoner, og som fastsetter deres syn for å foreslå type sosial praksis og kritisere andre. Det som er viktig i en slik fortelling er hvem som uttaler seg og praksisen som samsvarer, samlet rundt én diskurs. Dette kaller Hajer for *diskurskoalisjon* (Hanssen og Saglie 2010: 501). Ifølge Hajer er det en diskurskoalisjon når aktører fra ulike diskurser og med ulike tradisjoner ytrer samme synspunkt og virkelighetsforståelse i en tidsperiode. Diskurskoalisjon forbindes med praksis i en kontekst hvor aktører anvender fortellinger, produserer, reproduserer og transformerer bestemte diskurser (Hajer 2005: 303).

3.5 Diskurser i offentlig planlegging i Norge

I dette underkapittelet skal jeg presentere diskurser som er identifisert i tidligere forskning.

Diskursene er navngitt ut fra forskernes egne tolkninger av det mest karakteristiske ved forståelse og framstillingene av feltet. I siste avsnitt sammenligner og forklarer jeg forskernes funn av diskursene opp mot mine funn. Disse diskursene danner en referanseramme for mine foreslåtte diskurser i planleggingsprosessen med Globusgården. Konteksten som inngår i prosessen med Globusgården er grunnleggende for tolkningen av empirien, og diskurser som jeg identifiserer er betydningsfulle for min forståelse av virkeligheten.

3.5.1 Overordnede diskurser i offentlig planlegging

Bærekraftig utvikling er en diskurs som har fått plass i Plan- og bygningsloven fra 2008: "Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner", jf. Pbl § 1-1. Begrepet og ble først kjent da Brundtlandkommisjonen publiserte rapporten "Our Common Future" i 1987. Prinsippet som ble satt, og som fortsatt gjelder for bærekraftig utvikling er å oppfylle dagens behov og at kommende generasjoner skal ha mulighet til å dekke sine behov. Grunnleggende for planleggingen er å kunne oppnå flere mål samtidig, både miljømessige, økonomiske og sosiale dimensjoner i bærekraftbegrepet, ved å balansere dimensjonene fornuftig (Hanssen, Hofstad og Saglie 2015: 36).

Diskursen for *kompakt byutvikling* trekker på bærekraftbegrepet. 'Kompakt' betyr i denne sammenheng økt fortetting sentralt i byer og tettsteder, som svar på vekst- og arealpolitikken. En kompakt byutvikling har som formål å balansere bærekraftdimensjonene og prøver å oppnå alle tre dimensjonene, og underbygger derfor bærekraftbegrepet. For eksempel er bygging med høy utnyttelse og konsentrert bebyggelse i nærhet til kollektivknutepunkt gunstig for private aktører, da den effektive arealutnyttelsen gir økonomisk avkastning. Kort gangavstand til og fra kollektivtrafikk minsker bilbruk og gir miljømessig gevinst. At en utvikling er sosial bærekraftig innebærer fordeling av fellesgoder som materielle ressurser, men også immaterielle ressurser, som subjektive opplevelser og følelse av tilhørighet (Hanssen m.fl. 2015: 14).

Både bærekraftig utvikling og kompakt byutvikling er dominerende diskurser i byutviklingsfeltet. Diskursene har flere mindre understøttende diskurser da feltet ivaretar mange synspunkter og diskursene overlapper hverandre. Dette er avhengig av hvilket perspektiv forskeren har og fortolkning av det som ytres (Thorén og Saglie 2015: 119). Når diskurser underbygger sine argumenter ved å trekke på tekster i overordnede diskurser kan diskursene få en dominerende

stilling og andre argumenter faller ut. Diskurser som understøtter de dominerende diskursene skal jeg komme inn på når jeg presenterer dette i kapittel 6.1.

3.5.2 Diskurser i norsk byplanlegging

I artikkelen "*Cognitive Closure in Urban Planning*" skrevet av Gro Sandkjær Hanssen og Inger-Lise Saglie (2010) har forskerne tatt utgangspunkt i Hajers tilnærming til diskursanalyse. Forskerne studerte planleggingspraksis i tre av Norges største byer, og ved å undersøke synspunkter i prosesser kunne forskerne identifisere tre diskurser som dominerer i feltet for byplanlegging. I analyse av sentrale plandokumenter og intervjuer kom de fram til det de har valgt å kalle; vekst-, økologisk moderniserings- og urbanismediskursen.

I *vekstdiskursen* (The growth discourse) er hovedtrekkene i diskursen prognoser og forutsigelser for en kommende demografisk vekst i byer. Argumentet er derfor behovet for flere boliger. Disse prognosene blir sjelden utfordret med spørsmål, men antas for å være sikre tall. Eiendomsutviklere er aktørene med tydeligst rolle i denne diskursen og er formelle eiere av planer tidlig i fase. Diskursen er innarbeidet i politiske dokumenter, samt at den snakkes for og praktiseres.

Økologisk moderniseringsdiskursen (The discourse of ecological modernization) vektlegger et behov for å redusere CO₂-utslipp og oppnå bærekraftig utvikling ved å utvikle kompakte byer. Diskursens sentrale argumenter baserer seg på ideen om den kompakte by, med tilrettelegging av korte reiseavstander og oppmuntre til bruk av alternative miljøvennlige transportmidler. Hanssen og Saglie hevder diskursen er dominerende i både utvikling- og klimapolitikk i planer og statlige meldinger på nasjonalt og lokal nivå. Det er en diskurskoalisjon mellom politikere og miljøvernorganisasjoner da ideene om utvikling er samlet rundt elementer i diskursen, og diskursen har en ledende posisjon blant planleggere og fremstår som den eneste modellen for bærekraftig utvikling.

Urbanismediskursen (The urbanisme discourse) er en diskurs som opptre blant offentlige planleggere, arkitekter og eiendomsutviklere. I diskursen er man opptatt av den arkitektoniske form og fremmer argumentet for å bygge tett i en bymessig, internasjonal og moderne stil. Hanssen og Saglie refererer til Hajer da de mener arkitekter, planleggere og eiendomsutviklere former samme fortelling ('story line') som assosierer høy tetthet, områder i modernistisk stil, med pulserende og attraktivt byliv. Arkitektene har en sentral posisjon i prosjekter for byutvikling og for den arkitektoniske utformingen, og deres argumenter vektlegger estetikk mer enn det sosiale og velferd (Hanssen og Saglie 2010).

3.5.3 Diskurser i strandsoneplanlegging

I artikkelen "*Kampen om et strandsoneareal – et diskursperspektiv på en arealbruksbeslutning*" har Lillin Cathrine Knudtzon (2013) gjort bruk av Fairclough i sin diskurstilnærming til en reguleringsprosess for arealbruk i strandsonen. I analysen har forskeren tatt utgangspunkt i aktørenes argumenter i tekst og tale og identifisert diskurser som står mot hverandre. I undersøkelsen av planprosessen er det funnet tre sentrale diskurser: Planfag-, verne- og selvstyrediskursen.

I *planfagdiskursen* er det planadministrasjonen som fremmer sine perspektiver. Aktørene bruker planfaglige begreper og planregelverket er sentralt i argumentasjonene. Beslutningene i prosessen skal være i tråd med lovverket, overordnede planer, bestemmelser og prosedyrer. I reguleringsprosessen var diskursen dominerende fram til et vedtak av planen, og argumenter som ikke ble sett på som legitime ble utelukket.

I *selvstyrediskursen* er lokalpolitikere de som behandler og vedtar saken. Beslutninger som tas gjøres ut fra politikernes forståelse og skjønn. De fritar seg fra argumentasjonen i reguleringsprosessens løp, da dette er utenfor diskursen. Deres kompetanse til å ta beslutning er legitim og ikke nødvendigvis rettferdig.

I *vernediskursen* er argumentene for strandsonehensyn knyttet til kulturmiljø og vern av natur- og friluftressurser. Fylkesmannen og berørte naboer argumenterer for at planforslaget vil gjøre store inngrep som strider mot nasjonale interesser for vernehensyn i strandsonen. Strandsonen blir hensyntatt, men etter hvert i prosessen får diskursen mindre plass da den ikke er like dominerende som planfag- og selvstyrediskursen (Knudtzon 2013).

3.5.4 Til sammenlikning med egne diskurser

I avsnittene ovenfor har jeg presentert overordnede diskurser i offentlig planlegging. Deretter gjorde jeg rede for tidligere forskning i to ulike felt; offentlig byplanlegging og strandsoneplanlegging. Diskursene har blitt identifisert og navngitt ut fra forskernes fortolkning av det som har blitt sagt og skrevet av aktører og deres framstillinger av verden. Men hvorfor lage nye diskurser? Å lage nye diskurser henger sammen med hva som ytres og hvilke mønster som skapes når aktører fremmer sine ytringer. Ved å plassere aktørene og deres meninger i diskurser synliggjøres de ulike perspektivene og hva de representerer i for eksempel byutviklingsprosesser.

Hva formidles ved å identifisere diskurser? Med en diskurstilnærming som verktøy for analysen kan jeg identifisere diskurser gjennom meninger som formidles innenfor et felt, og som gir retning for hva som kan uttales og ikke. Metoden kan bidra å synliggjøre dominerende virkelighetsforståelser, samt synspunkter som ikke er like fremtredende dersom reglene i diskursen følges. Metoden viser at aktørene som reproducerer diskursen og diskursens struktur, tilpasses deres virkelighet. Aktørene som ytrer i prosessen er ikke nødvendigvis bundet til en fast diskurs, men har ytringer som knytter seg til flere diskurser (Knudtzon 2013: 369).

I min oppgave har jeg tatt utgangspunkt i byplanleggingsfeltet. Jeg har gjort en fortolkning av tekster med hensikt å finne hvordan aktørene forstår og håndterer bevaring og utvikling – i planleggingsprosessen med Globusgården. Diskursene som jeg har identifisert gjennom min analyse av prosessen, kan betegnes å være ”riktige” ut fra mitt perspektiv og de mønster jeg finner, men kan fortolkes annerledes av andre og ut fra deres perspektiv. I diskursene kan jeg finne trekk fra overordnede diskurser i tekster som undersøkes. Diskursene låner tekster fra de overordnede diskurser og baserer sine argumenter på å henvende seg til disse. Mer om dette skal jeg utdype om hoveddiskursene i underkapittel 6.1.

I min diskursanalyse av planleggingsprosessen for utvikling eller bevaring av Globusgården i Drammen har jeg kommet fram til tre diskurser som jeg har tolket ut fra aktørenes virkelighetsforståelse. Diskursene som er identifisert i min analyse har fellestrekk med diskursene som er identifisert av Hanssen og Saglie (2010) og Knudtzon (2013). Diskursene har jeg kalt; *moderniseringsdiskursen*, *lokalsamfunnsdiskursen* og *bevaringsdiskursen*. Hovedtrekkene i diskursene gjennomgår under:

I *moderniseringsdiskursen* er fokuset å utvikle i takt med den regionale interessen. De som representerer diskursen er private utbyggere og arkitekter. Diskursen har likhet med urbanisme- og økologisk moderniseringsdiskursen av Hanssen og Saglie (2010), og jeg mener min foreslåtte diskurs er en koalisjon mellom disse. I likhet med urbanismediskursen mener aktørene i moderniseringsdiskursen at et nytt bygg i moderne arkitektonisk stil skal bidra til attraktivitet og byliv som skal vekke internasjonal interesse. Tiltaket fremmes som bidrag til fortetting i nær beliggenhet til kollektive transportsystemer og er miljøvennlig, og kan sammenlignes med økologisk moderniseringsdiskursen for ideen om den kompakte by. Utbyggerne henter legitimitet ved å referere til overordnede planer som regionale planer, samt nylig vedtatte kommunale mål og strategier for å få gjennomslag med sitt forslag. Diskursen vil si å ha en dominerende posisjon i prosessen.

I *lokalsamfunnsdiskursen* er temaer konstruert rundt byutvikling i en lokal kontekst. Kjennetegn på diskursen er perspektiver rundt hovedtema på lavt geografisk nivå som byens eksisterende arkitektur og form, men også bylandskap. Sentrale aktører i diskursen er planadministrasjonen og politikere. Diskursen trekker på enkelte temaer i vekstdiskursen som er identifisert av Hanssen og Saglie (2010) og Knudtzons (2013) planfagdiskurs. I lokalsamfunnsdiskursen mener aktørene at det er forutsatt en økt befolkningsvekst, og at ny utvikling skal dekke samfunnsmessige behov og kvalitet i omgivelser. Som i planfagdiskursen bruker aktørene i lokalsamfunnsdiskursen planfaglige begrep tilknyttet lokale planer.

Bevaringsdiskursen knytter byutviklingen til bevaringsperspektivet. Sentral aktør i diskursen er fylkeskommunen. Aktøren argumenterer for at en utvikling skal skje på kulturminnevernets premisser da det er del av et kulturmiljø og et viktig regionalt viktig kulturminne. Bevaringsdiskursen ligner verne diskursen, identifisert av Knudtzon (2013). I diskursen fremmer aktøren hensynet til vern, og argumenterer for at inngrep eller riving i vernet vil stride mot nasjonale og regionale interesser. Diskursen kommer sent inn i prosessen, og er ikke like dominerende som moderniserings- og lokalsamfunnsdiskursen.

Kapittel 4

Metode

Som jeg nevnte innledningsvis i kapittel 3 utgjør den diskursanalytiske tilnærmingen både teori og metode, og er grunnleggende for oppgavens analyse. I denne delen presenterer jeg metodiske forutsetninger som studiet bygger på og hvordan jeg skal tilnærme meg materialet i det forskningsfeltet som skal undersøkes.

4.1 Samfunnsvitenskapelig tilnærming

Det er forskjellige måter å samle inn data på, og forskningsdesign blir valgt ut fra prosjektets formål og problemstilling. Det er vanlig å skille mellom to ulike samfunnsvitenskapelige tilnærminger; kvantitativ og kvalitativ forskning. I kvantitativ forskningstilnærming undersøker man informasjon og data gjennom registerdata, spørreundersøkelser eller eksperimenter som gir talldata for videre analyse.

I min oppgave har jeg valgt gjort en kvalitativ tilnærming. I kvalitativ forskning søker man forståelse av sosiale fenomener ved å gå i dybden av stoffet som undersøkes. Ved å ha nærkontakt med kildene som undersøkes og vektlegge betydningen gjennom relevant tolkning kan man finne hva som er de faktiske forhold i samfunnet. Metodeopplegget er dynamisk da undersøkelsen kan endres i løpet av prosessen og ny erfaring må tilpasses (Thagaard 2013).

Casebeskrivelse: Globusgården

Det finnes mange mulige måter å gjøre en samfunnsvitenskapelig kvalitativ forskning på. Å ta utgangspunkt i et case er en mulighet. Et case er et undersøkelsesopplegg hvor man studerer ett eller flere empirisk avgrensede enheter, og forskeren analyserer mye informasjon som det caset omfatter (ibid: 214). Caset er en avgrenset kontekst, og grensene for enheten som undersøkes identifiseres tidlig i forskningsprosessen. Analysen skal rettes mot caset da det representerer det empiriske grunnlaget for å utvikle forståelsen av fenomenet som undersøkes (ibid: 56).

Enheten som jeg henter informasjon om i denne oppgaven er planleggingsprosessen for Globusgården i Drammen kommune. Jeg er oppvokst i Drammen, og valg av case har bakgrunn i min interesse om å følge diskusjonen om vern, utvikling eller riving av Globusgården – et tema som har vært oppe en tid. Drammen har hatt fornyelser i store deler av byen, og det har ført til at diskusjonen har omhandlet

hensynet til den historiske bygningsmassen og plassen de har i utviklingen. Diskusjonen om planprosessen for området Torgeir Vraas plass der Globusgården ligger, fant jeg først i den lokale avisen. Jeg syntes dette var interessant og ønsket å undersøke videre diskusjonen om hensynet til historiske bygninger. Med utgangspunkt i en diskursanalytisk tilnærming til planprosessen for Globusgården har jeg mulighet til å sette meg inn i hva de aktørene ytrer om bevaring og utvikling av byen: “kvalitative analyse af tekster og dokumenter på, hvordan betydninger skabes i produktion og brug af tekster i forskellige sociale sammenhænge” (Phillips og Schrøder 2006: 275).

Tekstanalyse er en vanlig metode i samfunnsvitenskapelig forskning for å finne ut hva tekstprodusenter ønsker å formidle. Målet for en kvalitativ tilnærming er å få en forståelse for fenomenet man studerer, som gjøres ved fortolkning. I henhold til Phillips og Schrøder (2006), forstås ‘tekst’ som et bredt begrep i Faircloughs kritiske diskursanalyse. Tekst defineres ikke som i trykte dokumenter alene, som for eksempel i legetid og avisartikler. Tekst kan også forstås som kommunikasjon som formidles gjennom fjernsynsprogram og nettsider, som kombinerer både bilde, tekst og lyd, eller videreformidlet talespråk gjennom intervjuer (ibid: 279). Som del av diskurstilnærmingen er forskningen basert på å gjøre en dokument- og tekstanalyse. Hensikten med dette er å ha et kritisk blikk på hvordan betydninger skapes gjennom produksjon og bruk av tekster i sosiale sammenhenger, som kan bidra til å synliggjøre ulike maktrelasjoner. Likevel er formålet å frembringe kunnskap om hva mennesker snakker og skriver om, for å få forståelse for hvilken rolle språkbruk har for formering og endringer i samfunnet – som språkets makt (ibid: 277-278).

4.2 Datainnsamling og analyse

Det empiriske grunnlaget for dette undersøkelsesopplegget er hovedsakelig dokumenter der jeg har forholdt meg til tekst i plan- og saksdokumenter – med en fortolkning av disse. Tilleggsilder som har vært del av prosessen, vil bidra til å gi et innblikk i synspunkter fra aktuelle aktører og med ytringer som ikke kommer fram i plandokumentene. Innsamling av datamateriale skjer på mange måter, som intervjuer, observasjon og lydopptak. Bruk av intervjuer og observasjon er de vanligste metodene i kvalitativ forskning. Intervju som metode innebærer samtale mellom forsker og informant med spørsmål om det tema en oppgave handler om. Intervjuets transkriberte tekstmateriale vil anses som aktuelt for bruk i analyse. Ved observasjoner får forskeren informasjon om praksiser, om hvordan menneskene forholder seg til hverandre i dagliglivet (Thagaard 2013). En diskursanalytisk tilnærming av plan- og saksdokumenter i en planleggingsprosess er ressurskrevende og gjennomgang av disse tar mye tid. Intervjuer og observasjoner er på det grunnlag valgt bort som kvalitativ framgangsmåte i denne oppgave.

Datamaterialet

Det konkrete datamaterialet, som Faircloughs sin *kommunikative begivenhet* (Phillips og Schrøder 2006), er i denne oppgaven språkbruk gjennom tekst i offentlige plandokumenter og saksdokumenter. Analyse av overordnede rammebetingelser og styringssignaler er grunnleggende for hva som forventes i planleggingsprosesser på lokalt nivå. Rammebetingelser og styringssignaler er samtidig med på å forme aktørenes synspunkter og kan være forsterkende for deres ytringer. De aktuelle overordnede dokumenter er statlige oppgaver som *"Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging"* og *"Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging"*. På regionalt nivå har jeg sett på *"Fylkesplan for handel, service og senterstruktur"*, *"Areal- og transportplan Buskerudbyen 2013-23"*, *"Regionalplanstrategi 2013-2016"*, *"Planprogram Regional areal- og transportplanlegging 2016-2030"* og *"Regional plan for kulturminnevern – Planprogram"*. De viktigste kildene på lokalt nivå er de sentrale dokumentene *"Sentrumsplanen"*, *"Bystrategien 2036"* og *"Kommuneplanens arealdel 2014-2036"*.

Viktige saksdokumenter i planleggingsprosessen er forslag til planprogram for kommuneplanens arealdel og forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass. Andre viktige saksdokumenter er høringsinnspill og –uttalelser, referat fra offentlige møter, rapporter, vedtak og saksfremlegg. For tolkningsarbeidet har andre aktuelle tillegskilder i planprosessen vært til hjelp for innblikk i synspunkter fra aktørgruppene. Kildene har vært referat fra oppstartsmøte, presentasjoner og videoopptak fra bystyremøte. De fleste offentlige dokumentene har vært tilgjengelige på Drammen kommune sin hjemmeside. Andre dokumenter har vært åpne for offentlig innsyn, da der er gjort tilgjengelige av kommunen etter forespørsel.

Lesing og analyse av datamaterialet

Analyse av datamaterialet startet etter innsamlingen av empiri. Det datamaterialet som jeg har samlet inn er plan- og saksdokumenter fra årene 2013 fram til fastsatt forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass i 2015. Prosessen i denne perioden gir et godt grunnlag for mitt arbeid med caset. Per sommeren 2016 er området Torgeir Vraas plass, med Globusgården, fortsatt under utredning. Jeg var også interessert i tilleggsdata for innblikk i synspunkter som ikke kommer fram i dokumentene. Etter forespørsel til Drammen kommune fikk jeg offentlig innsyn i åpne tilgjengelig tilleggsdata. I første omgang leste jeg datamaterialet som ren tekst for å bli kjent med det. Deretter gjorde jeg en grov innsamling og sortering av datamaterialet slik at jeg kunne finne et mønster og sammenhenger for temaene "bevaring" og "utvikling" i den konkrete sak.

I gjennomføringen av analysen gjorde jeg en tekstanalyse som baserer seg på en tilnærming av Norman Fairclough sin tredimensjonale modell. I en tekstanalyse mener Fairclough man kan identifisere diskurser ved å først finne hovedtrekk ved verden som blir representert, de hovedtema som det snakkes om. Neste del er å finne bestemte perspektiver eller synspunkter der disse blir representert (Fairclough 2003: 129). Ved å foreta en tekstanalyse gjorde jeg meg kjent med hvordan ord og setninger som ytres i tekstene, tillegges mening og verdi. Ved å bruke temaet "utvikling" så jeg på hva teksten ville fortelle meg om mål og verdier i overordnede og i lokale plandokumenter som gjelder for Drammen kommune og Strømsø torg. Når det gjelder temaet "bevaring" var jeg i utgangspunkt interessert i informasjon om Globusgården, og hva tekstprodusentene mener om bygget. Grunnen til dette var å få et helhetsinntrykk for hva som vektlegges for begge tema.

I en kvalitativ forskning er målet mitt å vise min forståelse av dataenes meningsinnhold. I gjennomføringen av oppgaven har jeg brukt sitater fra plan- og saksdokumentene for å vise min fortolkning med basis i det teoretiske rammeverket. Sitatene skal være grunnleggende for å se sammenhengen i hva dokumentene forteller og mine tolkninger av dokumentene. På den måten kan leseren gjøre seg en mening for om undersøkelsen er gyldig. Jørgensen og Phillips (1999) ser diskurs som et analytisk begrep, som skapes av forskerens virkelighetsforståelse og gir ramme for egen undersøkelse. Avgrensning av diskurser er gjort i forhold til formålet med forskningen.

Avgrensningen av diskurser gjorde jeg i analysen av den konkrete planprosess, gjennom fortolkning av tekst i plan- og saksdokumenter, og eventuelle tilleggsilder.

Jeg sammenlignet diskurser fra tidligere forskning av Hanssen og Saglie (2010) og Knudtzon (2013), med mine egne funn av diskurser i datamaterialet mener jeg at mine identifiserte diskurser er relevante for mitt forskningsformål. Etter jeg hadde sett på språklige formuleringer og verdier aktørene representerer i sin kultur i den konkrete planprosessen, kunne jeg avgrense tre hoveddiskurser basert på *mine* tolkninger og som jeg mener er relevant.

Etter at jeg avgrenset systemet av diskurser, analyserte jeg plandokumenter for overordnede rammebetingelser og styringssignaler for å se hvilke av dokumentene som trekker på hoveddiskursene. Dette er for å synliggjøre hvilke rammer og styringssignaler aktørene i den konkrete planprosessen trekker på for å legitimere sine mening for bevaring eller utvikling.

For å gi en struktur i innholdet plan- og saksdokumenter har jeg laget et oversiktsskjema (vedlegg 1 og 2) som viser hvilke kort sammendrag for de dokumenter jeg mener trekker på hoveddiskursene.

Jeg tok kontakt med Drammen kommune med forespørsel om samtale for å få informasjon om bakgrunnen for bruddet og når høyhus ble et politisk ønske. Jeg fikk tilbakemeldingen om at kun et mindretall av planadministrasjonen som var kjent med saken, og at der var vanskelig for dem å finne

tid til samtale. Jeg la derfor intervju til side. Intervju kunne også ha påvirket innholdet og retningen på oppgaven. Dette resulterte i at jeg forholdt meg til de innhentede plan- og saksdokumentene for den aktuelle planprosess.

4.3 Refleksjoner rundt egen forståelse i forskningen

I en diskursanalyse er det ikke forskerens rolle å finne ut hva men nesker mener når de uttaler seg, finne ut hva som er riktig eller feil, eller å finne ut hva som er virkeligheten bak diskursen.

Forskningen er å finne mønster i det som har blitt sagt eller skrevet. Diskursene er substansen for analysen for å forstå aktørenes verden og sosiale konsekvenser de forskjellige diskursene kan få (Jørgensen og Phillips 1999: 31). Ved å bringe egen tolkning inn i materialet og studere diskurser, må man redegjøre for hvor man står i forhold til disse, tydeliggjøre tilknytningen man har til diskursene og hvilket utfall det kan ha i forskningen (ibid: 33).

Som deltaker i samfunnsutviklingen er temaer som bygningsvern og utvikling i byer og tettsteder noe som opptar meg i dagliglivet. Selv er jeg oppvokst i Drammen og kjenner byen veldig godt. Temaene vil som er aktuelle der, er også er aktuelle for andre norske byer. Interessen for kulturminner har jeg med fra bachelorstudiet, som samtidig har hatt stor innvirkning og formet min oppgave. Samtidig er jeg som forsker også en del av den kulturen som undersøkes, og mye av materialet kan bli tatt som en selvfølge. Ved å analysere samfunnsfenomener vil man prøve å belyse selvfølgelighetene og gjøre det synlig (Jørgensen og Phillips 1999: 31-32). Den kunnskap jeg selv sitter med må derfor ikke forbigå analysen (ibid: 31). Gjennom en bestemt teori kan man fremmedgjøre egen hverdagskunnskap og selvfølgeligheter på området, og stille spørsmål til materialet som undersøkes (ibid: 33).

Kapittel 5

Beskrivelse av overordnede rammer for Globusgården

Hva innebærer byplanlegging? Byplanlegging er et omfattende felt av rammeverk og retningslinjer, fagområder og deltakere. Hanssen, Hofstad og Saglie (2015) mener man må se byplanlegging som en institusjonell praksis, eller en sosial praksis, bygget på ulike kulturer, strukturer og rutiner på flere myndighetsnivå. Institusjonen drives og holdes oppe av tre dimensjoner: Regulative, normative og kognitive strukturer som for sosial handling gir betydning og stabilitet. Plan- og bygningsloven (2008) *regulerer* hvordan planleggingen skal organiseres og hvilke planprodukter som kan produseres. Samtidig utformer politikere og administrasjonen planreguleringer som skal følges. Planleggingen støttes opp av *normer*, som er verdier og standarder for utføring av planleggingen. Feltet for byplanlegging har også *kognitive strukturer* som vil si at feltet består av dominerende diskurser (Hanssen, Hofstad og Saglie 2015: 28). Dominerende diskurser i byplanleggingsfeltet var jeg inne på i kapittel 3.

I dette kapitlet skal jeg presentere hva som definerer hva kulturminner og kulturmiljø er og hvordan kommuner kan sikre bevaring. Deretter skal jeg gi en kort innføring i hvilke planprodukter som produseres etter Plan- og bygningsloven. Til slutt beskriver jeg hvilke aktører som kommer på banen og hvordan kommunene sikrer et samspill med interessenter i planprosesser.

5.1 Kulturminner og kulturmiljø

Oppgaven utforsker utvikling og bevaring i offentlig planlegging, og begrepene "kulturminne" og "kulturmiljø" er sentrale i denne konkrete saken. Men hva er kulturminner og kulturmiljø, og hva innebærer formålet med bevaring?

I § 2 i Kulturminneloven fra 1979 (Kml) er forklaringen for kulturminner: "[...] alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til", mens kulturmiljø er "[...] områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng". Kulturarv brukes som et samlebegrep for kulturminner og kulturmiljø – den historiske plattformen som har bygget samfunnet. Bevaring av kulturarven innebærer bevaring av disse som materielle og immaterielle ressurser. Som materielle ressurser representeres kulturminner og kulturmiljø som fysiske gjenstander; som bygninger, båter, naust. Kulturarven som immateriell ressurs betegner den ikke-materielle substans, og med dette menes

ressurser i form av fortellinger, tradisjoner og verdier. Å bruke kulturarven som ressurs i samfunnsutviklingen kalles verdiskaping (Holme 2016).

Det som gjør et kulturminne verneverdig eller bevaringsverdig er at det er gjennomgått en faglig vurdering for dets verdi som danner grunnlag til gi det et formelt vern (Riksantikvaren 2016). Plan- og bygningsloven fra 2008 er kommunenes verktøy for å sikre vern. Planmyndighetene kan sikre kulturminner og kulturmiljø med vern eller regulere med bestemmelser om vern. Dette er virkemidler som kommunen kan bruke for å sikre bevaring av kulturminneverdiene av nasjonal, regional og lokal interesse (Riksantikvaren 2016). Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel er viktige for å fastsette hva kommunen legger i kulturminnepolitikken. Sammenheng mellom prinsipp og mål i samfunnsdel og hva som prioriteres i arealdelen bør være logisk. Samfunnsdelen bør konkretisere og operasjonalisere retningslinjer til hjelp for kommuneadministrasjonen og i deres kommunikasjon med private aktører. I dette kan det for eksempel ligge kulturminnepolitiske målsettinger som bruk av hensynssoner (Holme 2016: 34), med restriksjoner for å ivareta og sikre enkelte områder for vern mot utbygging (Riksantikvaren 2016), og verneplaner. Verneplaner er en juridisk bindende kommunedelplan som belyser hvilke kulturminner som skal prioriteres i kommunalt planarbeid, i saksbehandlinger, og i arbeid med private reguleringsplaner (Drammen kommune 2015g). Etablering av politiske målsettinger for bevaring skjer først og fremst i arealdelen (Holme 2016: 34). Tydelige prinsipper i arealdelen gir forutsetning for at prinsippene skal være egnet for at private utbyggere er villige til å utvikle, og skaper forutsigbarhet (ibid: 33).

5.2 Formelle rammer og styringsverktøy

Da analysen tar for seg en konkret planprosess vil det være nødvendig å få en innføring i hvordan planleggingsprosesser på ulike sektornivå foregår. I forhold til normer og kultur i institusjoner, reguleres alle planprosesser innen formelle rammer og med styringsverktøy for organisering og hvilke planprodukter som kan produseres. Dette forstår Fairclough som *sosialstruktur* i bestemte institusjoner (Jørgensen og Phillips 1999), som innebære strukturering av interesser og kommunikasjonsplaner. Hvilke planprodukter som skal utarbeides på ulike planmyndighetsnivåer etter Plan- og bygningsloven fra 2008, skal jeg utdype i dette avsnittet. Det innholdsmessige for hva som vektlegges i de overordnede plandokumentene skal jeg komme tilbake til da jeg presenterer dette i kapittel 6.

Planlegging etter Plan- og bygningsloven

For å sikre at hensyn til interesser for vern eller utvikling blir ivaretatt, er Plan- og bygningsloven

2008 (Pbl) et sentralt verktøy. Loven skal brukes for all planlegging og alle byggesaker i Norge, og er et viktig rammeverk til bruk på statlig, regionalt og kommunalt nivå. Loven har som mål for planlegging å være miljøpolitisk og fremtidsrettet, og skal klarlegge arealbruk for utbygging eller vern (Aarsæther 2012: 65; Riksantikvaren 2016). I lovens formål heter det at planleggingen skal sikre en "bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner", jf. § 1-1, første ledd. Loven legger føringer for at planleggingen på alle sektornivå skal "bidra å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser", jf. § 1-1, annet ledd. Å inkludere interesserte i planleggingen er grunnleggende for å unngå uventede konsekvenser som kan skade miljø og samfunn, jf. § 1-1, fjerde ledd. Forskriftene i loven er rammer for planleggingen for å ivareta vern, men skal også bidra til utvikling. Interesser skal ivaretas i tråd med samfunnsutviklingen, og det skal sikres at alle kan ta del i beslutninger som angår omgivelsene.

Statlige plansignaler

På statlig nivå skal det utarbeides statlige oppgaver som skal påvirke og følges opp i regionale og kommunale planer og planstrategier. Hvert fjerde år skal departementet utarbeide *nasjonale forventninger*. Det er et dokument som skal fremme nasjonalpolitiske mål og føringer for en bærekraftig utvikling. Det skal sette rammene for og være et overordnet styringsverktøy i regional og kommunal planlegging, jf. Pbl § 6-1. Det skal også utarbeides *statlige planretningslinjer* for å rettleie for at kommunal og regional planlegging ivaretar nasjonale og regionale interesser, jf. Pbl § 3-5.

Regionale planer

På regionalt nivå er fylkeskommunen den fremste planmyndighet. Regionale planer er overordnede planer for utvikling innenfor et geografisk område. Det kan innebære glidende overganger over flere kommunegrenser eller fylkesgrenser (Higdem 2012: 108). Planene er forankret i samfunnspolitikk og formulerer nasjonale prioriteringer (Riksantikvaren 2016). *Regionale planstrategier* skal utarbeides én gang hvert fjerde år og opplyse om viktige regionale problemstillinger for regional utvikling og hvilke spørsmål som skal tas med videre i regionale planer, jf. §§ 7-1 og 8-1. Regional planlegging tar opp avgrensede temaer og oppgaver, og kan gjelde for hele eller deler av regionen, eller deles opp i temaer. Planene skal få fram viktige spørsmålsstillinger for kommunene og sikre at de aktivt trekkes med (Veileder T-1476 2009), og legges til grunn i kommunale planlegging, jf. § 8-2.

Kommuneplan

Som del av kommunal planlegging skal det etter Pbl § 11-1 utarbeides en samfunnsdel med en handlingsdel og en arealdel i alle kommuner. Kommunestyret skal utarbeide en *kommunal planstrategi* én gang i hver valgperiode, og denne skal drøfte strategier og arealprioriteringer i

sammenheng med samfunnsutviklingen (Riksantikvaren 2016). *Kommuneplanens samfunnsdel* skal fremme langsiktige utfordringer, mål og strategier for å oppnå målene for kommunesamfunnet. Den skal gi rettleiding til hvordan mål- og strategiarbeid skal utføres i kommunevirksomheten – med medvirkning fra offentlige organer og private aktører, jf. § 11-2. *Kommuneplanens arealdel* er den faglige delen som angir hovedtrekk for arealdisponering i kommunen, med rammer for hvilke nye tiltak for arealbruk som kan settes i verk, samt hvilke viktige hensyn som må ivaretas, jf. 11-5. Delplaner er arealplaner som tar for seg deler av kommunens område, jf. § 11-5 første ledd, etter tema eller virksomhetsområde (Aarsæther 2012: 87). Arealdelen skal ha planbeskrivelse og bestemmelser som viser hvordan nasjonale mål og retningslinjer samt andre overordnede planer blir ivaretatt, og et bindende plankart, jf. 11-5.

Reguleringsplaner

Reguleringsplaner er arealplankart som skal foreligge ved gjennomføring av større tiltak som kan virke inn på miljø og samfunn. Planene fastsetter ny arealbruk for området og kan utarbeides i samsvar med arealdelen eller i egen planprosess, jf. § 12-1. Reguleringsplaner som utarbeides av private aktører kalles *detaljreguleringsplaner* (Falleth og Saglie 2012: 87). Detaljreguleringer for områder inntil 15 dekar og med nytt utbyggingsformål krever konsekvensutredninger, jf. Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter Pbl § 3 d).

Planprosesser

Opgaven tar for seg en planprosess, og det er derfor naturlig å gi en kort innføring i viktige punkter som gjelder for regionale og kommunale planprosesser samt prosess med reguleringsplaner for større byggetiltak, jf. Pbl § 4-1 og Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter Pbl § 5. En planprosess kan deles opp i tre faser (Veileder T-1491 2012):

Fase 1 – Planoppstart og planprogram

- Ved oppstart av planarbeid skal et forslag til planprogram utarbeides. Et planprogram er "en plan for planen" (Falleth og Hanssen 2012: 191) og redegjør for planprosessen, med opplegg for medvirkning, frister og vurderinger og behovet for utredninger for planens virkninger på miljø og samfunn (Falleth 2012).
- Planoppstart kunngjøres og varsles, og et forslag til planprogram sendes ut til høring til myndigheter, og legges ut til offentlig ettersyn, jf. Pbl § 4-1.
- Høring av planen og prosess med medvirkning skal være på minst seks uker og planprogrammet fastsettes av kommunestyret, jf. Pbl § 11-13.

Fase 2 – Utredninger og planløsninger

- Planforslag som kan ha virkning for miljø og samfunn skal konsekvensutredes, og planens virkning for miljø og samfunn skal beskrives i en planbeskrivelse, jf. § 4-2.
- I denne fasen kan kommuner gjennomføre medvirkningsprosesser, som for eksempel gjennom innspillsordninger, offentlige møter og høringer hvor innbyggere og berørte aktører aktivt kan gi innspill og tilbakemeldinger som del av prosessen (Falleth og Hanssen 2012: 189). Hvordan en medvirkningsprosess skal foregå fastsettes i planprogrammet.
- Planprogrammet må gjennom politisk behandling der problemstillinger og planløsninger forhåndsdiskuteres (Veileder T-1491 2012).

Fase 3 – Planforslag og planbehandling

- I denne fasen bearbeides det siste med planene. Planforslaget legges ut til høring og offentlig ettersyn, jf. §11-14 . På den måten kan de siste innspill og uttalelser bearbeides før planvedtak, og planforslaget kan endres ved behov.
- Statlige og regionale myndigheter og andre berørte kommuner kan fremme innsigelse dersom planen bryter med hensyn av nasjonal og regional karakter, jf. § 5-4. Et endelig planforslag blir vedtatt av planmyndigheten.

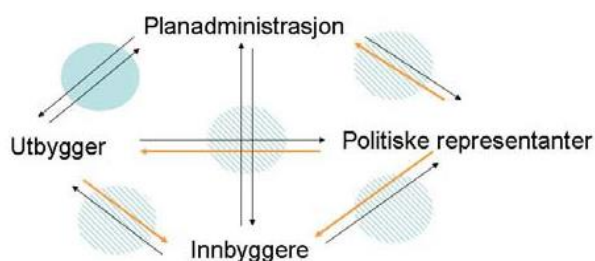
Figur 7: Kommunal planprosess. Kilde: Veileder T-1491 2012

5.3 Aktører og samspill

Norsk byplanlegging består av et hierarkisk styringssystem der rutiner og regler følges, politiske beslutninger behandles og sakene følges opp av administrasjonen. Planleggeren, som byråkrat og ekspert, tar stilling til plansaker ved bruk av regelverk. Administrasjonen og politikere arbeider ofte sammen med kommuneplaner, og samarbeider med organisasjoner og næringslivet i kommunen som en vanlig praksisform (Falleth og Saglie 2012: 89). Kommunene er har hovedansvar som kulturminneforvalter i egen kommune ved bruk av Plan- og bygningsloven. Fylkeskommunene har myndighet og er faglig ansvarlig i kommunal planlegging, jf. Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter Kulturminneloven § 1, nr. 2. Fylkeskommunen har kunnskap om regional utvikling og kulturminner i regionen (Holme 2016). De skal aktivt delta som veileder og gi kulturminnefaglige innspill og uttalelser for kommunal planlegging og private planforslag der nasjonale eller regionale kulturminneinteresser blir berørt (Riksantikvaren 2016).

Men byplanleggingen kan ikke drives alene av offentlige myndigheter da det er et felt med stor politisk engasjement. Byplanleggingen er i stor grad styrt av samspillet mellom offentlige myndigheter og private aktører, da de private aktørene hovedsakelig står bak innsendte forslag til reguleringsplaner. Byutviklingen og samspillet mellom flere aktører har ført til at den kommunale styringsrollen har blitt mer kompleks (Hanssen, Hofstad og Saglie 2015: 30). Kommunens oppgave vil derfor være å sette rammer for private aktører – som kan være innbyggere og fagkyndige entreprenører, med oppfølging av målsettinger og retningslinjer for ønsket utvikling. Private utbyggere er ofte eiere av tomter, men i planleggingen kan kommunen stimulere aktørene for utvikling av arealene i ønsket retning. Kommunens rolle er også preget av å forhandle i samspill med utbyggerinteresser, som da er initiativtakere (ibid: 31).

Falleth, Hanssen og Saglie (2008) har undersøkt hvilke aktører som har innflytelse på byplanleggingen. De har tatt utgangspunkt i fire hovedaktørgrupper som innenfor reguleringer har innflytelse og relasjoner i planprosessene. Hovedaktørene i byplanleggingsprosesser er planadministrasjonen, politikere, innbyggere og utbyggere. I den uformelle

Figur 8: Dialogarena mellom aktører.
Kilde: Falleth, Hanssen og Saglie 2008, Nordahl 2008

fasen i planprosesser er det arena for kontakt og dialog, og ideer og konsepter formes (Figur 7). Før

kommunen mottar et privat reguleringsforslag har privat utbygger og planadministrasjon oppstartsmøter seg imellom. I et møte har kommunen mulighet til å veilede videre eller fraråde å starte planarbeidet. Oppstartsmøtet blir den tidlige kontakten mellom planmyndighet og forslagsstiller, og under møtet vil plankyndige avklare om tiltaket er reguleringspliktig (Veileder T-1490). Når planadministrasjon og utbygger har møter seg imellom vil denne fasen bli formalisert. Politikere kan også være representert i denne sammenheng. Møtene kan være formøter, eller forhåndskonferanser, og forekommer som lukkede. Dermed forblir arenaen mellom de andre aktørene uformell. Dette er før loven og forskrifter om medvirkning, og høring, trer i virksomhet. Jo tidligere i prosessen kontakten skjer, jo større sannsynlig vil private aktører påvirke planprosessen (Falleth m.fl. 2008).

5.4 Oppsummering

Den offentlig byplanleggingen består av et komplekst system sammensatt av flere kulturer som representerer ulike syn og verdier. Kommunen har som oppgave å regulere hvordan planleggingen skal organiseres og hvilke planprodukter som kan produseres. Overordnede rammer og styringssignaler skal følges, med formål å ivareta politiske interesser. Fylkeskommunen skal aktivt bidra med veiledning og faglige innspill slik at nasjonale og regionale interesser ivaretas. Det er opp til planmyndigheten å sette nedlegge restriksjoner for å sikre bevaring av kulturminner. I den andre enden er private utbyggere initiativtakere i planarbeid. På den måten får de stor innflytelse i planprosessene og kan få et større spillerom.

I byplanleggingsprosessen for Globusgården vil interessene for en byutvikling med kulturminner veies opp mot andre interesser og hensyn. Byplanleggingen består av et komplekst og motstridende system av diskurser, der aktører gjennom språket formidler syn og forståelser for byutviklingen.

Kapittel 6

Diskursanalyse

I dette kapitlet skal jeg presentere empirien innenfor feltet for byutvikling. Gjennomgangen av generelle plandokumenter dokumenter og saksdokumenter i tilknytning til Globusgården viser hvilke sentrale aktører som deltar og hvordan perspektiv og sentrale temaer for bevaring og utvikling ytres i prosessens løp. Kapitlet starter med en kort oversikt over planprosessen. Deretter følger en presentasjon av de tre hoveddiskursene jeg mener å se i den konkrete saken:

Moderniseringsdiskursen, lokalsamfunnsdiskursen og bevaringsdiskursen. Endelig følger en presentasjon av den empirien som er grunnlaget for i identifisering av diskursene: Først en fortolkning av tekst om bevaring og utvikling i overordnede rammer og styringsverktøy, og deretter plan- og saksdokumenter fra planleggingsprosessen for Globusgården.

Planprosessen fra 2013 til 2015

Sommeren 2013 vedtok Drammen kommune kommuneplanens samfunnsdel og planstrategi, og en oppstart av kommuneplanens arealdel ble igangsatt. Høsten 2013 ble forslag til planprogram for kommuneplanens arealdel sendt ut til høring. I høringsperioden høsten 2013 mottok Drammen kommune et innspill fra Rambøll, på vegne av Strømsø Torg Eiendom. Innspillet var et forslag for til utvikling av Torgeir Vraas plass nr. 1, 2 og 3, med formål å rive Globusgården til fordel for oppføring av et høyhus. Høsten 2013 kontaktet forslagsstiller Drammen kommune for å avtale et oppstartsmøte med hensikt å diskutere innspillet og mulig start av detaljregulering.

Våren 2014 ble det avholdt to oppstartsmøter mellom aktørene. Møtene var uformelle da Drammen kommune så på den aktuelle saken som komplisert. Det var også etter at Globusgården og Torgeir Vraas plass hadde blitt registrert som kulturminne og kulturmiljø og vurdert å være viktig for kulturmiljøet, og ha svært høy verneverdi. I et tredje møte mellom aktørene ble møtet akseptert som formelt. Drammen kommune ga råd til forslagsstiller om hvordan de skulle foreta utredninger på Torgeir Vraas plass. Forslagsstiller ble samtidig informert om at nabogrunneieren, Christensen Eiendom, hadde ønske om planoppstart for å utvikle nabotomtene, og oppfordret Strømsø Torg Eiendom å inngå et samarbeid for utredninger av de to tomtene.

Høsten 2014 ble planprogrammet for kommuneplanens arealdel fastsatt og sendt til høring. Innspillet fra Rambøll og Strømsø Torg Eiendom ble politisk vurdert og foreslått ikke tatt med i

prosessen for arealdelen. I fastsatt arealdel vurderer kommunen å åpne for større byggehøyder på Strømsø torg som knutepunktutviklingsstrategi.

I høringsperioden for arealdelen vinteren 2015 mottok Drammen kommune en uttalelse fra Buskerud fylkeskommune. Fylkeskommunen ga bemerkninger angående høydevurderinger og ønsket at kommunen skulle sette restriksjoner for utvikling i områder med verneverdige kulturminner og kulturmiljø. Kommunen fikk også et nytt innspill fra Rambøll og Strømsø Torg Eiendom for utvikling av Globusgården-tomten til fordel for høyhus. Denne gang hadde forslagsstiller utført en egen verdivurdering av kulturminnet Globusgården. Til sammenlikning med den høye vernestatus gitt av Drammen kommune, hadde forslagsstiller vurdert Globusgården med middels/lav vernestatus.

Sommeren 2015 ble et utkast til forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass lagt ut til høring på Drammen kommunes nettider. Dette var et felles plansamarbeid mellom Christensen Eiendom og Strømsø Torg Eiendom med ønske om å

utvikle sine tomter – med eller uten høyhusbygging. I høringsperioden fikk forslagsstillerne en uttalelse fra Buskerud fylkeskommune.

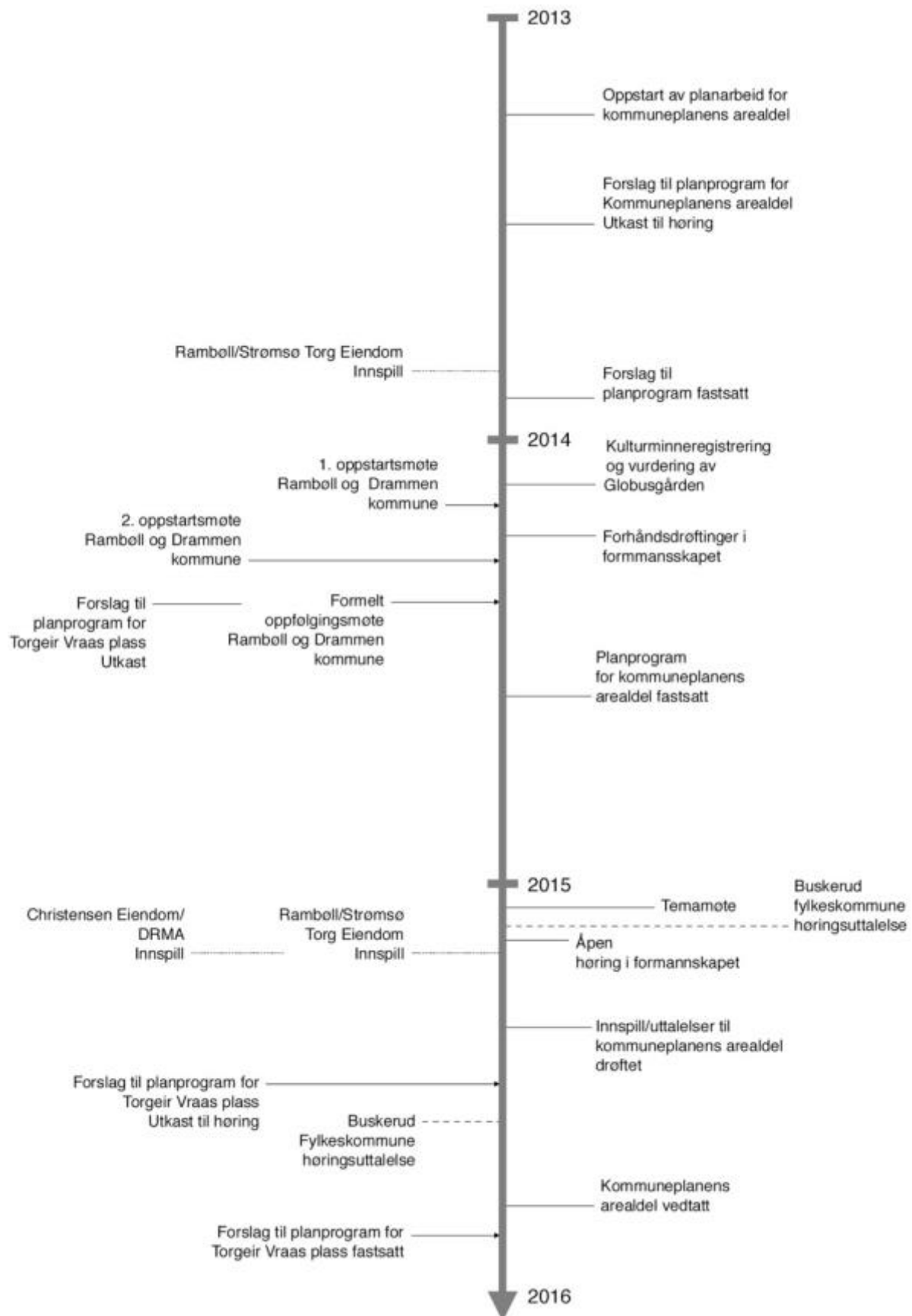
Fylkeskommunen uttalte seg om planarbeidet med Globusgården og kulturmiljøet med en oppfordring: Å utvikle området på kulturarvens premiss. Som svar mente forslagsstillerne at det i planarbeidet skulle vise alternativer til inngrep i Globusgården.

Oktober 2015 ble kommuneplanens arealdel vedtatt. November 2015 ble forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass fastsatt av bystyret. Per sommeren 2016 er området Torgeir Vraas plass, med Globusgården, under utredning. Tidspunkt for avslutning av denne saken er ikke fastsatt.

Figur 9: Globusgården i rød sirkel. Kilde: Norge i bilder

Figur 10: Oversikt over planprosessen med Globusgården (venstre) og kommuneplanens arealdel (høyre).

6.1 Hoveddiskurser

I kapittel 3 presenterte jeg noen overordnede og sentrale diskurser i offentlig planlegging i Norge. I tillegg redegjorde jeg for tidligere forskningsstudier om offentlig planlegging. Hanssen og Saglie (2010) identifiserer tre diskurser som dominerer feltet for byplanlegging i norske byer. Knudtzon (2013) kunne identifisere tre motstridende diskurser i en reguleringsprosess, der tema for analysen var vern og utbygging i strandsonen. I begge tilfeller er diskursene identifisert på den måten aktørene ytrer, tenker og handler med bakgrunn i studie av konkrete saker.

I denne delen skal jeg klargjøre hvilke sentrale aktører som deltar og de virkelighetsforståelser som aktørene har for bevaring og utvikling i planprosessen for Globusgården. Min oppgave tar utgangspunkt i temaene bevaring og utvikling i en konkret sak – som er planleggingsprosessen for Globusgården. I byplanleggingsfeltet, som en sosial praksis, er det et nettverk av diskurser. Med en diskursorden avgrensers jeg diskurser som innebærer temaene ”bevaring” eller ”utvikling” for å sette ramme for min analyse. Ved en fortolkning av tekster og interdiskursiv lesing i plan- og saksdokumenter, mener jeg å identifisere tre fremtredende diskurser som danner rammen for analysen i denne oppgaven. Diskursene har jeg valgt å kalle: *Moderniseringsdiskursen*, *lokalsamfunnsdiskursen* og *bevaringsdiskursen*.

6.1.1 Moderniseringsdiskursen

I det jeg har valgt å kalle moderniseringsdiskursen er det fokus på en byutvikling med høy arealutnyttelse og moderne arkitektur. Aktørene som representerer diskursen er private utbyggere og arkitekter. De som er mest fremtredende aktørene i diskursen er private utbyggere.

Jeg tolker at diskursen understøtter overordnede diskurser som bærekraftig og kompakt byutvikling, og den har i den sammenheng en samfunnsmessig sterk påvirkningskraft. I moderniseringsdiskursen argumenter aktørene for at en utvikling med høy arealutnyttelse og fortetting i knutepunkt for å redusere klimagassutslipp. Aktørene argumenterer for at en utvikling med høyere arealutnyttelse skal gi flere arbeidsplasser og byfunksjoner, og nytt estetisk bygg i moderne stil skal bidra til å øke attraktivitet og skape byliv. Faktorene skal tiltrekke seg næringslivet og bidra til regional konkurransekraft, men også bidra til å vekke en nasjonal og internasjonal interesse. I moderniseringsdiskursen er argumentet for høyere arealutnyttelse, med arbeidsplasser og funksjoner, noe som skal dekke behovet for den kommende befolkningsveksten. Derfor er konkurransesituasjonen med flere andre byer i regionen sentral – det vil si at denne type utvikling skal bidra til at flere bosetter seg i byen og til økonomisk vekst. Aktørene som representerer

diskursen trekker også på mål og verdier i overordnede rammebetingelser og styringssignaler som: *"Fylkesplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud"*, *"Regionalplanstrategi 2013-2016"*, *"Buskerudbyen 2013-23"*, *"Regional areal- og transportplan for Buskerud 2016-2030"*, *"Bystrategien 2036"* og *"Kommuneplanens arealdel 2014-2036"*.

Å bygge i høyden fremheves som et byplanleggingsgrep. Aktørene trekker på *"Sentrumsplanen"* for å få medhold til sitt forslag. Med høyere tomteutnyttelse som fortettingsstrategi og intensivt bruk av Strømsø bydel mener aktørene det vil tilføre byen flere arbeidsplasser for å støtte opp om overordnede styringssignaler for den kommende befolkningsveksten. De som representerer diskursen er initiativtakere og har investeringslyst knyttet til utvikling. I diskursen legger aktørene fram initiativet som et tiltak for samfunnsutviklingen.

Aktørene erkjenner Globusgårdens verdi, men argumenterer mot hensynet til bevaring da temaet ikke er en del av diskursen. Hensynet til bevaring er i konflikt med aktørenes interesse for utvikling av tomten og at Globusgårdens verneverdi kan være til hinder for utvikling av tomten.

6.1.2 Lokalsamfunnsdiskursen

I det jeg har kalt lokalsamfunnsdiskurs blir temaer for byutvikling sett i en lokal kontekst. Sentrale aktører i diskursen er den kommunale planadministrasjonen. Politikere knyttes også til denne diskursen, da de har ansvar for å veie interessene mot hverandre og gir signaler til planadministrasjonen.

Den mest fremtredende aktøren i diskursen er planadministrasjonen med faglige synspunkt i den konkrete sak. Aktøren har et fokus på at en utvikling skal ivareta lokale hensyn, samfunnet og nærmiljø. Utviklingen med fortetting i knutepunkt skal bidra til at byens lokalklima² og fysiske form hensyntas, og utbygging skal tilføre nye kvaliteter i omgivelsene, være arkitektonisk utformet og bidra positivt for det sosiale miljø. I takt med befolkningsveksten er det et ønske å tilrettelegge for flere arbeidsplasser, handels- og servicetilbud. Aktørene i lokalsamfunnsdiskursen bruker planverktøy og planfaglige begrep i argumentasjonen. De refererer til det overordnede plandokumentet *"Sentrumsplanen"* da planen har en sentral plass i prosessen.

---

² Lokalklima er klima i en liten skala som solforhold, vind, temperatur. Det kan forekomme en distanse på hundre meter til en kilometer og kan variere fra byer med bybebyggelse til steder med vegetasjon. Harstveit, K. E.. 2009. I Store norske leksikon. Hentet 25. Juli 2016 fra <https://snl.no/lokalklima>

Aktørene trekker på både moderniseringsdiskursen og bevaringsdiskursen når de argumenterer rundt tema for bevaring og utvikling. Aktørene ser på kulturminner som ressurser i byutviklingen. De mener det innehar arkitekturhistorie, er kvalitet i byens omgivelser og gir særpreg. Med hensyn til tema byrom, bylandskap, og lokalklima fremheves Globusgårdens integrerte form og høyde som fungerende i byrommet. Bevaring av Globusgården er en del av diskursen, men det fremstår ikke som et sentralt mål i seg selv da jeg tolker aktørene som åpne for en utvikling med nybygging, inngrep eller riving på Globusgården-tomten. Aktørene er positive til en høyere utnyttelse i knutepunkt, da det vil gi et større antall arbeidsplasser og byfunksjoner for den kommende befolkningsveksten. Men argumentet mot nye bygg er tilpassingen i byform og hensynet til nye dimensjoner. Planadministrasjonen mener det setter krav til utforming av byrommet. Konsekvensene ved nybygging og hva det kan medføre på lokalt nivå, er noe som i stor grad vektlegges.

6.1.3 Bevaringsdiskursen

I diskursen som jeg har valgt å kalle bevaringsdiskurs er hovedfokuset bevaring av kulturminne i byutvikling sentralt. Sentral aktør i bevaringsdiskursen er fylkeskommunen.

Sentralt i bevaringsdiskursen er fokuset på bevaring av Globusgården, da den fremmes som bruksressurs i byutviklingen. Etter deres syn innebærer en byutvikling en inkludering av Globusgården som del av området kulturmiljø og lokalt hensyn, og som et regionalt viktig kulturminne og særpreg i byen. Dette skaper konflikt med forståelsen om byutvikling i den moderniseringsdiskursen. Diskursen trekker på tekster i overordnede rammeverk og styringssignaler. Overordnede rammer og styringssignaler som jeg forstår trekker på elementer fra diskursen er planprogrammet "*Regional plan for kulturminnevern*". Aktøren ivaretar verneinteressene og aktøren argumenterer for en bevaring av Globusgården ved å rettlede kommunen. I den sammenheng blir lovverk som Plan- og bygningsloven benyttet. De trekker fram målsettinger for bevaring som er satt i kommuneplanens arealdel for å tydeliggjøre hensikten med verneverdien. Aktøren argumenterer for at et inngrep vil stride med verneformålet og legitimerer sitt argument ved å referere til nasjonale og regionale styringssignaler, og kommunale mål.

Fylkeskommunen er positiv til utvikling med høyhus og anerkjenner moderniseringsdiskursen og lokalsamfunnsdiskursen. Men utvikling i områder der kulturminnevernet blir berørt blir vernet vektlagt i stor grad – som premissgivende og kvalitet i omgivelsene. Bygninger som føres opp i nærheten av kulturminnevernede objekter skal ha høy kvalitet i arkitektur. Tema som høy

arealutnyttelse, klima og miljø er ikke en del av denne diskursen. Aktørene i diskursen mener den kommende verneplan vil være svært viktig del i arealdelen. Deres ønsker er at verneplanen skal bli en juridisk bindende del av arealdelen, til fordel for at Globusgården kan få stå.

6.2 Rammer og styringsverktøy for vern og utvikling

I kapittel 5 gikk jeg kort inn på de formelle rammer og styringsverktøy for hva planmyndighetene må forholde seg til i utarbeidelse av planprodukter på statlig, regionalt og kommunalt nivå. I denne delen vil jeg gi en trekke frem hvilke perspektiver og verdier som finnes i de overordnede plandokumentene for hvordan vern og utvikling prioriteres og hva aktørene må forholde seg til i planlegging på lokalt nivå. I denne sammenheng diskuteres innholdet i dokumentene knyttet til hoveddiskursene jeg har identifisert i planprosessen med caset Globusgården. Temaer og synspunkter i overordnede plandokumenter er skjematisk oppført i vedlegg 1.

6.2.1 Statlige plansignaler

På det statlige nivået har jeg funnet to viktige dokumenter som gir føringer for utvikling av arealer og bevaring av kulturminner. Dokumentene er: *”Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging”* og *”Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging”*.

Statlige planretningslinjer

Regjeringen vedtok i 2014 *”Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging”*. Retningslinjene skal ligge til grunn for planleggingen på alle sektornivåer for en samordnet og effektivisert bolig-, areal- og transportplanlegging.

Samordnet planlegging av arealbruk skal være i tråd med behovet for et transportsystem som har kapasitet å ta den kommende befolkningsveksten. Utvikling skal skje i form av fortetting i kollektivknutepunkt. Det heter at lokalisering av private og offentlige tilbud som handel og tjenester må ses i sammenheng med en *”regional helhetsvurdering tilpasset eksisterende og planlagt senterstruktur og kollektivknutepunkter”* (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014: 2), og virksomhetene må tilpasse omgivelsene i størrelse og utforming.

En effektiv ressursutnyttelse er ment å fremme samfunnsøkonomien. Planleggingen etter retningslinjene skal bidra til å skape bærekraftige byer, tilrettelegge for næringsutvikling og verdiskaping. Lokale og regionale planmyndigheter bør planlegge for å bidra til å ivareta kulturminner da de er *”kulturhistoriske verdier og estetiske kvaliteter. Kulturminner og kulturmiljøer*

bør tas aktivt i bruk som ressurser i by- og tettstedsutviklingen” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014: 2). Planlegging for arealbruk med kulturminner og kulturmiljø vil svare på formålet med effektiv ressursutnyttelse. Jeg tolker det dit at en arealplanleggingen skal skje på kulturarvens premiss, og som kvaliteter i omgivelsene, da kulturarven skal fremme det som ny utbygging ikke kan (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014)

De statlige retningslinjene bygger sine ideer om en bærekraftig utvikling på å ta hensyn til fortetting og lokalisering i knutepunkt for å redusere klimagassutslipp. Regjeringen vektlegger de økonomiske og miljømessige sidene ved en utviklingen, men mener også at dimensjonene også innebærer effektiv ressursutnyttelse av det som eksisterer – som å ivareta kulturhistorien som grunnlag for kunnskap og omgivelseskvaliteter. Planretningslinjene er et dokument som har som formål å ivareta alle interesser. Jeg tolker at planretningslinjene er styringssignaler som understøttes av moderniserings-, lokalsamfunns- og bevaringsdiskursen for å legitimere sine argumenter.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

I 2015 ferdigstilte Regjeringen *”Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging”*. Den skal ligge til grunn for regionale og kommunale planer og planstrategier, for å sikre ivaretagelse av viktige regionale og nasjonale interesser.

I dokumentet refereres det til Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging for vekst og arealbruk i byutviklingen. På lik linje med planretningslinjene er det nasjonalt forventet at det på regionalt og kommunalt nivå planlegges for en bærekraftig areal- og samfunnsutvikling som skal redusere klimagassutslipp og energiforbruk. Det forutsettes en knutepunktutvikling i byer og tettsteder med påvirkende kraft i den regionale konkurransen – ved å etablere grunnlag for attraktiv næringsutvikling og gode bosteder, og skape økt aktivitet. I forventningene oppfordres det til samarbeid mellom kommune og privat næringsliv for sentrumsutviklingen.

Regjeringens synspunkter angående kulturarven i byutvikling, for befolkningsveksten og økt press på arealer eller mangel på gjenbruk, gjelder er det økende tapet eller verdiredueringen av kulturminner og kulturmiljø. I forventningene omtales kulturminner og kulturmiljø som ressurser da de forstås som viktig for menneskers identitet og tilhørighet. De kan bidra som ressurser for næringsutvikling, og er kunnskapskilder og verdiskapende. I forventningene mener man at en effektiv ressursutnyttelse innebærer arealbruk og gjenbruk med forvaltning av eksisterende ressurser, da ”arkitektur, historiske bygninger og bymiljøer bidrar til stedsidentitet og positive opplevelser av sentrum, og er ressurser

som bør utnyttes for å utvikle attraktive by- og tettstedsentre” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2015: 21).

Som statlige retningslinjer anerkjenner også Nasjonale forventninger hensynet til kommende vekst. Føringerne for regional og kommunal planlegging er derfor å konsentrere bebyggelse og fortette i kollektivknutepunkt som et bærekraftig tiltak for å begrense miljø- og klimagassutslipp. Utviklingen skal dekke både de miljømessige og økonomiske sidene for en bærekraftig utvikling. I bærekraftbegrepet vektlegges kulturarven som materiell ressurs gjennom effektiv utnyttelse for næringsliv og verdiskapning. Som immateriell ressurs skal kulturarven tilføre attraktivitet og sosiale sider ved byen, som opplevelse og identitet. På lik linje med Statlige planretningslinjer er Nasjonale forventninger overordnede styringssignaler som er grunnleggende for de argumenter som fremmes i oppgavens tre hoveddiskurser.

6.2.2 Regionale planer

I denne delen presenteres de regionale plandokumenter for vern og utvikling som legger føringer for planleggingen i fylket og i Drammen. For arealplanlegging på regionalt nivå har jeg funnet dokumenter som belyser overordnede rammer og styringsverktøy for behandling av utvikling og bevaring innenfor Drammen kommune. De regionale dokumentene er: *”Fylkesdelplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud”*, *”Regional planstrategi 2013-2016”*, *”Buskerudbyen 2013-23”*, *”Planprogram Regional areal- og transportplan for Buskerud 2016-2030”* og *”Regional plan for kulturminner i Buskerud - planprogram”*.

Fylkesdelplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud

”Fylkesdelplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud” ble vedtatt i 2003, og består av to deler: Del én med retningslinjer for handel, service og senterstruktur, og del to med innhold av fakta og ideer for planprosesser på lokalt nivå. De to delene ses på som én plan. Dokumentet er et styringsverktøy for kommunal planlegging, og gjelder for Buskerud fylkeskommune fram til en ny regional areal- og transportplan vedtas.

I fylkesdelplanen defineres Drammen kommune som et viktig hovedsenter for handel og tjenester i Buskerud og Drammensregionen. Det er ønsket at Drammen skal avlaste for fremtidig befolkningsvekst i Oslo. For å unngå spredning av tjenester utenfor sentrene, skal tilrettelegging for at privat og offentlig tjenesteyting skje i eksisterende senterstruktur i fylket. Buskerud fylkeskommune mener *”Drammen må markedsføres for regionsenter”* (Buskerud fylkeskommune

2003b: 20), med rollen som viktig fylkeshovedstad. De mener hele regionen skal styrkes ved at kommunen målbevisst bidrar til sentrumsutvikling i et regionalt perspektiv, med Drammen kommune som "motor" i regionen.

Fylkeskommunens syn understøtter den kompakte byutviklingsdiskursen da målsettingen for planen er "å skape mer kompakte byer og tettsteder med korte interne gangavstander som vil kunne gi attraktive møteplasser og levedyktige handelssentrum" (Buskerud fylkeskommune 2003a: 23). Det er ønsket å skape regioner som er robuste, og planen skal bidra til at senteret blir en sosial og kulturell møteplass med lokalisering av tilbud med handel og privat tjenesteyting. Jeg forstår at fylkeskommunen vektlegger sitt synspunkt – at den sosiale dimensjon i bærekraftbegrepet er en viktig del av utviklingen – da det nevnes at "Kultur, aktiviteter og opplevelser i sentrum vil forsterke sentrumsutviklingen" (Buskerud fylkeskommune 2003a: 7). Jeg tolker at dette også gjelder kulturminner som immaterielle ressurser for å ivareta samfunnets interesser. Hensyn til kulturminner kommenteres likevel ikke i plandelen. Bragernes blir angitt som største handelssentrum, mens Strømsø som kommunikasjonsknutepunkt bør tilrettelegges for et kompakt sentrum (Buskerud fylkeskommune 2003a).

Jeg plasserer plandelen i moderniseringsdiskursen. Fokuset er å tilrettelegge for et kompakt sentrum som skaper attraktive sosiale møteplasser. Utviklingen i Drammen skal være i takt med hva regionen har behov for og av miljømessige hensyn skal det fortettes med korte avstander og tilpasses for et levedyktige handelssentrum. Diskursen anerkjenner lokalsamfunnsdiskursen og boliger samt handels- og tjenestetilbud for befolkningsveksten er et tema som trekkes inn i diskursen.

Regional planstrategi 2013-2016

Planstrategien ble vedtatt 2012 og er grunnleggende for planarbeid i Buskerud fylkeskommune. Planstrategien belyser ulike utfordringer og muligheter for planleggingen i regionen, ettersom det forutsettes en sterk vekst innenfor fylket. Forutsetningene mener fylkeskommunen gir føringer for helhetlig utvikling og at største andelen av veksten vil skje i sørlige del av fylket. Attraktivitet og mangfold i kommunene er viktig for trenden med hensyn til tilflyttere. Utviklingen i regionen baseres på utvikling av et variert næringsliv, som for eksempel handel, hotell og restaurantbransjer. Næringsutvikling med arbeidsplasser blir fremsatt som viktige utfordringer: "Det etablerer seg [...] der det finner den nødvendige kompetansen og der kommunikasjonene er gode nok" (Buskerud fylkeskommune 2013: 15). Det må etableres flere arbeidsplasser grunnet utfordringer for næringsutvikling og jobbskaping, og ønskes etablert der det er naturlige fordeler for etablering og kommunikasjonen er god. I forhold til kulturarven er synet å skulle ivareta disse som immaterielle

verdier som tilfører kunnskap og opplevelse, og at det skal være utviklende miljø for mennesker i alle aldre (Buskerud fylkeskommune 2013).

Jeg plasserer planen innenfor moderniseringsdiskursen. Jeg forstår at den regionale planstrategien understøtter formålet med en bærekraftig byutvikling, med en tyngde på de miljømessige og økonomiske sidene ved byutviklingen. På lik linje med *"Fylkesplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud"* er det i denne planen også ønsket en utvikling i takt med resten av regionen. Behovet vil være attraktivitet for næringsutvikling, tilrettelegging og for å øke antall besøkende og fremming av turisme, i nærheten av kommunikasjonsårer. Diskursen bærer spor av temaer som inngår i lokalsamfunnsdiskursen da dette skal bidra til å tilføre byene i regionen nye arbeidsplasser. I diskursen erkjenner kulturarven som immateriell verdi i utviklingen.

Buskerudbyen 2013-23

Areal- og transportplanen *"Buskerudbyen 2013-2023"* ble vedtatt 2013 og er et samarbeidsprosjekt mellom kommunene Kongsberg, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier og Drammen, og Fylkesordføreren i Buskerud fylkeskommune, Fylkesmannen, Jernbanelinjen, Statens vegvesen og Kystverket.

Bakgrunnen for samarbeidsprosjektet Buskerudbyen 2013-2023 var å legge føringer for en samordnet areal- og transportstrategi på tvers av de større kommunene i fylket, for å prioritere for utvikling i sentrale områder i kommunene.

Som i statlige oppgaver og regional planstrategi tar også denne planen utgangspunkt i forventet befolkningsvekst som forutsetter et press på arealer sentralt i byene og som vil utfordre transportkapasiteten i regionen. Med hensyn til utvikling skal et utbyggingsmønster være arealeffektivt med konsentrert boligutbygging, og behov for at arbeidsintensiv næringsutvikling og offentlig virksomhet næringslivet lokaliseres i kollektivknutepunkter i alle kommunene i Buskerudbyen. Målet er å skape attraktive, bærekraftige og konkurransekraftige byer og tettsteder. For å øke attraktiviteten vil Buskerudbyen fortette i kollektivknutepunkt med mål om å:

"Utvikle mer pulserende byer og mer levende tettsteder med arbeidsplasser, handel, boliger, kulturopplevelser og møteplasser slik at det blir markedsmessig grunnlag for et mangfoldig tjenestetilbud med restauranter, hoteller, kultur etc. i hver kommune" (Buskerudbyen 2013: 17).

Den høye arealutnyttelsen som er tenkt må også tilrettelegges for "estetikk og fortetting med kvalitet tilpasset stedets kultur, historie og omgivelser" (Buskerudbyen 2013: 34).

Jeg forstår at Buskerudbyen målbærer moderniseringsdiskursen. Det er ideer for en attraktiv og bærekraftig utvikling med en arealeffektiv og konsentrert utbygging i kollektivknutepunkter. Fokuset er i den sammenheng de miljømessige sidene ved utviklingen av byer. Næringslivet skal prioriteres i utviklingen, som skal bidra til at byene blir konkurransekraftige. Buskerudbyen anerkjenner bevaringsdiskursen da kulturarven blir sett på som historie og som immateriell ressurs. Dette gjelder også lokalsamfunnsdiskursen – med en utvikling som tar hensyn til omgivelser og næringsliv som skal gi byene arbeidsplasser.

Planprogram Regional areal- og transportplan for Buskerud 2016-2030

Planprogrammet "*Planprogram Regional areal- og transportplan for Buskerud 2016-2030*" ble fastsatt i 2015, og har som formål å erstatte "*Fylkesdelplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud*" fra 2003.

Buskerud fylkeskommune mener regional areal- og transportutvikling tar sikte på å skape attraktive lokalsamfunn og fremme behovet for viktige miljøkvaliteter. I dokumentet ønskes det å rette oppmerksomheten mot næringslivet for å styrke den regionale konkurransekraften.

Fylkeskommunen mener en moderne byutvikling og fortetting i sentrum skal innebære flere boliger, handel og aktivitet i kollektivknutepunkt. Det skal bidra i å redusere miljø- og klimagassutslipp.

Ved behov på lokalt nivå forventes det at nye arealer brukes til utbyggingsformål, men også "ta vare på miljøkvaliteter som [...] kulturmiljøer og kulturminner" (Buskerud fylkeskommune 2015b: 13).

Dette gjelder også for tilpasset stedsutvikling, ved å ivareta byggeskikk og stedsidentitet, som fylkeskommunen mener er en forutsetning for trivsel for menneskene (Buskerud fylkeskommune 2015b: 13).

Jeg tolker at planprogrammet målbærer moderniseringsdiskursen. Jeg forstår at planprogrammet har forbindelser til statlige plansignaler, og ser utviklingen i samsvar med regional planstrategi og Buskerudbyen med hensyn til at målsettingene om en bærekraftig utvikling for å redusere klimagassutslipp. Samtidig er det forventet at arealer brukes til utbygginger med formål å skape moderne og attraktive byer som skal bidra til næringsutvikling i den regionale konkurransen. Bevaringsdiskursen og lokalsamfunnsdiskursen anerkjennes da kulturminner ønskes bevart som kvaliteter i omgivelsene.

Regional plan for kulturminner i Buskerud – planprogram

I 2015 ble planprogrammet *“Regional plan for kulturminner i Buskerud - planprogram”* fastsatt, og det skal bli en overordnet tematisk plan for hele fylket. I planprogrammet forklares ulike utredningsbehov som er tenkt som videre tiltak i planarbeidet.

Planen utarbeides hovedsakelig for å tilrettelegge for formidling, forvaltning og gjenbruk av kulturminner i Buskerud, og skal ha fokus på å oppfordre til vern og bærekraftig bruk av kulturarven. Ifølge fylkeskommunen skal formålet være å videreføre nasjonale mål og interesser med fokus på nasjonal kulturminnepolitikk for å redusere tapet av verneverdige kulturminner. Fylkeskommunen mener vern av kulturminner og kulturmiljø har et felt innenfor perspektivet for verdiskaping, og er ressurs for samfunnsutviklingen. Fylkeskommunen mener at formidling av kulturarvens historie, opplevelse og informasjon om kulturminners verdi vil gi bredere aksept for å sikre bevaring. I videre planarbeid skal fylkeskommunen undersøke grunnlaget for at bygninger kan tas i bruk for næringslivet, som blant annet for turisme (Buskerud fylkeskommune 2015c).

Planprogrammet er en viktig kilde og ressurs i bevaringsdiskursen. I planprogrammet er hovedtemaet bevaring av kulturminner. Planen trekker inn mål og interesser som er formidlet i statlige oppgaver og forstår kulturarven som bærekraftig ved at det skal tas i bruk som ressurser i samfunnsutviklingen. Tema for utvikling som behandles i øvrige regionale planer og som inngår i moderniserings- og lokalsamfunnsdiskursen, er ikke del av denne diskursen.

6.2.3 Føringer i plandokumenter på kommunenivå

I denne delen skal jeg presentere de kommunale planer som gjelder for planlegging i Drammen kommune og vise hvilke diskurser føringer i disse støtter opp om. Planene tar for seg lokale forhold i Drammen by og kommune. Jeg har funnet følgende dokumenter som belyser kommunale rammer og styringsverktøy for utvikling og bevaring i Drammen kommune: *“Sentrumsplanen”*, *“Bystrategien 2036”* og *“Kommuneplanens arealdel 2014-2036”*.

Sentrumsplanen fra 2006

“Sentrumsplanen” ble vedtatt som en kommunedelplan i 2006 og tar for seg arealdisponeringen i sentrumsområdet, som inkluderer Strømsø torg. Planen legger rammer for utvikling av området for kvartalsplanen fra 1866 og områdene rundt i sentrum. Planbeskrivelsen ligger i dag som gjeldende dokument for arealplanlegging i Drammen sentrum.

Planen behandler temaer som kan bli utfordret av befolkningsveksten og endringer i takt med veksten, og hovedmålet er at veksten skal ha en tyngde i bykjernen. Dette gir føringer for private utbyggere sin vilje til å investere i takt med veksten. For at sentrum skal kunne ta veksten legger planen opp til at et mangfold av funksjoner skal sentreres på Bragernes og Strømsø. Byaksen med bybroen skal være et bindeledd mellom de urbane funksjonene og "skal utvikles som møteplass og arena for opplevelse og kultur" (Drammen kommune 2004: 4). Drammen som fylkeshovedstad forutsetter en sentrumsutvikling som tilrettelegger for kompetansebasert næringsliv, og at det tilføres boliger og arbeidsplasser som skal møte vekstutfordringene.

Planen er uttalt negativ til en økt arealutnyttelse med signalbygg, som høyhus. Kommunen legger til at en økt arealutnyttelse for å ta utfordringen med sentrumsvekst kan gjøres på mange måter. Som et argument mot høyhusbygging, mener kommunen at det ikke innehar "annet enn mer av det som det allerede er mye av fra før, for eksempel boliger og kontorer" (Drammen kommune 2004: 28). Kommunen mener det kreves fokus på hva byggene skal signalisere, og rettleder hva kommunen bør vurdere i plansaker:

- "Ny bebyggelse bør fortrinnsvis signalisere Drammen bys satsing på høy kvalitet i de fysiske omgivelser, gjennom kvaliteten på sin arkitektur og det fysiske miljø rundt byggene"
- "Nye «signalbygg» som hovedsakelig signaliserer sin egen høyde, eller kun har til hensikt å markedsføre en utbyggers eget prosjekt bør som hovedregel unngås" (Drammen kommune 2004: 28)

I byutviklingsområder blir det vurdert å øke byggehøyder, men at høyden ikke skal avvike fra bybildet (Drammen kommune 2004). Bruk og utforming av bygget skal harmonisere med omgivelsene, i dimensjon og romutforming. Også oppføring av høyhus i nærhet til andre bevaringsverdige bygg og høyhusets beliggenhet i landskapet må vurderes. Bestemmelsene som er gitt for høyere utnyttelse i høyden tilsvarende offentlige områder og ferdig utbygde områder, der høyder på nye bygninger settes etter høyder på eksisterende bebyggelse (Drammen kommune 2006: 6).

Kommunen skal gjennom en kulturminneregistrering tydeliggjøre og "styre veksten dit den tåles" (Drammen kommune 2004: 22), som ikke går på bekostning av kulturminnene. Og valgene som tas skal baseres på kvalitet og bevisst tilpassing av ny arkitektur. Det skal veies overordnet mellom hensynet til bevaring, da "Vi bevarer og leverer videre kulturminner til kommende generasjoner", og utvikling for neste generasjon, for "Vi skaper [...] fremtidens kulturminner når vi bygger" (Drammen kommune 2004: 23). Bygningsmiljøet og det helhetlige bildet må tas i betraktning for saker som

omhandler bevaring av enkeltbygninger (Drammen kommune 2004). Det skal sikres bevaring og opprettholdelse av de materielle verdier, som bygningenes utseende og uttrykk (Drammen kommune 2006). Og tilsvarende for de immaterielle ressurser for kommende generasjoner: ”Drammen skal bygge videre på sin identitet og særpreg” (Drammen kommune 2004: 4).

Det er forutsatt en befolkningsvekst i sentrum, og utvikling skal skje med hensyn til byens lokale forhold. Med dette grunnlag tolker jeg at planen målbærer lokalsamfunnsdiskursen. I byutviklingen skal eksisterende fysiske omgivelser ivaretas, men den skal også tilrettelegge for nye omgivelser gjennom nybygging for å ta det økende innbyggerantallet. Ved nybygging skal målet være å tilrettelegge for flere boliger, arbeidsplasser og funksjoner, og oppføring av bygg skal være basert på arkitektonisk kvalitet. Bygninger er ikke ønsket å overstige en viss byggehøyde da dette vil forverre byens eksisterende kvaliteter. Kommunen mener at bærekraftig byutvikling i sentrum skal bidra å fremme de sosiale og økonomiske dimensjonene – ved opplevelse av byen, og næringsutvikling. Diskursen målbærer tema i bevaringsdiskursen, og anerkjenner diskursens tema som går på å bevaring kulturminnene og opprettholde disse som materielle og immaterielle ressurser i samfunnsutviklingen.

Bystrategien 2036

I 2013 ble *”Bystrategien 2036: Byvekst med kvalitet”* vedtatt og er kommuneplanens planstrategi og samfunnsdel som strekker seg fram til jubileum for Drammen by i 2036. Med fokus på befolkningsvekst, som også var fokuset i Sentrumsplanen, ønsker kommunen at det regionale tyngdepunkt skal være i Drammen som langsiktig strategi. Det krever attraktivitet for å etablere handel som igjen vil tiltrekke seg næringsliv. Vekst og næringsliv gir behov for private investeringer og ”tilrettelegging for den type næring og den type boliger som Drammen ønsker å tilby, som del av en større funksjonell region” (Drammen kommune 2013a: 14). Synet for større by mener kommunen også gir muligheter for bedre tilbud for flere byfunksjoner, tjenester og service, kultur og opplevelser. Ideen for byutvikling heter i teksten:

”Mulighetene ligger blant annet i å bruke veksten og dynamikken den skaper, som en drivkraft i byens fysiske utvikling, sørge for å omdanne områder som har behov for fornyelse og legge til rette for en moderne, urban byutvikling med mindre forurensning og klimagassutslipp” (Drammen kommune 2013a: 11).

Planen vektlegger miljømessige dimensjoner ved en bærekraftig utvikling, men sikter også til den sosiale dimensjonen for hvordan veksten positivt kan bidra til å utforme omgivelsene. Videre heter

det at veksten vil "bidra til bedre forutsetninger for å ivareta byens eksisterende bygninger og fellesrom" (Drammen kommune 2013a: 11), og på den måten gjøre byens omgivelser attraktive. Vekst i befolkningstallet mener kommunen også vil sette kommunens ressurser under press. Utfordringen er at veksten vil "skape dilemmaer når det gjelder bevaring, utbygging og fornying" (Drammen kommune 2013a: 21). En av grunnene til kommunens satsing på vekst med kvalitet, er å bevare kulturminner og historie, og fortette med krav til gjennomtenkte løsninger. På linje med energibesparende bygg som føres opp i dag skal ny teknologi endre energibruken på eldre bygninger. Bygningsmasse og infrastruktur skal utformes i takt med behovene som skapes av klimaendringene. På den måten mener kommunen det bevares og at byutviklingen gjennomføres (Drammen kommune 2013a).

Planen målbærer moderniseringsdiskursen da synet på byutvikling skal være moderne og ha miljømessig bærekraft. Det kreves derfor attraktivitet i forhold til at byen skal være regionalt tyngdepunkt for å tiltrekke seg næringslivet. Plandokumentet anerkjenner bevaringsdiskursen da det kommenteres at nye utbygginger og press på arealene vil utfordre hensynet til bevaring. I forbindelse med fortetting er det et ønske om å bidra med gode løsninger som skal gjennomføres ved å bevare kulturminner. Men at løsninger for bruk av kulturarven også skal tilpasses behovet for nye endringer og bruk grunnet miljøhensyn. Jeg forstår at plandokumentet trekker på lokalsamfunnsdiskursen da det er ønsket en balanse mellom fornyelse og moderne byutvikling, og eksisterende bygninger i omgivelsene og handel og tjenester for tilrettelagt for befolkningen.

Kommuneplanens arealdel 2014-2036

Kommuneplanens arealdel, "*Kommuneplanens arealdel 2014-2036*", er det nyeste plandokumentet for Drammen kommune. Utarbeidelsen av planen startet mai 2013, og planen ble vedtatt i høsten 2015.

I likhet med Sentrumsplanen fra 2006 og Bystrategien 2036 er fokuset i arealdelen utvikling for kommende befolkningsvekst. Målet for arealbruk i kommunen er å tilrettelegge for handel og tjenester "som gir hele befolkningen et godt tilbud, konkurrerer regionalt, og reduserer behovet for bilkjøring" (Drammen kommune 2015g: 34). Næringslivet er også ønsket lokalisert i knutepunkt slik at miljø- og klimautslipp reduseres, men også at det tilrettelegges for et sentrum som har "mangfoldigheten av arkitektur, byrom, gater, gjøremål og opplevelser, noe som gir unike kvaliteter som bo-, arbeids-, og handelssted" (Drammen kommune 2015g: 34).

I Sentrumsplanen forstås en med byutvikling flere funksjoner og arbeidsplasser for kommende vekst. Dette følges også opp i arealdelen. Men i forhold til Sentrumsplanens kritiske syn på en sentrumsutvikling med høyhus – med uvante dimensjoner og som vil utstråle signaler på feil premisser – er arealdelen åpen for å øke byggehøyder i sentrum, og bryter med tidligere syn på byutviklingen:

“For å legge til rette for knutepunktutvikling med arbeidsplasser og byfunksjoner rundt Buskerudsbyens viktigste kollektivknutepunkt, åpner planen for vurdering av frittstående enkelbygg opp til 36 m omkring Strømsø torg” (Drammen kommune 2015g: 53)

Kommunen vurderer økte byggehøyder som byutviklingsstrategi ved å referere til målsettinger for fortetting i kollektivknutepunktutvikling satt i Buskerudbyen, og føringer i Sentrumsplanen og Bystrategien for flere arbeidsplasser og byfunksjoner. Når det gjelder kommunens interesse for høyhus, forklarer kommunen at det har grunnlag i “næringslivets behov for sentralitet og ønske om synlighet, og kommuners ønske om å profilere modernitet, vekst, framskritt og investeringsvilje” (Drammen kommune 2015g: 62). Andre argumenter for å øke byggehøydene er Strømsø torgs utydelige ordensprinsipper i byrommet og at høyhus kan bidra til “å gjøre knutepunktet til et landemerke i bylandskapet” (Drammen kommune 2015g: 62). Kommunen anbefaler enkeltstående og slanke høyhusbygg for byutviklingen som kan bidra positivt. Dette må avveies med hensyn til byrommet og bylandskapet det inngår i. Kommunen forstås at flere høyhus samlet på et sted gir begrensninger ved arealutnyttelse høydemessig og kan hindre ønsket utnyttelse av andre tomter i nærheten (Drammen kommune 2015g: 62). Høyere utnyttelse og økning av byggehøyder mener kommunen overskrider Sentrumsplanens høydebestemmelser. Større utnyttelse i høyden krever føringer for plankrav som skal følges i reguleringsplanarbeid, med utredninger for “muligheter og konsekvenser for byform, bystruktur, bylandskap og lokalklima” (Drammen kommune 2015g: 16). I forhold til at man skal kunne gjøre langsiktige investeringer for urbane funksjoner i det etablerte sentrum mener kommunen det bør det gis forutsigbarhet til aktører som tar initiativ til utvikling.

Kulturminnenes verneverdi skal vektlegges på lik linje med andre hensyn i plansaker. Vernet skal ses i samsvar med behovet for utvikling. Prinsippet for større spekter av verneverdige kulturminner begrunnes med at “Alle kulturminner har en gang vært helt nye bygg” (Drammen kommune 2015g: 76). Dette gir rom for at kommunen kan gjøre vurderinger slik at fremtidens kulturminner vil kunne få sin plass i byutviklingen.

Hensynet til kulturminner, som er viktige og betydelige immaterielle og materielle ressurser i byutvikling i nåtid og framtid, mener kommunen tilfører steder historie, opplevelse, særtrekk og identitet. Kommunen henvender seg til statlige og regionale retningslinjer, da det i teksten heter:

“Det gjelder å gjenkjenne kulturverdier, gamle eller nye, bevisstgjøre eierne og samfunnet, slik at verdiene kan forvaltes på best mulig måte fra tidligst mulig tids punkt. Slik spres kunnskapen, man unngår forfall og uerstattelige tap” (Drammen kommune 2015g: 76).

Registreringer av disse vil være en viktig faktor i større beslutningsgrunnlag i plan og byggesaksbehandlinger, for å “sikre konsekvente vurderinger og gi forutsigbarhet for eiendomseiere og -utviklere ved utvikling av nye planer og prosjekter” (Drammen kommune 2015g: 76). Det er fokus på før- og etterkrigstidens bygninger da de representerer bygningshistorie av ulik tid, og har arkitektoniske kvaliteter som er bevaringsverdige (Drammen kommune 2015g).

Jeg tolker at innholdet i planen taler for moderniseringsdiskursen. Med befolkningsveksten er det ønsket en knutepunktutvikling i Drammen som skal bidra til at byen tar del i den regionale konkurransen. Det er ønsket en fortetting og lokalisering av næringslivet i knutepunkt, for å redusere klimagassutslipp. For å skape attraktivitet for etablering av næringsliv vurderes det å øke byggehøyder med argumentet – å tilføre lokalsamfunnet arbeidsplasser. Plandokumentet målbærer lokalsamfunnsdiskursen ved å tale for at vurderinger for økte byggehøyder og nye dimensjoner setter krav til plankrav for å avveie hensynet med lokale forhold som byform, lokalklima og omgivelseskvaliteter. Kommunen trekker også på tema i bevaringsdiskursen ved å henvende seg til kulturminnepolitikken som er på regionalt og statlig nivå. Kulturminner er byens omgivelseskvaliteter og er en viktig faktor som skal avveies på lik linje med andre politiske interesser i utviklingen. Motargumentet for bevaring av kulturminner er at nye bygg også vil bli fremtidens kulturminner.

6.3 Planleggingsprosessen for Globusgården

I denne delen gjennomfører jeg en diskursanalyse av konkrete planprosesser med en tilnærming til Norman Fairclough sin tredimensjonale modell. For å begrense et så omfattende felt som byutvikling tar jeg i denne oppgave utgangspunkt i planleggingsprosessen med Globusgården, i tidsperioden 2013 til 2015. I dette underkapittelet gjør jeg en fortolkning av tekst i offentlige dokumenter og tilleggskilder. På den måten skal jeg klargjøre hvilke og når aktuelle aktører kommer inn i prosessen, og hvordan aktørene forstår, ytrer og praktiserer for oppgavens hoveddiskurser; Moderniserings-, lokalsamfunns- og bevaringsdiskursen. Temaer og synspunkter for bevaring og utvikling er strukturert skjematisk i vedlegg 2.

6.3.1 Interesse for utvikling av Globusgården-tomten

Høst 2013: Forslagsstiller med høyhus på agendaen

Mai 2013 startet Drammen kommune arbeidet med rulleringen av kommuneplanens arealdel. Ved oppstart av planarbeidet ble det utarbeidet et forslag til planprogram. I juni samme år ble *"Bystrategien 2036: byvekst med kvalitet"* vedtatt, og planprogrammet relaterer til målsettinger i strategien som skulle ligge til grunn for arbeidet med arealdelen. Dette var for å klarlegge hva arealene skulle brukes til, med tydelige retningslinjer i videre arbeid med enkelte detaljplaner og saksbehandlinger. Oppstart av plan ble varslet og kunngjort og samtidig lagt ut til offentlig ettersyn.

I forslaget til planprogrammet fremhever Drammen kommune utvikling av arealer som skal håndtere den prognostiserte veksten. Kommunen trekker inn at en utvikling også skal samsvare med målsettinger satt for *"Buskerudbyen"*, da den regionale planen er tenkt å følges opp i arbeid med arealdelen. Med utgangspunkt i veksten er problemstillingen hvordan kvalitet skal sikres med arealutnyttelse for flere boliger, strukturering og lokalisering av næringsliv med arbeidsplasser og handel, samt miljøhensyn med fokus på bedre infrastruktur for gående, syklende og kollektivtransport. Det som er ønsket diskutert videre er planlegging for kvaliteter som det attraktive nærmiljø, som innebærer hensyntaken til kulturminner (Drammen kommune 2013b).

Sentralt tema i planforslaget er prognoser for en kommende befolkningsvekst som forutsetter flere lokale behov. Forslaget refererer til Buskerudbyen, da utviklingen skal skje ved å fortette i nærhet til kollektivtransport av miljømessige hensyn. I forslaget er fokuset på lokale forhold som behov for attraktivt nærmiljø, som blant annet innebærer kulturminner, med behov for arbeidsplasser og handel.

Planprogrammet ble fastsatt av bystyret og sendt ut til høring i oktober 2013 (Drammen kommune 2013b). I forbindelse med utarbeidelsen av arealplanen gjennomførte Drammen kommune innspillsordninger som alternativ til medvirkning. Det åpnet for at interesserte skulle kunne sende inn innspill til endring av arealbruk, som en del av utredningsprosessen. Etter at planprogrammet ble fastsatt kunne kommunen starte med utredningsarbeid (Drammen kommune 2013c).

I høringsperioden fra oktober til desember 2013 fikk Drammen kommune flere innspill til arealdelen. Et av innspillene som kom inn var fra Strømsø Torg Eiendom, utarbeidet av Rambøll og Trond Martens Sivilarkitekt. Innspillet var et forslag til tiltak for nytt bygg på Torgeir Vraas plass nr. 1, 2 og 3, med tilhørende bygg – Globusgården. Globusgården eies av Strømsø Torg Eiendom, og Drammen kommune har hjemmel i Globusgårdens gårdsrom. Strømsø Torg Eiendom har bruksrett angående gårdsrommet.

I innspillsdokumentet beskriver forslagsstiller sitt ønske om å bygge et høyhus da tiltaket vil “definere et sentrumspunkt for Buskerudbyen” (Rambøll 2013: 2). En enebolig på 3 etasjer og med øverste etasje tilbaketrukket vil vanligvis ha en høyde på 7 meter, mens en 6 etasjes blokkleilighet har en høyde på 16 meter. I dokumentets tekst beskrives bygningsforslaget å ha en høyde på 94,7 meter, som tilsvarer 29 etasjer, på en tomt med størrelse på omtrent 1.800 m². Forslaget innebar endring av arealformål; fra et bygg med forretninger – til høyhus med et større antall funksjoner som hotell, restaurant, butikker, konferansesenter, museum og galleri. Det var tale om et bygg med parkeringsarealer under gateplan, 300-450 arbeidsplasser og 130-170 private leiligheter (Rambøll 2013).

Figur 11: Tellus med sine 94,7 meter. Kilde: Rambøll 2013

I begrunnelsen for tiltaket beskriver tiltakshaver: "Det er svært viktig for en moderne by å ha en definert sentrumsbygning som er virkelig høy" (Rambøll 2013: 3). Forslagsstillers forståelse for et nytt bygg på tomten er at dette skal bidra til aktivitet og være del av opplevelsen av Byaksen. Det aktuelle bygget hadde forslagsstiller gitt navnet "Tellus", inspirert av den opprinnelige bygningen, med intensjon om å "videreføre Drammen som en foregangsby innenfor byutvikling i moderne tid" (Rambøll 2013: 3).

I bestemmelsene for byggehøyder satt i Sentrumsplanen fra 2006 står det at "Offentlige områder og områder som anses ferdig utbygd – her fastlegges høyde i forhold til eksisterende bebyggelse og omgivelsene" (Drammen kommune 2006: 6). Forslagsstiller så i den sammenheng at deres høydeforslag brøt med bestemmelsene satt i Sentrumsplanen. For at "Tellus"-prosjektet kunne bli realisert mente forslagsstiller at planforutsetningene måtte endres.

De taler for å kunne oppleve byggets moderne estetikk og arkitektur som positivt, og at bygget skal tilføre byen flere funksjoner. Som tiltak mener de et nytt bygg skal "bidra til et visuelt renere og byplanmessig klarere grep" (Rambøll 2013: 2). Forslagsstiller forbinder sitt forslag med Sentrumsplanen ved å forklare hvilken rolle og betydning et nytt bygg vil ha for byrommet, og å videreutvikle Byaksen for å bidra til å definere bindeleddet mellom Bragernes torg og Strømsø torg. Forslagsstiller er veldig nøye med å gi uttrykk for at et nytt bygningsalternativ vil kunne hjelpe til med å reise bybildet.

Forslagsstiller mener denne utviklingen vil bidra til å "stimulere til miljøforbedringer og sentrumsvekst" (Rambøll 2013: 3), med en prosess for å fornye Strømsø torg. Som argument for utviklingen med høyhus peker forslagsstiller på hensynet til miljø, da de mener et utbyggingstiltak med høy arealutnyttelse i kort avstand til kollektivknutepunkt er miljømessig bonus. Forslagsstiller fremmer sitt forslag med elementer fra styringssignaler, som blant annet Statlige plansignaler, "Buskerudbyen", planprogrammet "Regional areal- og transportplan for Buskerud" og "Bystrategien 2036", for redusert klimagassutslipp.

Forslagsstiller uttrykker at Globusgården på denne tiden ikke hadde fått en dokumentert verneverdi eller en formell vernestatus, eller var underlagt et større bevaringsområde. Forslagsstiller anerkjenner Globusgårdens verneverdi, men som en utfordring ved å kommentere: "Den kulturhistoriske verdien av Globusgården er en innvending som raskt reises mot Tellus-prosjektet" (Rambøll 2013: 5). Av kulturhistorisk verdi nevner de det eksisterende bygget som en opplevelse, et minne og identitet, men argumenterte mot at dette er noe som virker like sterkt eller opplevelse positivt for alle (Rambøll 2013: 5).

Et nytt bygningsforslag fremmes som et salgsprodukt når forslagsstiller beskriver i teksten: “Man vil oppleve rene og stramme detaljer og samtidig bli nesten overøst av stålglede. Dette er arkitekturstil som beveger seg mot det skulpturelle” (Rambøll 2013: 9). Teksten har ord som “skulpturell” for å gi et fokus på hvordan bygget skal oppleves med dets form og estetikk. Når det gjelder byggets høyde prøver forslagsstiller å plassere Strømsø torg og Drammen sentrum på norgeskartet: “Hvis Drammen ønsker det, kan dette bli Norges høyeste bygning” (Rambøll 2013: 8). Som høyeste bygning i Norge vil kunne trekke turister og bidra økonomisk for byen. Setningen tolker jeg som et virkemiddel for å få gjennomslag for sitt forslag gjennom å trekke på elementer fra lokalsamfunnsdiskursen som fremhever behovet for næringsmessig vekst.

Fokuset i innspillet er på arkitektur og estetikk, og hvordan et nytt byplanleggingstiltak skal bidra til å fullføre Byaksen, med nye boliger og arbeidsplasser ved å forbinde sitt forslag til formål i Sentrumsplanen. Ettersom nye høyder vil kunne utfordre byens omgivelser, forstår jeg at forslagsstiller prøver å forsterke saken ytterligere ved å argumentere for at en fortetting og høy arealutnyttelse i høyden, i nærhet til kollektivknutepunkt. Forslagsstiller låner elementer fra signaler overordnede plansignaler for redusert klimagassutslipp som bidrag til å styrke sitt forslag. Argumentasjonen er i tråd med moderniseringsdiskursen. Forslagsstiller anerkjenner bevaringsdiskursen ved å snakke om at Globusgården er en verneverdig bebyggelse og som på den måten kan utfordre prosjektet.

Mars 2014: Byggehøyder blir diskutert i formannskapet

Fristen for interesserte å sende inn innspill var satt til desember 2013, og kort tid etter endt høringsfrist kontaktet Rambøll, på vegne av Strømsø Torg Eiendom, Drammen kommune for å avtale et oppstartsmøte for å diskutere et neste steg med “Tellus”-innspillet. Forslagsstillerens intensjon var å starte opp detaljreguleringsprosess på Torgeir Vraas plass.

I februar 2014 ble det avholdt et oppstartsmøte mellom Rambøll og planadministrasjonen i Drammen kommune – Byplan. Etter forespørsel har jeg fått tillatelse fra Drammen kommune til å få innsyn i et notat der Rambøll skriver til Strømsø Torg Eiendom, og som kommunen har mottatt fra forslagsstiller i ettertid. I notatet forklarer Rambøll inntrykk de hadde fått i møtet. I møtet hadde forslagsstiller vist illustrasjoner av ulike byggehøyder, på 21, 29 og 37 etasjer, og med en forklaring av formålet med prosjektet. Rambøll noterer at de ble opplyst om at oppstartsmøtet ikke ville være formelt, da Byplan var usikker på “om planarbeidet skulle oppfattes seriøst” (Rambøll 2013: 2).

Byplan ville likevel gi forslagsstiller en sjanse, da de oppfordret forslagsstiller til å utarbeide et utkast til planprogram for en detaljregulering.

Byplan taler for lokalsamfunnsdiskursen da de uttrykker en usikkerhet ved forslaget, og mener at det må tas stilling til utredninger for lokale forhold som blant annet boliger i høyhus og krav til uteoppholdsareal, lokalklima, byrom og byform, og kulturminnevern.

I midten av mars 2014 hadde Byplan forhåndsdrøftingsseminarer for medlemmene i formannskapet. Bakgrunnen for seminarene var å gi en orientering og klarlegge problemstillinger rundt aktuelle saker tilknyttet planprogrammet for kommuneplanens arealdel. I et av seminarene presenterte Byplan problemstillinger knyttet til høyhus, hvor temaet "høyder" kunne gi utfordringer for byplanmessige muligheter, samt for byutviklingen i Drammen (Drammen kommune 2014a).

I starten av presentasjonen står det forklaring på hva Byplan ser på som muligheter ved å bygge i høyden, og fremhever formålet for høyhusbygging med en setning som sier: "Konkurransesituasjon både mellom bedrifter og på by- og regionnivå er drivkraften bak ny-interesse for høyhus i Europa i dag" (Drammen kommune 2014a: 3). Byplan trekker på Statlige plansignaler, "*Fylkesplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud*", "*Buskerudbyen*" og "*Planprogram Regionalareal- og transportplan for Buskerud*" for å sammenligne hensynet til regionen med interessen for høyhusbygging. Byplan forteller at det henger sammen med at flere kommuner ønsker å vise vilje til å investere, og profilere modernitet, vekst og fremskritt, samtidig dekke næringslivets behov sentral plassering og synlighet.

I presentasjonen fremmer Byplan sitt syn på hvilke utfordringer ved høyhus som er knyttet til de fysiske omgivelsene, som å utfordre lokalklimaet, og trivsel for innbyggere og beboere. I presentasjonen belyses Strømsø Torg Eiendom sitt bygningsforslag, herunder bygningsforslaget med 37 etasjer som eksempel. Byplan beskriver i teksten: "Vesentlig høyere bygg (20- 40 etasjer) reiser helt andre problemstillinger knyttet til byform, landskapsvirkning og lokalklima enn bygg på 11-15 etasjer" (Drammen kommune 2014a: 35). Dette viser at Byplan tar stilling til at byggehøyder er avgjørende. Videre forklarer Byplan at høyhus i knutepunkter "kan bidra til å forsterke, understreke, framheve viktige elementer/strukturer i bylandskapet" (Drammen kommune 2014a: 36). Med setningen tolker jeg at Byplan er usikker om høyhus vil bidra til noe positivt. De mener utfordringen er høyhuset i møte med bakkenivå, da det "er ofte underkommunisert i prosjektforslag / visualiseringer av høyhusprosjekter" (Drammen kommune 2014a: 36). Kommunen mener det vil tydeliggjøre behov for plankrav og krav til konsekvensutredning før en politisk beslutning, med

hvordan nye dimensjoner og arkitektur vil innvirke for omgivelsene og byformen. Også ønske om økt andel av boliger nær kollektivknutepunktet på Strømsø gir krav til uteoppholdsareal for berørte beboere. Strømsø Torg Eiendom sitt forslag fyller hele fotavtrykket til tomten, og dette mener Byplan vil måtte håndteres gjennom dispensasjon fra minimumskrav for utearealer eller at uteoppholdsareal løses et annet sted (Drammen kommune 2014a: 35).

Byplan kobler denne gang høyhusbygging med i Statlige plansignaler, og målene i *"Fylkesplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud"*, *"Buskerudbyen"* og *"Planprogram Regional areal- og transportplan for Buskerud"* for hensynet til byen i en regional konkurranse. Med dette tolker jeg at Byplan anerkjenner moderniseringsdiskursen. Hvordan Byplan snakker om byutvikling med høyhus er et brudd, og er en motsetning i synet på høyhus som var satt som byutviklingsstrategi i Sentrumsplanen. I Sentrumsplanen var anbefalingen å unngå bygninger som gir signaleffekt og virker markedsførende for private aktørers egne prosjekt. Kommunen har endret syn og går bort fra anbefalingen. De er åpen og positiv for en by- og knutepunktutvikling med høyhus. Men de er usikker på om det er den beste løsningen for bydelen. Usikkerheten beror på hvordan høyhus og nye dimensjoner kan utfordre de fysiske omgivelsene, og hvor sosialt bærekraftige de vil være som subjektiv opplevelse og dekkende for behovet for uteoppholdsareal. Jeg tolker at Byplan i hovedsak argumenterer i tråd med lokalsamfunnsdiskursen da det hele hviler på en usikkerhet rundt konsekvensene ved å tillate en høyhusbygging ved Strømsø torg.

Våren 2014: Globusgården får vernestatus

I starten av april 2014 ble det for andre gang avholdt et oppstartsmøte mellom Rambøll, med Trond Martens Sivilarkitekt, og Byplan (Drammen kommune 2014b). Byplan utarbeidet i denne sammenheng et referat fra møtet, som jeg etter forespørsel til Drammen kommune har fått innsyn i. I referatet beskriver Byplan samtalen med Rambøll som vedrører et utkast til planprogram for Torgeir Vraas plass nr. 1-3. I det interne notatet skrevet av Rambøll til Strømsø Torg Eiendom forklares det at Byplan hadde gitt uttrykk for at møtet ikke var lagt opp til å være et formelt oppstartsmøte. Grunnen til denne avgjørelsen skal jeg kort gå inn på. Rambøll sitt inntrykk av avgjørelsen var mindre positiv da deres intensjon var å få i gang planprosessen (Rambøll 2014a).

I referatet skrevet av Byplan gis det en planfaglig vurdering av forslaget da Byplan knytter forslaget opp mot Sentrumsplanens bestemmelser og mener forslaget har flere avvik fra bestemmelsene. Det var blant annet avvik fra bestemmelser for byggehøyde og arealformål, og hvordan bygningsforslagets plassering og dimensjon ville hatt for den fysiske byromskvaliteten (Drammen kommune 2014b). Når det gjaldt forslagets boligkvalitet mente Byplan det ville være vanskelig å

imøtekomme Sentrumsplanens krav til felles uteoppholdsarealer av høy kvalitet og estetisk utforming, og lokalklimatiske forhold (Drammen kommune 2014b: 4).

Videre i referatet forklarer Byplan at det hadde blitt gjennomført kulturminneregistrering av og statusoppdatering av allerede registrerte eldre bygninger i Drammen kommune. Registreringene hadde pågått siden 2012 fram til starten av 2014 og ble utført av en bygnings- og lokalhistoriker etter egne metode og kriterier, på vegne av Drammen kommune (Drammen kommune 2016: 2). Kriteriene vektlegges med forskjellig tyngde og gir en samlet vurdering med et forslag til en verneklasse (Drammen kommune 2016). I registreringene klassifiseres kulturminner og kulturmiljø som:

F Fredet etter Lov om kulturminner

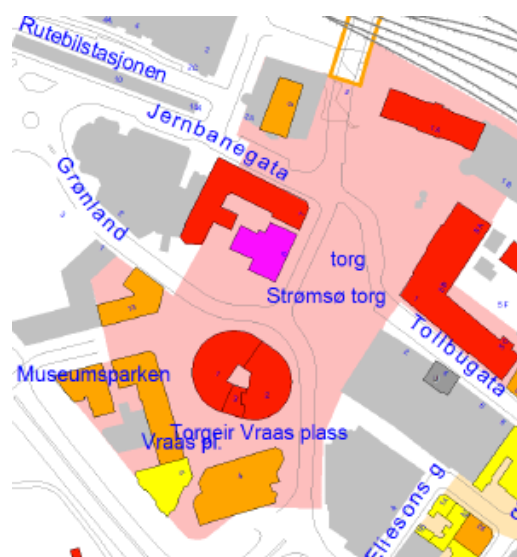
A Svært høy verneverdi

B Høy verneverdi

C Middels verneverdi

(Drammen kommune 2016)

Blant kommunens nye registrerte verdier var Globusgården og Torgeir Vraas plass (Figur 12). Buskerud fylkeskommune som fagekspert hadde gjort en vurdering av registreringene og godkjent vernestatus. Globusgården endte opp med å få tildelt verneklassen A (Drammen kommune 2014b). Det vil si at kulturminnet er lokalt og regionalt viktig og går under gruppen ”udiskutable” verneobjekter som dokumentere kommunens historiske identitet og utvikling” (Drammen kommune 2016: 3). Det finnes imidlertid ingen skrevne rapporter eller forklaringer på byggetekniske eller konstruksjonsmessige forhold for registrerte kulturminner i Drammen. Som Drammen kommune forklarer ville det vært ressurskrevende å ha en forklaring for hver enkelt bygning (e-post til meg, 6. november 2015). Byplan har notert videre at et eventuelt tiltak på Torgeir Vraas plass vil bety riving av et høyt verneverdig kulturminne samt at en eventuell riving ville påvirke kvaliteten av byrommet Torgeir Vraas plass og Byaksen (Drammen kommune 2014b).

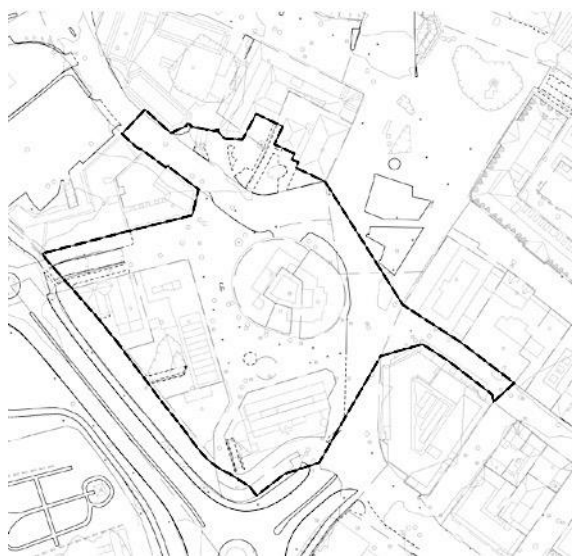

Figur 12: Globusgården og Torgeir Vraas plass i rød farge, begge av svært høy verneverdi. Kilde: Drammen kommune 2014e

Byplan fremmer lokalsamfunnsdiskursen ved å argumentere for at høyhus er i konflikt med Sentrumsplanen bestemmelser. De mener det stiller krav til boligkvalitet og estetisk utforming, og nye dimensjoner som utfordrer omgivelsene. De trekker også på bevaringsdiskursen ved å nevne Globusgården og Torgeir Vraas plass med svært høy verneverdi. De vektlegger bygningsforslaget som problematisk på grunn av vernet og kulturmiljøet som del av Byaksen.

I Rambøll sitt interne notat beskriver aktøren vernestatusen som en stor overraskelse, ettersom de ikke var blitt informert om den gjennomførte verdivurdering av bygget tidligere i prosessen: "Vi føler likevel at vi burde ha blitt orientert, siden vi er i gang med et stort prosjekt, som har hatt stor interesse i media, politisk og i næringslivet" (Rambøll 2014a: 2). Byplan mente forslagsstiller likevel hadde mulighet til å fremme planforslaget til politisk behandling, da det på denne tid bare var administrative vurderinger av forslaget og som ikke skulle oppfattes som bindende (Drammen kommune 2014b).

Ved forespørsel til Drammen kommune har jeg fått tillatelse å få innsyn i utkast til planprogram for Torgeir Vraas plass nr. 1-3. Det er et revidert utkast fra tiden etter det andre oppstartsmøtet ble avholdt i starten av april 2014. Hovedpoenget med dokumentet var å fremheve hva som omtales. Størrelsen på området har dermed gått fra å være Globusgården-tomta på omtrent 1.800 m² (Rambøll 2013), til et område på 15.000 m², og inkluderer deler av Grønland i vest, Tamburgata i sør og Schulz gate i øst (Figur 13) (Rambøll 2014b: 7). Med en størrelse på 15 dekar stilles det krav til forslagsstiller om å utarbeide planprogram med formål å gjøre en konsekvensutredning for området, jf. Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter Pbl §§ 2 og 5.

Figur 13: Forslagsstillers forslag til områdeavgrensning. Kilde: Rambøll 2014b

I dokumentets innledning kommer det sterkere til uttrykk hva forslagsstillernes intensjon er da de beskriver bakgrunnen for et ønsket tiltak: "Strømsø Torg Eiendom AS eier Globusgården. Selskapet ønsker å rive den nåværende bygningen og oppføre et høyt bygg med omtrent det samme

"fotavtrykket" som nåværende bygg" (Rambøll 2014b: 5). Videre mener de at andre lokaliteter for utvikling ikke er aktuelt (Rambøll 2014b).

Som i innspillet fra 2013 har forslagsstiller fortsatt et ønske å tilrettelegge for et høyhus. Illustrasjonene i utkastet viser høyhus av samme arkitektonisk utforming som tidligere innspill, men man er åpen for endring av denne. Forslaget til innholdet i bygningen er publikumsrettede virksomheter i første etasje, med hotell, kontorer og forretninger i resten av bygget. Forslagsstiller har denne gang utarbeidet to alternativer, og gjengir dette i etasjer. Et alternativ er på 37 etasjer, og et på 15 etasjer. I det siste alternativet har forslagsstiller valgt bort boligformålet.

Forslagsstiller anerkjenner Globusgården sin høyt vurderte vernestatus, og at bygget er en del av et kulturmiljø av svært høy verneverdi. I dokumentet går det fram at forslagsstiller ønsker å foreta en verdivurdering av Globusgården, for å vurdere hvordan tiltaket vil påvirke kulturmiljøet (Rambøll 2014b).

I utkastet vurderer forslagsstiller en halvering av de tidligere foreslåtte byggehøydene. Det vises mer fleksibilitet av forslagsstiller i forbindelse med byggehøyder og det innholdsmessige i bygningen. Likevel tolker jeg at forslagsstillers intensjon er å få et gjennomslag for å få oppført et bygg med høyere arealutnyttelse enn dagens bygning. De tar stilling til kulturminnets verneverdi og diskuterer hvilken innvirkning en eventuell riving av Globusgårdens kan ha for kulturmiljøet. Aktørene har sitt synspunkt for utvikling i moderniseringsdiskursen da de velger å stå ved sitt forslag.

I mai 2014 hadde Rambøll og Byplan et oppfølgingsmøte, denne gangen et formelt møte mellom partene, i forbindelse med forslagsstillers prosess med utkastet til planprogrammet for detaljregulering. I et notat skrevet av Byplan, som jeg etter forespørsel har jeg fått innsyn i, blir det gjengitt en beskrivelse for hva som ble tatt opp i møtet. Byplan så den aktuelle plansak som komplisert og dette var grunnen til at de ønsket å fortsette med uformelle møter med forslagsstiller. I notatet fremstår Byplan som positiv til forslagsstillers utkast til planprogram, og legger føringer for videre arbeidet for hvordan planprogrammet skal fremstilles som relevant i beslutningssaker. Blant annet trekker Byplan på Sentrumsplanen da de mente det ville være behov for en byromsanalyse på Strømsø og med resten av sentrum, og visualisere det lokalklimatiske, som skulle sammenfalle med konsekvensutredningen. I den anledning mente Byplan at de underveis i prosessen kunne bistå med kommentarer, møter og innspill (Drammen kommune 2014c).

Under møtet ble forslagsstiller informert om at nabogrunneier, Christensen Eiendom, hadde interesse for å utvikle sine tomter Torgeir Vraas plass 5 og 6, og at et planarbeid for disse tomtene snart ville starte. I den sammenheng mente Byplan det ville være gunstig for nabogrunneierne inngå et samarbeid som blant annet innebar en felles konsekvensutredning og byromsanalyse av tomtene (Drammen kommune 2014c).

Oktober 2014: Brudd med Sentrumsplanen – høyhus vurderes som en strategi

Fra desember 2013 til oktober 2014 arbeidet Drammen kommune med utredninger og analyser til kommuneplanens arealdel. I oktober 2014 ble det gjort en politisk behandling av arealdelen. I løpet av året hadde Drammen kommune tilrettelagt for medvirkning med seminarer, møter og debatter i forbindelse med utredningsprosessen. Inntil behandlingen hadde kommunen gjort en politisk vurdering av innspillet for "Tellus"-prosjektet i høringsperioden høsten 2013.

I vurderingen av innspillet har Drammen kommune vektlagt både for positive og negative sider ved forslaget. Jeg tolker at kommunen ser forslaget i sammenheng med anbefalinger og bestemmelser i Sentrumsplanen. Planregelverket var også sentralt da Byplan vurderte saken i det andre oppstartsmøtet april 2014. I vurderingen nevner kommunen hvordan et nytt bygg vil utfordre opplevelsen av byen, sett på ulik skala: "Vil ha store konsekvenser for Drammens helhetlige byform, dermed også oppfatningen av selve dalformen så vel som både lokal og overordnet opplevelse av Byaksen" (Drammen kommune 2014e: 24). Forslaget ble også vurdert å utfordre kravet til uteoppholdsareal for tiltenkte boliger, og utfordre hensynet til kulturminnevernet. Til sammenlikning med Byplan sin faglige vurdering av innspillet i april 2014, fremhever kommunen i denne vurderingen de positive sidene ved forslaget. Kommunen vektlegger innspillets bidrag til fortetting i kollektivknutepunktet samt at det ville gi innslag av nye boliger og arbeidsplasser i sentrum. Beslutningen falt likevel på at arealformål ikke ble anbefalt endret og videreført i prosessen med kommuneplanens arealdel (Drammen kommune 2014e).

Jeg tolker at kommunens syn er forankret i lokalsamfunnsdiskursen. Jeg forstår at kommunen ser innspillet i tråd med Sentrumsplanen, som avviker fra bestemmelsene om omgivelseskvaliteter og byform, kulturminnevernet og hensynet til Byaksen samt opplevelse av bygningens dimensjoner. Kommunen målbærer moderniseringsdiskursen da mener at fortetting i kollektivknutepunkt, samt tilføre sentrum næringsliv og boliger, fremmes som positivt. Politikerne tok en beslutning av saken som tilsier at de tilslutter seg til lokalsamfunnsdiskursen.

Samtidig med den politiske vurderingen av innspillet "Tellus", ble kommuneplanens arealdel politisk behandlet og et utkast lagt ut til høring. I høringsutkastet til kommuneplanens arealdel blir det vurdert å øke byggehøyder i sentrum, med høyde opp til 36 meter for enkeltstående bygg. Det er for å dekke behovet som kan komme av befolkningsveksten og næringslivet som del av den regionale konkurransen, da grunnen ligger til "næringslivets behov for sentralitet og ønske om synlighet, og kommuners ønske om å profilere modernitet, vekst, framskritt og investeringsvilje" (Drammen kommune 2014d: 68).

Kommunen refererer også til Buskerudbyen, da målet i overordnede plandokumentet er å plassere arbeidsplassene i nærheten av kollektivknutepunkt, med tilgjengelighet til miljøvennlige kommunikasjonsmidler (Drammen kommune 2014d). Av andre grunner for økte byggehøyder på Strømsø torg mener kommunen at dagens utydelige ordensprinsipper i byrommet åpner for positive innslag av høyhus. Kommunen snakker om at høyhus kan bidra til "å gjøre knutepunktet til et landemerke i bylandskapet" (Drammen kommune 2014d: 68), og peker på Strømsø torg som et potensielt sted for en slik knutepunktutvikling (Drammen kommune 2014d).

Det har skjedd et brudd med Sentrumsplanens bestemmelser og kommunens vurdering å øke byggehøydene i sentrum. Kommunen forbinder denne gang en utvikling i samsvar med signaler på statlig og regionalt nivå. Bakgrunnen for denne tolkningen ligger i at kommunen mener en byutvikling med høyhus, med høyere arealutnyttelse som fortettingsstrategi i kollektivknutepunkt, skal bidra til å gi flere arbeidsplasser og byfunksjoner for å håndtere forventede befolkningsveksten. Kommunen taler for og har et syn på utvikling i samsvar med det som er sentralt i moderniseringsdiskursen.

6.3.2 Ny runde med innspill til kommuneplanens arealdel

Vinter 2015: Medvirkningsprosess for kommuneplanens arealdel

I januar 2015 arrangerte Drammen kommune ulike temamøter som metode for medvirkning og for å belyse problemstillinger i arbeidet med arealdelen. Et av medvirkningsmøtene var om temaet høyhus, og denne gang var møtene åpne for alle interesserte å delta, men rettet seg spesielt mot kyndige aktører, som næringsliv, utbyggere og organisasjoner (Drammen kommune 2015d). Møtet ble ledet av Byplan og to arkitekter fra ulike firma.

Presentasjonen som Byplan fremviste i møtet viser at interessentene fikk en innføring i hva som var fokuset i planforslaget til kommuneplanens arealdel. I presentasjonen taler Byplan for

moderniseringsveksten ved å forbinde byveksten og utvikling i takt Buskerudbyen. Utvikling med høyhus ses som effektiv areal- og transportutvikling med hensyn til miljø og tilrettelegge for byfunksjoner og arbeidsplasser, og for å markere tyngdepunktet i landskapet (Drammen kommune 2015a: 9). Som teksten i presentasjonen viser er kommunen åpen for en slik utvikling på Strømsø torg, da deres syn kommer fram i denne setningen:

”Innenfor utpekte områder foreslås hensynet til sentralitet/ knutepunktutvikling å prioriteres framfor normale hensyn til naboskap, sol/skygge mv.” (Drammen kommune 2015a:24).

I presentasjonen beskrives det ikke ytterligere hvorfor blant annet naboer og lokalklimaet nedprioriteres, og går i denne sammenheng bort fra lokalsamfunnsdiskursen. Jeg tolker det som om kommunen har stort behov for å investere i en knutepunktutvikling i den regionale konkurransen. I presentasjonen forklarer kommunen at utsagnet likevel er en vurderingssak som må avklares i planprosesser (Drammen kommune 2015a).

Under møtet kunne interessentene gi muntlige innspill ut fra temaet. Innspillene og spørsmålene fra møtet ble dokumentert. Til stede på møtet var både Strømsø Torg Eiendom og Rambøll, med kommentarer rettet mot byggehøyder og Globusgården. En ansatt i Rambøll viste sin misnøye for kommunens grense for byggehøyder i arealdelen og for kulturminnevernet, og taler for moderniseringsdiskursen ved å fremheve deres syn på det høyde og estetikk:

“Sette 36 meter som øverste grense litt dumt. Kunne åpnet for ett eller to signaturbygg, noe spektakulært. Ett lite hjertesukk til: Globus foreslått vernet. Synd at en gammel bygning skal ligge og sperre for det beste” (Drammen kommune 2015b:2-3)

Utsagnet bærer preg av negativt ladede ord for å formidle sitt syn på kommunens høydevurderinger, og hensynet til kulturminnevernet. En av ordstyrerne på møtet rettet et spørsmål til Byplan for om de var villig til å endre byggehøydene, Byplan svarte:

“Vi prøver å synliggjøre hva som står på spill. 36 meter er satt litt ut fra de byggene vi har i dag. Når man grupper bygg blir det mer massivt. For å få et utgangspunkt for diskusjon har vi gitt et begrunnet forslag på 36 meter” (Drammen kommune 2015b:3).

Byplan henvender seg her til utkastet til arealdelen. Da Byplan nevner at foreslått byggehøyde skal være etter eksisterende bygg og masse, med flere bygg samlet, tolker jeg at det henger sammen med

lokale forhold. Men Byplan mener vurdering av byggehøyder fortsatt står åpent for videre diskusjon. Grunneier i Strømsø Torg Eiendom hadde en kommentar som rettet seg spesielt til politikerne:

“Det er mange politikere her i dag. Ikke sikkert de synes det er fint med stille gater fremover. Har administrasjonen lagt opp til at politikerne kan se de positive sidene ved tetthet, hva det gjør for bylivet? Kan skape fortetting og attraktivitet uten økt bilbruk” (Drammen kommune 2015b: 3)

Aktøren henvender seg til politikerne for å få medhold i argumentet for at høyhusbygging er gunstig for miljøet gjennom fortetting og korte avstander. For temaer som byliv, fortetting og attraktivitet tolker jeg aktøren henter til etablering av næringsliv. Aktøren ytrer synspunkt i moderniseringsdiskursen ved å trekke på Statlige plansignaler og regionale planretningslinjer ved å forbinde høyere tetthet med mer byliv, fortetting og gi attraktivitet.

Da Drammen kommune la ut planforslaget for kommuneplanens arealdel til høring i oktober 2014, kom det januar 2015 en høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune og faglig innspill til arealdelen.

I uttalelsen forklarer fylkeskommunen at det er viktig å se kulturminnene som materielle kvaliteter i byutviklingen, og at disse kvalitetene må forsterkes ved byggetiltak. Fylkeskommunen beskriver at en verneplan for kommunen vil være viktig. Men aktøren hadde likevel innvendinger til kommunens håndtering av verneverdige kulturminner og kulturmiljø da disse ikke hadde ble tillagt juridisk bindende virkning i bestemmelsene i arealdelen. Fylkeskommunen ga derfor en videre anbefaling:

“Hensynet til kjente kulturminner og kulturmiljøer med verneverdi anbefales innarbeidet i kommuneplanens generelle bestemmelser med juridisk bindende virkning og at kommunens viktigste kulturmiljøer avmerkes med hensynsone c) med formål bevaring” (Buskerud fylkeskommune 2015a:5)

Fylkeskommunen forsterker sitt syn for en bevaring ved å fremme Plan- og bygningsloven 2008. Fylkeskommunen mente at bestemmelsene skulle gjelde kjente kulturminner og kulturmiljøer for å tydeliggjøre disse i plansaker. Bestemmelsene skal ligge til grunn for å ikke tillate riving av bygninger med verneverdi i kulturminneregistreringene og temakart. Fylkeskommunen hadde også innvendinger til kommunens vurdering av høyhus i området Strømsø torg, og vektlegger for at kulturminnene må ses på som viktig premisse for eventuelle tiltak:

“[...] avgjørende at et byggetiltak utformes med arkitektonisk og byplanmessig kvalitet. Tiltak bør forsterke og understreke eksisterende historiske kvaliteter samtidig som nye kvaliteter tilføres. Det er viktigere å vurdere dette som en helhet, enn å gjøre en ren vurdering av høyder” (Buskerud fylkeskommune 2015a:5).

Buskerud fylkeskommune godtar kommunens vurdering av byggehøyder i arealdelen.

Fylkeskommunen anerkjenner også moderniseringsdiskursen da de taler for at ny bygg skal være av arkitektonisk kvalitet. For fylkeskommunen skal en byutvikling, med nye byggetiltak og utforming, skje på kulturminnes og kulturmiljøets premisser (Buskerud fylkeskommune 2015a). Ifølge Plan- og bygningsloven vil en hensynssone være et område av betydning og som kommunen kan gi restriksjoner til, jf. § 11-8. Det avgjørende ville være kommunens innsats å innarbeide juridisk bindende hensynssoner i arealdelens bestemmelser. Med dette forstår jeg at en hensynssone også ville hatt en virkning på vern av Globusgården, som del av Byaksen.

Jeg plasserer fylkeskommunens synspunkt i bevaringsdiskursen. Buskerud fylkeskommune tilgodeser en byutvikling med bevaring av kulturminner i motsetning til aktørene i moderniseringsdiskursen. Høyhus som knutepunktsutviklingsstrategi og næringslivets og kommunens behov for utvikling i takt med regional konkurranse er ikke tema i denne diskursen. Plan- og bygningsloven er sentralt regelverk for fylkeskommunen. Å påvirke kommunen ved å bruke loven kan sikre formelt vern av bevaringsverdige kulturminner. Fylkeskommunens syn på utvikling plasserer jeg også innenfor lokalsamfunnsdiskursen da de ser en byutvikling med ny arkitektur og historiske kvaliteter.

I januar 2015 la Drammen kommune opp til åpen høring, et medvirkningsmøte hvor interesserte kunne dele sine synspunkter til arealdelen direkte med medlemmene i formannskapet. En av de fremmøtte aktørene var Strømsø Torg Eiendom, med en presentasjon til formannskapet.

Temaet i presentasjonen er høyhusbygging på Globusgården-tomten. Forslagsstiller snakker for moderniseringsdiskursen og argumentene for høyhusbygging er sentrert i argumentet for byliv, samt knutepunktutvikling for å redusere klimagassutslipp. For hensikten med høyhusbygging heter det i presentasjonen: “Profilering av egen bedrift gjennom beliggenhet og arkitektur” (Strømsø Torg Eiendom 2015: 17). Forslagsstiller trekker inn næringslivet i en regional konkurranse, som i hovedsak gir premiss for en utvikling. De mener videre at nytt bygg med nye funksjoner vil gi det byliv de mener Strømsø torg mangler, men at det trengs bidrag fra kommunen: “Grunnlagsinvesteringene må veksles inn i kraftig positive effekter” (Strømsø Torg Eiendom 2015: 14).

Verneinteresser veies opp mot økonomi ut fra den forståelse at bygningsvern ikke er ment å bli ivaretatt som en ressurs for byen: "Viktig å veie «kostnaden» for byen opp mot det som blir en «inntekt» for byen" (Strømsø Torg Eiendom 2015: 31). Aktøren forstår bygningsvern som en ikke-bærekraftig ressurs, og som vil bidra til å et mindre levende sentrum. I teksten mener aktøren at verneinteressene er barriere for utvikling: "[...] dårlig begrunnet og nostalgiske verneargumenter ikke bør veie tyngre enn godt begrunnet utvikling i tråd med alle aktuelle retningslinjer" (Strømsø Torg Eiendom 2015: 60).

Aktøren argumenterer for moderniseringsdiskursen. Utvikling med nye dimensjoner og virkninger dette kan ha for bybildet nevnes ikke, og er for at verneinteressene tones ned gjennom understrekingen om at utvikling med kulturminner ikke vil ha økonomisk effekt for kommunen. Jeg tolker at argumentene mot utvikling med vern er en måte å heve seg over verneinteresser, herunder Buskerud fylkeskommune i høringsuttalelsen om hensynet til kulturminnevern som premiss i byutviklingen.

Februar 2015: Forslagsstiller argumenterer mot verneverdien for Globusgården

I anledning med høringsperioden sendte Strømsø Torg Eiendom på nytt inn et innspill for utvikling av Torgeir Vraas plass nr. 1-3, Globusgården-tomten. Dette er en revisjon av innspillet som Drammen kommune først ble kjent med høsten 2013. Innspillet er utarbeidet av Rambøll og Trond Martens Sivilarkitekt. Denne gang har forslagsstiller utarbeidet to faglige rapporter. Rapportene inneholder en vurdering av byform på Strømsø og Torgeir Vraas plass, etter oppfordring fra Byplan i oppstartsmøtet i mai 2014, og en kulturminnevurdering av Globusgården. I de neste avsnittene skal rapportene presenteres først, og høringsinnspillet til slutt.

I forslagsstillers dokument for vurdering av byform var det tatt utgangspunkt i byrommene Torgeir Vraas plass og Strømsø torg. I dokumentet forklarer forslagsstiller at rapporten for byform skal være et innspill til arbeidet med planprogrammet for Globusgården. Forslagsstillers arbeid med planprogram for Globusgården "kunngjøres" for første gang i dette innspillet.

I rapporten tema for rolle og funksjon mener forslagsstiller at Strømsø torg og Torgeir Vraas plass som handelssted er klar, men at Strømsø torg hindres av Globusgårdens forfall og byggets funksjon i sentrum: "Behovet for forandring må sies å være nær akutt, særlig dersom en ser Strømsø torg i lys av av historisk betydning og av ambisjoner om vitale byrom" (Rambøll 2015b: 4). Forslagsstiller forbinder seg til sitt utsagn da de mener det er "akutt" behov for en forandring, og jeg tolker det som strategi for å styrke sitt argument for å få medhold for sitt forslag. I temaet om det romlig-estetiske

mener forslagsstiller at en større bygning vil bidra til at byen blir lesbar. Tiltak på Strømsø torg skal ha en internasjonal dimensjon – et bidrag til økt turisme i Drammen sentrum. Vedrørende vern og økonomi ser forslagsstiller byen som verneverdig i dens romlige-økonomiske dynamikk og rolle – som sentrum for transport, handel og tjenester. Forslagsstiller mener disse forholdene ikke observeres i kulturmiljø:

“Byen som økonomisk-dynamisk rom kan hevdes å ha et minst like ubetinget krav på vern som enkeltobjektene, dersom en anser byens grunnleggende karakter som vesentlig for å forstå dens historikk og aktuelle relevans” (Rambøll 2015b: 8)

Utsagnet har likheter i Strømsø Torg Eiendom sin presentasjonen til formannskapet i februar samme år da bygningsvernet ble omtalt som negativt for økonomisk vekst. I rapporten argumenteres det også for utvikling med miljøfornyelse og fortetting som sammenfaller med transport, og at vernet ikke fremmer bærekraftig utvikling (Rambøll 2015b: 8).

I forslagsstillers rapport med kulturminnevurdering av Globusgården, forklarer forslagsstiller innledningsvis at Drammen kommunes forslag til verneklasse A for Globusgården kan være utfordrende når det gjelder utviklingen av tomten. Forslagsstillers kulturminnevurdering er derfor ment å supplere kommunens vurdering. Kulturminnevurdering i rapporten er utført av en ekstern kulturminnerådgiver, med støtte fra oppdragsgiver Rambøll. Kriteriene som Drammen kommunes registreringsansvarlige har utarbeidet ble brukt i rapporten for sammenlikning.

Rambøll sin vurderingsansvarlige hadde undersøkt Globusgårdens historie i grunneiers arkiv og i lokalmuseets samlinger av Grenager og Nilsens arkitekttegninger. Vurderingen ble gjort med fokus på byggets historiske utvikling, det byggetekniske og konstruksjon og historiske eierstrukturer. For nærmere undersøkelse av byggets forbilder og inspirasjonskilder dro Rambøll sin vurderingsansvarlige til Ludwigshafen i Tyskland for å inspisere Kaufhof-bygget. Rapporten oppsummerer vurderingen av kulturminner, og aktøren markerer uttrykkelig i teksten hva som menes om Globusgården og inspirasjonskilden, for å fremheve bygningsidealet og sette Globusgården inn i den aktuelle kontekst:

“Den strukturelle letthet, eleganse og stringens som det tyske forbildet har er ikke gjenskapt i Globusgården. [...] Både romlig og i forhold til de anvendte byggetekniske prinsipper fremstår bygningen som en blek skygge av forbildet” (Rambøll 2015a: 11).

Når det gjelder byggets betydning og symbolverdi er teksten preget av vage formuleringer, man an ikke har gått inn i dette elementet i særlig grad: “Globusgården er et meget velkjent bygningselement som antakeligvis har stor betydning for en del mennesker i Drammen” (Rambøll 2015a: 11). Vurderingsansvarlige mener det er liknende norske bygg fra samme tidsepoke og argumenterer for at disse fremstår å være bedre eksempler: “[...] på globalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå finnes det en rekke liknende og mer helstøpte bygg fra samme periode” (Rambøll 2015a: 12). Det nevnes derimot ikke at disse bygningene er inspisert eller undersøkt nærmere på det byggetekniske.

På bakgrunn av undersøkelsene og kulturminnevurderingen har forslagsstiller gitt bygget en mye lavere vernestatus enn den som ble satt av Drammen kommune. I forslagsstillers vurdering fikk Globusgården en verneklasse C, som tilsvarer vernestatus middels/lav verdi. Forslagsstiller kritiserer vurderingskriteriene og verdiretultater gitt av Drammen kommune ettersom det er gitt én «svært høy» verdi til et av kriteriene i vurderingsresultatet, og mener dette er noe kommunen bør revurdere (Rambøll 2015b: 7).

Tabell 1

Kriterium	Verdi	
	Jo Sellæg for Drammen kommune	Rambøll for Strømsø Torg Eiendom
Kunstnerisk/arkitektonisk	Høy	Lav
Identitet/symbolverdi	Høy	Middels
Historisk/pedagogisk	Lav	Middels
Miljøverdi/strøksverdi	Høy	Lav
Representativitet	Lav	Lav
Autentisitet	Høy	Middels/lav
Sjeldenhet	Svært høy	Lav
Tilstand	Høy	Lav
Alder	Lav	Lav
Samlet	Svært høy	Middels/Lav
Vernestatus	A: Svært høy verneverdi	

Oppsummering av vernestatus fra Drammen kommune og Rambøll. Kilde: Rambøll 2015a: 14

I det justerte innspillet er forslagsstiller fortsatt interessert å utvikle Globusgården-tomten. Her er bygningsforslaget med høyde på 36 meter som tilsvarer 15 etasjer og uten boligformål (Rambøll 2015c). Jeg tolker at aktøren endret formålet for å unngå komplikasjoner med hensyn til høyhusboliger og uteoppholdsareal. Bygget skal innholdsmessig ha de samme funksjonene som tidligere, og tiltaket, og tiltaket i seg selv er ment å skape byliv som “aktiviserer og vitaliserer Strømsø Torg” (Rambøll 2015c: 4). Forslagsstiller presiserer hva som er ønsket for utvikling i regional og nasjonal kontekst og referer til regional styringssignal da det heter i teksten:

“Drammen har gjennom Buskerudbyen forpliktet seg til å utvikle Drammen etter klimavennlig utbyggingsmønster, der visjonen er at Buskerudbyen skal utvikles til en bære- og konkurransekraftig byregion av betydelig nasjonal interesse” (Rambøll 2015c: 6)

Det legges større vekt på forslaget i en nasjonal sammenheng: “Et moderne bygg med mange arbeidsplasser og flere attraksjoner vil passe svært godt i dette bildet, ved å tiltrekke seg arbeidsreisende, besøkende og turister” (Rambøll 2015c: 7). Forslagsstiller argumenterer for at tiltaket samsvarer med styringssignaler “tiltaket er i tråd med nasjonale, regionale og lokale ønsker for utvikling” (Rambøll 2015c: 7).

I innspillet forsøker forslagsstiller å forsterke sine meninger i moderniseringsdiskursen ved å uttrykkelig nevne at forslaget er i forbindelse med sentrale overordnede styringssignaler for utvikling. Det andre er forslaget som et bidrag, ikke bare som regionalt, men internasjonalt bidrag for å øke turismen og byliv, som skal gi arbeidsplasser, og konkurrere med andre byer.

I høringsperioden var det flere som viste interesse for å gi innspill til kommuneplanens arealdel. Nabogrunneier, Christensen Eiendom, var en av interessentene, med arealinnspill for Torgeir Vraas plass nr. 5 og 6, og Konnerudgata 3. I det forslag som fremmes av nabogrunneier i sitt innspilldokument er det et ønske om å bygge en samling av høyhus på tomtene, som skal erstatte eksisterende bebyggelse. Høyde på et av bygningsforslagene er 50 meter, og bekreftet at dette ville utfordre Sentrumsplanens høydebestemmelser. Forslaget har mange fellestrekk med innspillet fremmet av Strømsø Torg Eiendom da formålet er å fortette med høyhus, med fokus på næringsliv, byliv og attraktivitet, og byggets sentrale plassering for mer miljøvennlig transport. Jeg plasserer forslaget til utvikling i moderniseringsdiskursen, i den grad at fokuset og synet på utvikling er med på å styrke diskursen ytterligere (DRMA 2015).

6.3.3 Drammen kommune legger rammer for Torgeir Vraas plass

Mai 2015: Signaler for Globusgården i kommuneplanens arealdel

Etter høringsperioden for kommuneplanens arealdel i februar 2015 utarbeidet kommunen et notat for drøfting av sentrale fokusområder i alle innkomne høringsinnspill og -uttalelser i perioden. I notatet er det tatt med både politiske og administrative syn på sakene.

I dokumentet drøfter kommunen hva som vurderes endret i det videre arbeid med arealdelen.

Kommunen kommenterer at Sentrumsplanens bestemmelser for kulturminnevern var foreslått videreført i arealdelen, men at bestemmelsene skulle bli mer generelle. Kulturminneregistreringene ble foreslått atskilt fra arealdelen for å unngå feiltolkninger. På denne tiden hadde kommunen startet arbeidet med verneplanen, som skal ligge som en forlengelse for arealdelen for å sikre politisk prioritering av verneverdige kulturminner mot inngrep og riving. Hva politikerne ønsker med hensyn til kulturminner i arealdelen er videre kommentert: “[...] kulturminner tones ned som fagtema i kommuneplanen, samtidig som arbeidet med verneplan prioriteres” (Drammen kommune 2015e: 13). Kommunen er åpen for å ivareta og se utvikling i sammenheng med vern, ved å implementere nytt i verneverdig bebyggelse (Drammen kommune 2015e: 14).

Drammen kommune kommenterer også byggehøyder som knutepunktsutviklingsstrategi. Men for å ikke redusere omgivelseskvaliteter og få en helhetlig utvikling av knutepunktområdene ble det anbefalt å stille plankrav for utvikling i ulike delområder på Strømsø (Figur 14). Herunder fordeling av potensial for utbygging, men også av hensyn til lokalklima og opplevelse av byform. I denne sammenheng ble Torgeir Vraas plass avgrenset til delområde 2d):

Figur 14: Ulike delområdene for vurdering av høyhus etter plankrav. Kilde: Drammen kommune 2015e

“I delområde 2d) Torgeir Vraas plass må det av hensyn til romlige kvaliteter i eksisterende byromsekvenser (Strømsø torg, Torgeir Vraas plass, Byaksen) utvises særlig varsomhet med byggehøyder som kan gi skygge og barrierevirkning og svekke viktige romlige sammenhenger” (Drammen kommune 2015e: 18).

Som teksten indikerer er det gjort innstramminger for planlegging i området som Globusgården er del av. Drammen kommune gir planfaglige vurderinger for nye byggehøyder i sentrum ved å stille tydelige rammer for plankrav med hensyn til Torgeir Vraas plass som kulturmiljø. Kommunen åpner for vurdere nye endringer av verneverdige kulturminner, for å ivareta interessene for både utvikling og bevaring. Fordelingspotensiale og hensyn til lokale forhold vil være avgjørende for et inngrep. Med kommunens bruk av planfaglige vurderinger mener jeg Drammen kommunes fremmer syn i lokalsamfunnsdiskursen.

Sommer 2015: Fylkeskommunen retter seg mot hensynet til Globusgården

I juni 2015 ble det varslet oppstart av detaljregulering for Torgeir Vraas plass nr. 1-3 og nr. 5-6 og områder på Grønland, i Tamburgata og Schulz gate. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Strømsø Torg Eiendom og Christensen Eiendom. Forslag til planprogram for detaljregulering ble utarbeidet av Rambøll og DRMA Sivilarkitekter – i samarbeid med Byplan. Det lagt ut for offentlig ettersyn på Drammen kommunes nettsider (Rambøll 2015d).

I et dokument skriver Byplan om formålet med samarbeidet og hvilke virkninger planarbeidet kan ha. Hensikten var å klargjøre rammer og gi forutsigbarhet for knutepunktutvikling, og utredninger for Torgeir Vraas plass var ikke ønsket vurdert isolert sett da det ville påvirke mulighet for utvikling av tilgrensende tomter (Drammen kommune 2015b: 2). I dokumentet klargjør Byplan hva som var uønsket når det gjaldt høyder i delområdet som inkluderer Torgeir Vraas plass: “[...] gitt klare politiske signaler om at Bystyret ikke ønsker en utvikling med høyere bygg (32-37m), eller høyhus (40m+) i dette delområdet” (Drammen kommune 2015c: 3). Det nevnes videre at forslagsstillerne likevel ønsket å gå videre med sitt forslag til en politisk behandling (Drammen kommune 2015c).

I utkastet *“Forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass”* beskrives det at formålet med planarbeidet er for å bidra til en knutepunktutvikling – i tråd med kommuneplanens arealdel – uavhengig av om området skal utvikles med eller uten høyhus. Veiledende for utviklingen av området er å imøtekomme krav til kvalitet, som skal samsvare med tidligere opprustning av Strømsø torg. Men utviklingen skal også ta hensyn til bevaring av kulturmiljø og Byaksen. Forslagsstiller mener utvikling av området skal bidra til:

“[...] en balansegang hvor byen får et relevant veksttilskudd av nye arbeidsplasser, alle berørte eiere og utviklere får en best mulig utnyttelse av sine tomter samtidig som borgere og brukere av byområdet også tilgodeses med attraktive aktivitetsarenaer og gode byrom, både bruksmessig og lokal klimatisk (sol og vind)” (Rambøll 2015d: 4)

I forslaget referer forslagsstiller til en utvikling i tråd med arealdelen, med en balansert bærekraftig utvikling. Forslagsstillerne forventer at et eventuelt tiltak først og fremst skal bidra til å dekke de behov som vil komme av befolkningsveksten – som er arbeidsplasser. Men at en utvikling skal også gi fordeler for forslagsstillerne angående utnyttelse av tomtene. Tilsvarende skal det tas hensyn til menneskene som bruker omgivelsene, uavhengig av en utvikling med eller uten høyhus. Forslagsstillerne mener om byutviklingen, i den grad at alle får en fordel av utviklingen og at den skal være i tråd med kommunalt planregelverk, plasserer jeg i lokalsamfunnsdiskursen.

Forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass ble sendt til høring i perioden juni 2015 til september 2015. Interessenter kunne i den sammenheng gi sin uttalelse om forslaget. I august 2015 sendte Buskerud fylkeskommune inn en høringsuttalelse om forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass.

I høringsuttalelsen gir fylkeskommunen en positiv uttalelse om kulturminner og kulturmiljø som bestemt utredet i planarbeidet med Torgeir Vraas plass, men det blir også nevnt at utviklingen må begrenses for å imøtekomme verneinteressene: "I løpet av planprosessen bør det utredes hvordan eksisterende verneverdig bebyggelse kan ivaretas uten at verneverdiene ved bebyggelsen går tapt" (Buskerud fylkeskommune 2015d: 3). Fylkeskommunen trekker på signaler i Statlig plansignaler, men også mål i planprogrammet "*Regional plan for kulturminner i Buskerud*" og i kommuneplanens arealdel, for hensynet til tap av kulturminner. Det vises også til hensynet til vern av Globusgården da det heter i teksten: "[...] et særpreget bygg som bør bevares slik det står i dag. Eventuelle nybygg i området bør utformes med vekt på god arkitektonisk kvalitet og med hensyn til kulturminneverdiene i området" (Buskerud fylkeskommune 2015d: 3). Det vil si at et inngrep i Globusgården ikke skal skje, og nybygging i området skal fremheve kvalitetene til omgivelsene.

Fylkeskommunen kommenterer at kulturmiljøet som Globusgården er del av, er ønsket ført opp som en hensynssone i kommuneplanens arealdel. I høringsuttalelsen anbefaler fylkeskommunen at området bør gå under Pbl § 11-8, som: "hensynssone c) bevaring av kulturmiljø" (Buskerud fylkeskommune 2015d: 3), med restriksjonsanbefaling om at bygninger i sonen ikke tillates revet. Fylkeskommunen uttaler seg villig til å bidra og følge opp med planprosessen for Torgeir Vraas plass (Buskerud fylkeskommune 2015d).

Uttalelsen viser at Buskerud fylkeskommune har et motstridende syn på utviklingen i forhold til aktørene i moderniseringsdiskursen. Fylkeskommunen er enig i at oppføring av nye arkitektoniske bygg skal være av kvalitet, og godtar i den sammenheng moderniseringsdiskursen. Men fylkeskommunen trekker på for bevaringsdiskursen ved å mene utviklingen skal skje på Globusgårdens premisser – det vil si at det står i en urørt tilstand ved et eventuelt tiltak i området. Fylkeskommunen forsterker sine meninger ved å referere til kommunale planregelverk, som også knyttes til signaler i statlige oppgaver, med mål å unngå tap av kulturminner. Fylkeskommunen mener Globusgården og kulturmiljøet representerer immaterielle og materielle ressurser som del av byens historie og må bevares.

I et eget dokument svarer forslagsstillerne på de høringsuttalelsene som kom inn i høringsperioden, rettet mot Buskerud fylkeskommunes uttalelse om Globusgården. Forslagsstillerne kommenterer at hensikten med utredningene er å sikre helhetlig og bærekraftig utvikling i områder med kulturminner og kulturmiljø. De mener at videre planarbeid vil innebære å undersøke alternative inngrep i svært verneverdige kulturminner for å sikre balanse mellom byutvikling og kulturminnevern. Om alternativene for inngrep gjelder Globusgården blir ikke nevnt. Forslagsstiller var positiv til å gå inn i dialog med fylkeskommunen for å diskutere verneverdien og finne et alternativ som svarer til utviklingen, men at fylkeskommunens uttalelse ikke ville endre noe for videre behandling av planprogrammet (Drammen kommune 2015f).

Høst 2015: Forslag til planprogram fastsettes - usikker fremtid for Globusgården

Oktober 2015 ble kommuneplanens arealdel for Drammen kommune vedtatt. De drøftinger og vurderinger som ble belyst av kommunen med utgangspunkt i høringsinnspill og –uttalelser og politiske signaler i mai 2015 tatt med videre i arealdelen. Buskerud fylkeskommune sin høringsuttalelse for å anbefale hensynssoner for bevaring av kulturmiljø i byutviklingen ble ikke inkludert. November 2015 ble forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass, med Strømsø Torg Eiendom og Christensen Eiendom som forslagsstillere, fastsatt av bystyret.

I bystyremøtet kunne politikerne uttale seg direkte om saken til bystyret. En av representantene var fornøyd med tiltaket, i den grad tiltaket ville bidra positivt for Drammensområdet:

“Det er mange ting å ta fatt i når det gjelder planprogrammet for Torgeir Vraas plass med flere. For dette berører ikke bare selve plassen, men det berører byområdet og knutepunktet rundt”³

Jeg tolker at politikeren uttaler seg innenfor lokalsamfunnsdiskursen da bekymringen for utvikling på Torgeir Vraas plass gjelder utfordringene som kan komme av hvordan en eventuell utvikling av området vil berøre byens rom. En annen politiker hadde en sluttkommentar til saken:

“Vi ser veldig fram til å få denne planen på plass og for å få en grundig behandling av Globusgårdens framtidig status. Det er en viktig del av bybildet og et viktig kulturminne i Drammen by”⁴

---

³ Drammen kommune. 134/2015 - 110/535 M.FL Torgeir Vraas Plass, Reguleringsplan, Forslag Til Planprogram, Sluttbehandling. 2015. Video. Publisert 24.november 2015. Hentet fra: <http://drammen.nett.itum.tv/Default.aspx?Video=a2e5c042-5b3e-4c40-8e96-d3525e67a809>

⁴ Drammen kommune. 134/2015 - 110/535 M.FL Torgeir Vraas Plass, Reguleringsplan, Forslag Til Planprogram, Sluttbehandling. 2015. Video. Publisert 24.november 2015. Hentet fra: <http://drammen.nett.itum.tv/Default.aspx?Video=a2e5c042-5b3e-4c40-8e96-d3525e67a809>

Som vi kan se av uttalelsene er det ikke entydighet. Den enkelte politikers ståsted – også på siden av politiske programmer – kan skape uenighet. En politiker kan ha posisjon i moderniseringsdiskursen, i lokalsamfunnsdiskursen, og i bevaringsdiskursen, uten at dette kan konstateres i denne spesifikke saken. Med den sist nevnte politikernes sluttkommentar vil jeg tolke at Globusgården har en usikker framtid i vente. Verneplanen vil i den sammenheng være et avgjørende virkemiddel – for en utvikling med eller uten bevaring av Globusgården. Per sommeren 2016 er området Torgeir Vraas plass, med Globusgården, fortsatt under utredning. Det er ikke satt noe tidspunkt for avslutning av denne saken og utfallet er også usikkert.

6.4 Sammenfattende om empirien, aktørene og diskursene

I denne oppgaven har jeg brukt en tilnærming av Fairclough sin kritiske diskursanalyse for analyse av det empiriske materialet av tekster i plan- og saksdokumenter. Jeg har på den måten belyst underproblemstillingene:

1. *Hvilke offentlige rammebetingelser og styringssignaler finnes for henholdsvis bevaring og utvikling?*
2. *Hvilke diskurser trekker aktørene på med hensyn til bevaring og utvikling, og hvem målbærer dem?*
3. *Hvordan kommer dette til syne når det gjelder Globusgården?*

I kapittel 6.1 ga jeg en beskrivelse av tre hoveddiskurser som jeg mener er fremtredende i analysen av materialet. Avgrensningen for nettverket av diskurser har jeg gjort med min tolkning av aktørers virkelighetsforståelse for temaene bevaring og utvikling i planleggingsprosessen for case Globusgården. Diskursene som fremtrer representerer ulike oppfatninger og kan karakteriseres som motstridende. De identifiserte diskursene som setter rammene for analysen kaller jeg: *Moderniseringsdiskursen, lokalsamfunnsdiskursen og bevaringsdiskursen*. I neste avsnitt skal jeg kort gjøre rede for de overordnede rammebetingelser og styringssignaler som jeg tolker diskursene argumenterer for. Videre skal jeg drøfte hvordan aktørene representerer diskursene i den konkrete planleggingsprosessen for Globusgården, og hvordan diskursene blir praktisert.

Sosial praksis har en innflytelse på hvordan virkeligheten oppfattes, og virkeligheten skapes gjennom språket i diskursiv praksis. Fairclough (2003) mener sjanger er den diskursive handlingsmåten, som ressurs i kommunikasjonen. Sjangeren i denne oppgaven har vært plan- og saksdokumenter der

handlingsmåtene er en kulturell representasjon. I kapittel 6.2 trakk jeg frem perspektiver og verdier i de overordnede plandokumentene som synliggjør hvordan bevaring og utvikling prioriteres, og hva aktørene må forholde seg til i planlegging på lokalt nivå. Jeg diskuterte innholdet i dokumentene og knyttet det opp til hoveddiskursene jeg identifiserte i planprosessen med caset Globusgården. I dette avsnittet skal jeg utdype hvilke diskurser som finnes og hvilke aktører som er målbærende med hensyn til bevaring og utvikling.

Hoveddiskursene i denne oppgaven trekker på *”Statlige planretningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging”* og *”Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging”*. Jeg tolker at styringssignalene balanserer hensynene bevaring og utvikling. Moderniserings-, lokalsamfunns- og bevaringsdiskursen understøtter signalene for å legitimere sine argumenter.

Moderniseringsdiskursen framstår som dominerende i prosessen. Diskursen bærer sentrale tema i overordnede rammer og styringssignaler som: *”Fylkesplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud”*, *”Regional planstrategi 2013-2016”*, *”Buskerudbyen 2013-23”* og *”Regional areal- og transportplan for Buskerud 2016-2030”*, *”Bystrategien 2036”* og *”Kommuneplanens arealdel 2014-2036”*. Diskursens sentrale argumenter for utvikling er hensynet til den kommende befolkningsveksten, det vil si høyere arealutnyttelse og lokalisering av næringsutvikling, boliger og byfunksjoner i nærheten til kollektivtransport. Dette fremmes som et miljømessig grep, og skal være i tråd med at byer skal utvikles i samsvar med regional konkurransekraft. Ny tett bebyggelse skal oppføres i moderne arkitektonisk stil og det skal føre til attraktivitet og byliv.

I *lokalsamfunnsdiskursen* er temaer konstruert rundt byutvikling i en lokal kontekst. Hensynet i diskursen er den forutsatte befolkningsveksten. Aktørene i diskursen henviser til *”Sentrumsplanen”* for at formål med utviklingen skal være med hensyn til lokalsamfunnets behov til arbeidsplasser, byfunksjoner og omgivelseskvaliteter. Kjennetegn på diskursen er perspektiver rundt hovedtema på lavt geografisk nivå – som eksisterende arkitektur, byform og lokalklima, men også bylandskap. Ny utvikling skal derfor dekke veksten med samfunnsmessige behov og kvaliteter.

Bevaringsdiskursen knytter byutviklingen til bevaringsperspektivet. Temaer som fremmes i bevaringsdiskursen fremmes også i det overordnede dokumentet *”Regional plan for kulturminnevern - planprogram”*. Plan- og bygningsloven er et verktøy som brukes. I diskursen skal kulturminner være med i utviklingen som bruksressurser. De karakteriseres som særpreg i byens omgivelser, og det argumenteres for at en utvikling skal skje på kulturarvens premiss.

Gangen i planleggingsprosessen for Globusgården

I kapittel 6.3 gjennomførte jeg en analyse av konkrete plan- og saksdokumenter for Globusgården. Analysen av planprosessen var grunnleggende for identifiseringen av de tre hoveddiskursene basert på mine tolkninger og som setter rammer for denne oppgaven. I analysen har jeg sett på hvordan meninger kommer til uttrykk i språket og hvordan det former den sosiale virkelighet. Jørgensen og Phillips (1999) tar utgangspunkt i Fairclough når de forteller om at forskjellige diskurser artikulere ved at tekster trekker på andre diskurser i diskursordner. I denne prosessen har diskurser vært åpne for forandringer. Maarten Hajer (1993) forklarer at noen diskurser foretrekkes framfor andre, og som på den måten skal bidra til at den komplekse virkelighet reduseres og gjøres håndterbar. Prosessen viser en tilnærming til Hajers forståelse av diskurser, og at konsekvensen er at andre synspunkter blir skjøvet til side. I dette avsnittet skal jeg drøfte jeg hvordan aktørene representerer diskursene i den konkrete planleggingsprosessen for Globusgården, og hvordan diskursene blir praktisert.

Strømsø Torg Eiendom, med Rambøll, og Trond Martens Sivilarkitekt fremmer synspunkter i moderniseringsdiskursen i starten av prosessen med sitt forslag til høyhus. Aktørene ønsker å gjøre inngrep i eller rive Globusgården for å utvikle tomten. De anerkjenner at Globusgårdens har en verneverdi, men dette er ikke en del av diskursen. De mener høyhusbyggingen skal dekke målet med fortetting i form av høyere arealutnyttelse og gi arbeidsplasser, i nærhet til kollektivknutepunkt som bidrag til miljøvennlig persontransport. Etter at forslagsstiller fremmer sitt forslag kommer Byplan på banen og taler for lokalsamfunnsdiskursen. Byplan ser forslaget med høyhus i tråd med lokalsamfunnets behov for flere arbeidsplasser og byfunksjoner. Aktørene i diskursen bruker planfaglige argumenter tilknyttet Sentrumsplanen og mener en vurdering for høyhusbygging må ses i sammenheng med hva det nye bygget vil tilføre, og med eksisterende kvaliteter. Planen fremstår som et monument i diskursen, og alle aktørene må forholde seg til den. Ut i planprosessen skjer det et brudd mellom Sentrumsplanen og den nye kommuneplanens arealdel. Politikerne i Drammen kommune gir signaler om å øke byggehøyden på Strømsø torg. I kommuneplanens arealdel grunngis det at denne vurderingen er for å tilføre arbeidsplasser og byfunksjoner, som ledd i en knutepunktutviklingsstrategi. I løpet av planprosessen former aktørene i lokalsamfunnsdiskursen og i moderniseringsdiskursen videre den samme virkelighetsforståelse ('*story line*') for byutviklingen: Aktørene i lokalsamfunnsdiskursen har som mål å dekke behovet for arbeidsplasser og funksjoner for den kommende befolkningsveksten, og for en fortetting i knutepunkt. Aktørene i moderniseringsdiskursen mener at høyere arealutnyttelse i høyden vil bidra til å dekke målet med arbeidsplasser og funksjoner, og bidra til en fortetting i knutepunkt. I den diskursive aktiviteten oppsto det en *diskurskoalisjon* mellom Drammen kommune og forslagsstillere: I kommuneplanens arealdel vurderer kommunen å øke byggehøyden i sentrum for å

dekke målet for flere arbeidsplasser og byfunksjoner for den kommende befolkningsveksten. Aktørene samler seg rundt elementer i begge diskursene og har like oppfatninger for utvikling. Men det er argumentasjonen for økte byggehøyder som får oppslutting. Jeg mener at moderniseringsdiskursen har fått en dominerende posisjon ved at de forenes med utviklingsorientering. Det vil si at Buskerud fylkeskommunes synspunkt og virkelighetsforståelse for bevaring blir skjøvet til side ettersom deres argumentene ikke er del av denne virkelighetsforståelsen. Vurderingen for utvikling med høyhus har blitt et politisk ønske og fastsatt i kommuneplanens arealdel. Prosessen har ført til at Byplan målbærer både lokalsamfunnsdiskursen og moderniseringsdiskursen.

Motstridende diskurser

Hvordan står hoveddiskursene i forhold til hverandre med utgangspunkt i utvikling eller bevaring av Globusgården? Moderniserings-, lokalsamfunns- og bevaringsdiskurs har visse likhetstrekk, men er også motstridende i den grad de prøver å dominere tolkningen og forståelsen av feltet. Dette skaper fellesskap eller avstand mellom aktørene. I analysen av byplanleggingsprosessen for Globusgården kan vi se eksempel på motstridende forståelsesformer. Moderniseringsdiskursen og bevaringsdiskursen deler ulike verdssystemer for bevaring og utvikling. Buskerud fylkeskommune er aktøren som skal ivareta verneinteressene i prosessen. Aktøren taler for bevaringsdiskursen gjennom argumentasjon om at et inngrep eller riving er i strid med nasjonale og regionale interesser og at formålet er å bevare regionalt viktig kulturminne. Aktøren argumenterer i mot høyhusforslaget og mener en eventuell utvikling på Strømsø torg og Torgeir Vraas plass bør skje på kulturminnets premiss.

Kapittel 7

Avslutning

I kapittel 6 har jeg gjort en analyse og tolkning av empirien, med fokus på å klarlegge (1) hvilke offentlige rammebetingelser og styringssignaler som finnes for henholdsvis bevaring og utvikling, (2) hvilke diskurser aktørene trekker på med hensyn til bevaring og utvikling, og hvem som målbærer dem, og (3) hvordan det kommer til syne knyttet til Globusgården. Teori- og metodebakgrunnen for oppgaven er en tilnærming til Norman Fairclough sin kritiske diskursanalyse og hans tredimensjonale modell. En kritisk diskursanalyse er å synliggjøre konsekvensene og belyse spørsmålet om forandring. Jeg har også tatt utgangspunkt i Maarten Hajers diskursanalytiske begrep som belyser hvordan diskurser går sammen for å skape en felles virkelighetsforståelse og utelukke andre. En avgrensning av et nettverket av diskurser har sammenheng med min tolkning av aktørers virkelighetsforståelse for temaene bevaring og utvikling i offentlig byplanlegging. Med bakgrunn i dette ønsker jeg å klarlegge: *Hvordan blir spørsmålet om bevaring eller utvikling håndtert i planleggingsprosessen for Globusgården?*

7.1 Konklusjon

Byplanlegging er komplekst felt og involverer et mangfold av deltakere og fagekspertter. Ulike grupper i samfunnet har ønsker, behov og interesser som ikke alltid er sammenfallende. Det gjør at prosesser tar lang tid og kan ta nye retninger. I slike situasjoner er det viktig at innspillene fra aktører håndteres profesjonelt og at man strekker seg langt for å etablere gode kompromisser – der det er naturlig.

Kommunal planlegging drives av lokale oppgaver og det finnes mange samfunnsinteresser som det skal tas hensyn til i planprosessene. Private utbyggere er som oftest initiativtakere for utbyggingsplaner og har kontakt og dialog med kommunal administrasjonen, men også politikere. I møter mellom kommune og privat utbygger fremstilles ideer og konsepter tidlig i planprosessene. De private kan derfor ha en stor innflytelse på planleggingen av de arealer som er ønsket utviklet. Utenfor denne areaen er det en uformell kontakt med andre aktører før Plan- og bygningsloven inntreffer (Falleth m.fl. 2008).

Fylkeskommunens rolle er å sikre vern av kulturminner gjennom de nasjonale, regionale og lokale mål og retningslinjer som finnes for dette. Dermed er fylkeskommunen også en aktør som gir andre enn de offentlige og de kommersielle interesser en røst og en viss tyngde i prosessene.

Fylkeskommunen innehar informasjon om kulturminner og kulturmiljøer, og kan belyse eventuelle problemstillinger og mulige løsninger – for derved å avverge misforståelser og konflikter som kan oppstå. I den konkrete sak bidro Buskerud fylkeskommune med faglige vurderinger av kulturminner, i samarbeid med Drammen kommune. Den kommunale administrasjonen og fylkeskommunen hadde et tett samarbeid i starten av planarbeidet med arealdelen. Fylkeskommunens faglige vurdering av Globusgården ble hensyntatt som en viktig føring. Men konsekvensene av tosidig møter mellom kommune og privat utbygger vil være at verneinteressene ikke får like ”sterk stemme”. Selv om fylkeskommunen hadde blitt involvert i prosessen på et tidligere tidspunkt når verne- og utbyggerinteresser møtes, ville det ikke vært noe garanti for at deres argumenter ville blitt hensyntatt. Da fylkeskommunens argumenter ikke har tilhørighet i moderniseringsdiskursen, blir synspunktene skjøvet til side.

Planleggingsprosessen for Globusgården viser også et markant brudd med tidligere planleggingspolitikk. Gapet mellom den faglige vurdering av høyhus i Sentrumsplanen (2006) til høyhus som et politisk ønske i Kommuneplanens arealdel 2014-2036 har vært relativ stor. Aktører som har ulike interesser, men som har kombinert tolkning av byutviklingen, kan gi konsekvenser for de synspunkter som ikke ’får sin plass’ i argumentasjonen, og dermed avvises som mindre meningsfulle. De beslutninger som er tatt med hensyn til vurdering av høyhus som del av en knutepunktutviklingen i Drammen, aksepteres som håndterbare løsninger i det komplekse byplanleggingsfeltet. Disse beslutninger kan ha blitt nedfelt før planen om kommuneplanens arealdel ble ferdig. Det viser at politikk kan overskygge faglig argumentasjon. Og det er ikke sikkert at planadministrasjonen mener en løsning med høyhus er det optimale i byplanleggingen ettersom det ikke følger det eksisterende planverktøyet, herunder Sentrumsplanen. Kommunen arbeider med flere utbyggerinteressenter som trekker på like meninger og argumenter for utvikling – som aktørene i moderniseringsdiskursen. Det kan ha ført til at kommunen har vært under stort press på hva som forventes i byutviklingen.

Politikerne bør få et konsist og avklart grunnlag på bordet – der de ulike interessenter ikke trekker i hver sin retning og overlater til politikerne å gjøre beslutninger. En konsensus med hensyn til viktige og riktige aktører rundt utbyggingsspørsmål kan gjøre det lettere å fatte gode politiske beslutninger. Oppgaven synliggjør håndteringen av kulturminnevern i et utviklingsperspektiv i henhold til planleggingsprosessen for Globusgården. For videre planlegging med kulturminnet belyser denne oppgaven hensynet til en forbedret kommunikasjonsprosess, som også vil kunne bidra til å redusere saksorienterte og langvarige prosesser.

Figurliste og tabelliste

Figur 1: Globusgården som en halvsirkel, før det fikk sin ovale form i 1967. Kilde: Drammens Tidende. Hentet fra: <http://www.dt.no/dt/nyheter/historiske-bilder/historiske-bilder-av-stromso-torg/g/2-2.1748-1.7557169>

Figur 2: Strømsø torg før bygningene ble revet, i 1939. Kilde: Norge i bilder. Hentet fra: <https://www.norgebilder.no/>

Figur 3: Globusgården i en halvsirkel, i 1963. Kilder: Norge i bilder. Hentet fra: <https://www.norgebilder.no/>

Figur 4: Globusgården i 2014. Kilder: Norge i bilder. Hentet fra: <https://www.norgebilder.no/>

Figur 5: Globusgården i 2015. Kilde: Elise Voll Mathiassen

Figur 6: Norman Fairclough sin tredimensjonale modell. Kilde: Jørgensen og Phillips 1999: 81

Figur 7: Kommunal planprosess. Kilde: Veileder T-1491 2012

Figur 8: Dialogarena mellom aktører. Kilde: Falleth, Hanssen og Saglie 2008, Nordahl 2008

Figur 9: Globusgården i rødt sirkel. Kilde: Norge i bilder. Hentet fra: <https://www.norgebilder.no/>

Figur 10: Oversikt over planprosessen med Globusgården og kommuneplanens arealdel.

Figur 11: Tellus med sine 94,7 meter. Kilde: Rambøll 2013

Figur 12: Globusgården og Torgeir Vraas plass i rød farge, begge av svært høy verneverdi. Kilde: Drammen kommune 2014e

Figur 13: Forslagsstillers forslag til områdeavgrensning. Kilde: Rambøll 2014b

Figur 14: Ulike delområdene for vurdering av høyhus etter plankrav. Kilde: Drammen kommune 2015e

Tabell 1: Oppsummering av vernestatus fra Drammen kommune og Rambøll. Kilde: Rambøll 2015a:

Referanseliste

- Aarsæther, N.. 2012. Ny giv for kommunal planlegging?. I: Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. og Kristiansen, R. (red.). *Utfordringer i norsk planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, s.63-84
- Austad, H.M.. 2007. Vil bygge høyhus. *Drammens tidende*. [Internett], 22.desember. Hentet fra: <http://www.dt.no/nyheter/vil-bygge-hoyhus/s/2-2.1748-1.3354335> (Lest 21.november 2015)
- Burr, V.. 2015. *Social Constructionism*. Third edition. East Sussex: Routledge
- Buskerud fylkeskommune. 2003a. *Fylkesdelplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud. Del 1: Retningslinjer for handel, service og senterstruktur*. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. 2003b. *Fylkesdelplan for handel, service og senterstruktur i Buskerud. Del 2: Faktagrunnlag og ideer til lokale planprosesser*. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. 2012. *Regional planstrategi for Buskerud 2013-2016. Vedtatt av fylkestinget i Buskerud 6.desember 2012*. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Buskerudbyen. 2013. *Areal- og transportplan Buskerudbyen 2013–23*. Strategier for samordnet areal- og transportpolitikk: Handlingsprogram og planretningslinjer: Buskerudbysamarbeidet. Hentet fra: <http://www.buskerudbyen.no/~media/Files/Documents/Areal-%20og%20transportplan/Areal-%20og%20transportplan%20Buskerudbyen%2020132023%20Vedtatt.ashx>
- Buskerud fylkeskommune. 2015a. *Drammen kommune: Kommuneplanens arealdel*. Høringsinnspill kategori A: Regionale myndigheter, nabokommuner m.v. Høringsuttalelse til Drammen kommune. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. 2015b. *Planprogram: Regional areal- og transportplan for Buskerud 2016-2030. Vedtatt i Fylkestinget 04.03.2015*. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. 2015c. *Regional plan for kulturminnevern i Buskerud - planprogram*. Buskerud fylkeskommune utviklingsavdelingen: Fastsatt av fylkesutvalget 4.mars 2015. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. 2015d. *Torgeir Vraas plass - Globusgården - gnr 110 bnr 422 og 606 m.fl. - Drammen kommune - detaljregulering - varsel om oppstart - uttalelse om kulturminner*. Vedlegg til Drammen kommune. Drammen: Buskerud fylkeskommune
- Drammen kommune. 2004. *Sentrumsplanen: Kommunedelplan for Drammen sentrum*.

Planbeskrivelse. 1.gangsbehandling - formannskapet. Drammen: Drammen kommune
Drammen kommune. 2006. *Sentrumsplanen: Kommunedelplan for Drammen sentrum. Bestemmelser og retningslinjer.* Vedtatt av Drammen bystyre 30.mai 2006. Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2013a. *Byvekst med kvalitet: Drammen 2036 - større, smartere og sunnere.* Vedtatt av bystyret 18.juni 2013. Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2013b. *Høringsutkast. Planprogram for kommuneplanens arealdel.* Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2013c. *Planprogram for kommuneplanens arealdel. Forslag.* Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2014a. *Forhåndsdrøftinger kommuneplanens arealdel: Seminar dag 2* [Powerpoint-presentasjon]
Hentet fra:
<https://www.drammen.kommune.no/PageFiles/4988/forh%C3%A5ndsdr%C3%B8fting%20arealdel%20seminar%202%20del%201%20HHaslum.pdf>

Drammen kommune. 2014b. *Drammen kommune - Byplan. Referat fra oppstartsmøte i plansaker.* Upublisert materiale, tilgjengelig ved forespørsel fra Drammen kommune. Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2014c. *110/535, 110/606, 110/607, DETALJREGULERINGSPLAN FOR TORGEIR VRAAS Plass 1-3. Oppfølgingsmøte planprogram.* Upublisert materiale, tilgjengelig ved forespørsel fra Drammen kommune. Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2014d. *Drammen kommune: Kommuneplanens arealdel: Planbeskrivelse. Høringsutkast til politisk behandling. Dato 2014-10-01.* Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2014e. *Kommuneplanens arealdel: Vurdering av arealinnspill.* Drammen: Drammen kommune

Drammen kommune. 2015a. *Når, hvor og hvordan kan høyhus bidra til «Byvekst med kvalitet» og et «større, smartere og sunnere» Drammen i 2036?.* [Powerpoint-presentasjon]
Hentet fra:
<https://www.drammen.kommune.no/Documents/Bolig,%20eiendom%20og%20byutvikling/Kommuneplanens%20arealdel%202015-2036/Presentasjon%20Hilde%20Haslum%20h%C3%B8yhusm%C3%B8te%20190115.pdf>

Drammen kommune. 2015b. *Innspill fra temamøte om høyhus i Drammen.* 19.januar 2015. Drammen kommune

Drammen kommune. 2015c. *110/535,110/606,110/607, Torgeir Vraas plass, detaljregulering, forslag til planprogram, 1.gangsbehandling. Saksframlegg.* Drammen: Drammen kommune

- Drammen kommune. 2015d. *Sammendrag av høringsuttalelser. Vedlegg til sluttbehandling av kommuneplanens arealdel*. Drammen: Drammen kommune
- Drammen kommune. 2015e. *Drøftingsnotat. Vedlegg til sluttbehandling av kommuneplanens arealdel*. Drammen: Drammen kommune
- Drammen kommune. 2015f. *Oppsummering av høringsuttalelser med kommentar fra forslagsstiller og Drammen kommune. Planprogram for Torgeir Vraas plass*. Drammen: Drammen kommune
- Drammen kommune. 2015g. *Kommuneplanens arealdel 2014-2036: Planbeskrivelse*. Vedtatt 5.oktober 2015. Drammen: Drammen kommune
- Drammen kommune. 2016. *Forklaring til kulturminneregistreringene*. Drammen: Drammen kommune
- DRMA. 2015. *Innspill til Kommuneplanens arealdel 2014-2036, Torgeir Vraas plass 5 og 6, samt Konnerudgata 3*. Høringsinnspill til Drammen kommune. Drammen: DRMA AS
- Falleth, E., Gro Sandkjær Hanssen og Inger-Lise Saglie. 2008. *Medvirkning i byplanlegging i Norge*. NIBR-rapport 2008:37. Norsk institutt for by- og regionforskning
- Falleth, E.. 2012. Introduksjon til norsk planlegging. I: Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. og Kristiansen, R. (red.). *Utfordringer for norsk planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, s. 49-62
- Falleth, E. og Gro Sandkjær Hanssen. 2012. Medvirkning i planlegging. I: Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. og Kristiansen, R. (red.). *Utfordringer for norsk planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, s. 186-202
- Falleth, E. og Inger-Lise Saglie. 2012. Kommunal arealplanlegging. I: Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. og Kristiansen, R. (red.). *Utfordringer for norsk planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, s. 85-101
- Fairclough, N.. 2003. *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Taylor & Francis Group
- Hajer, M.A.. 1993. Discourse coalitions and the institutionalization of practice: the case of acid rain in Great Britain, in: F. Fischer & J. Forester (Eds) *The argumentative turn in Policy Analysis and Planning* (London, Duke University Press).
- Hajer, M.A.. 2005. Coalition, practices, and meaning in environmental politics: from acid rain to BSE. In D. Howarth & J. Torfing (Eds.), *Discourse theory in European politics: identity, policy and governance*. Basingstoke [etc.]: Palsgrave Macmillan
- Hanssen, G., og Inger-Lise Saglie. 2010. Cognitive Closure in Urban Planning. *Planning Theory & Practice*, 11(4): 499-521.
- Hanssen, G., Hege Hofstad og Inger-Lise Saglie. 2015. Hvordan studere motstridende hensyn i den

- kompakte byen?. I: Hanssen, G., Hofstad H. og Saglie I. L. (red.). *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget AS, s. 26-35
- Harstveit, K. E.. 2009. I Store norske leksikon. Hentet 25. Juli 2016 fra <https://snl.no/lokalklima>
- Helle, K., Finn-Einar Eliassen, Jan Eivind Myhre og Ola Svein Stugu. 2006. *Norsk byhistorie. Urbanisering gjennom 1300 år*. Oslo: Pax Forlag A/S
- Higdem, U.. 2012. Regional planlegging. I: Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. og Kristiansen, R. (red.). *Utfordringer i norsk planlegging*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, s.102-120
- Holme, A.. 2016. *Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen - Suksessfaktorene i by- og tettstedsutviklingsprosjekter med fokus på vern og ny bruk av eldre bygninger*. NIBR-rapport 2016:7. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus
- Jørgensen, W. M. og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. 1 udgave 1999, 10. oplag 2013. Danmark: Roskilde Universitetsforlag
- Phillips, L., og Kim Schrøder. 2006. «Interview, observationer og dokumenter,» i Järvinen og Mik-Meyer (red.) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag
- Kleven, T., Inge Williamsen og Gustav Nielsen (red.). 2014. *Hvordan Drammen reiste seg - Hva seks byplansjefer forteller om byutviklingen 1980-2011*. Bull - Nettverk for byutviklingens lange linjer 2014. Hentet fra: <http://bullby.net/wp-content/uploads/2015/04/Hvordan-Drammen-reiste-seg.pdf>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2014. *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging*. Fastsatt ved kgl. res. av 26.09.2014, jf. plan- og bygningsloven av 27.juni 2008, § 6-2. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2015. *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*. Vedtatt ved kongelig resolusjon 12.juni 2015. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Langeland, J. L.. 2014. Byplansjef juli 2007 – mai 2011. I: Kleven, T., Inge Williamsen og Gustav Nielsen (red.). *Hvordan Drammen reiste seg - Hva seks byplansjefer forteller om byutviklingen 1980-2011*. Bull - Nettverk for byutviklingens lange linjer 2014. Hentet fra: <http://bullby.net/wp-content/uploads/2015/04/Hvordan-Drammen-reiste-seg.pdf>
- Rambøll. 2013. *Innspill til rulleringen av kommuneplanens arealdel: Globus - Tellus - Torgeir Vraas plass 1, 2 og 3*. Høringsinnspill til Drammen kommune, 2013. Drammen: Rambøll Norge AS
- Rambøll. 2014a. *Internt notat. Planprosessen - Rambølls inntrykk*. Upublisert materiale, tilgjengelig

- ved forespørsel av Drammen kommune. Drammen: Rambøll Norge AS
- Rambøll. 2014b. *Torgeir Vraas plass 1, 2 og 3, Globusgården: Forslag til planprogram for detaljregulering*. Upublisert materiale, tilgjengelig ved forespørsel fra Drammen kommune. Drammen: Rambøll Norge AS
- Rambøll. 2015a. *Kulturhistorisk vurdering: Globusgården i Drammen*. Høringsøringsinnspill kategori B: Utbyggingsinteresser. Høringsinnspill til Drammen kommune, 2015. Drammen: Rambøll Norge AS
- Rambøll. 2015b. *Vurdering av byform: Globusgården i Drammen*. Høringsøringsinnspill kategori B: Utbyggingsinteresser. Høringsinnspill til Drammen kommune, 2015. Drammen: Rambøll Norge AS
- Rambøll. 2015c. *Høringsuttalelse og justert innspill til rullering av kommuneplanens arealdel: Globus - Tellus - Torgeir Vraas plass 1, 2 og 3*. Høringsøringsinnspill kategori B: Utbyggingsinteresser. Høringsinnspill til Drammen kommune, 2015. Drammen: Rambøll Norge AS
- Rambøll. 2015d. *Forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass*. Utarbeidet med Drammen kommune, 2015. Drammen: Rambøll Norge AS
- Riksantikvaren. 2015. *Kulturarvens samfunnsnytte – verdiskapingsarbeidet 2012-2015*. Hentet fra: <http://hdl.handle.net/11250/2367762>
- Riksantikvaren. 2016. *Kulturminner, kulturmiljø og landskap. Plan- og bygningsloven*. Hentet fra: <http://hdl.handle.net/11250/2397642>
- Sellæg, J.. 2010. 155-1662 Byen som kom rekandes på ei fjøl. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 28-37
- Sellæg, J.. 2010. 1662-1715 Fra ladested til kjøpstad. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 42-53
- Sellæg, J.. 2010. 1866-1903 Kommunikasjonsbyen. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 166-183
- Sellæg, J.. 2010. Ny bybru. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 284-287

- Sellæg, J.. 2010. 1951-1980 Den store småbyen. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 288-299
- Strømsø Torg Eiendom. 2015. *En helt ny tid for Drammen. Strømsø Torg som arena for byliv og næringsliv i Lavutslippssamfunnet*. [Powerpoint-presentasjon]. Drammen: Strømsø Torg Eiendom AS. Hentet fra:
<https://www.drammen.kommune.no/Documents/Bolig,%20eiendom%20og%20byutvikling/Kommuneplanens%20arealdel%202015-2036/%C3%85pen%20h%C3%B8ring%203%20februar/Presentasjoner/Str%C3%B8ms%C3%B8Torg%20Eiendom.pdf>
- Thagaard, T.. 2013. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Thorén, K. H. og Inger-Lise Saglie. 2015. Hvordan ivaretas hensynet til grønnstruktur og naturmangfold i den kompakte byen?. I: Hanssen, G., Hofstad H. og Saglie I.L. (red.). *Kompakt byutvikling - muligheter og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget AS, s. 26-35
- Thorkildsen, Å.. 2010. Arkitektene som moderniserte Drammen sentrum. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 326-335
- Tellefsen, U.. 2014. Byplansjef 1980 – september 1986. I: Kleven, T., Inge Willumsen og Gustav Nielsen (red.). *Hvordan Drammen reiste seg - Hva seks byplansjefer forteller om byutviklingen 1980-2011*. Bull - Nettverk for byutviklingens lange linjer 2014. Hentet fra:
<http://bullby.net/wp-content/uploads/2015/04/Hvordan-Drammen-reiste-seg.pdf>
- Veirud, B.. 2010. Byplaner i etterkrigstiden. I: Sellæg, J. (red.) Alsvik, T., Erik Bjørløw-Larsen, Bernt Greni, Dag Erlend Lohne Mohn, Jo. Sellæg, Einar Sørensen, Åsmund Thorkildsen, Bjørn Veirud. *Drammen – by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen: Brakar AS, s. 300-307
- Wøhni, A.. 2007. *Byutviklingen i Drammen – Langsiktig arbeid for miljøvennlig bysentrum*. Temarapport T-1465B. Oslo: Miljøverndepartementet

Lowverk

Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter Pbl. Lov 27.juni 2008 nr.71 om planlegging og byggesaksbehandling

Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter Kulturminneloven. Lov 15.februar 1979 om kulturminner

Kulturminneloven. Lov 15.februar 1979 om kulturminner

Plan- og bygningsloven. Lov 27.juni 2008 om planlegging og byggesaksbehandling

Videoopptak

Drammen kommune. *134/2015 - 110/535 M.FL Torgeir Vraas Plass, Reguleringsplan, Forslag Til Planprogram, Sluttbehandling*. 2015. Video. 24.november 2015. Hentet fra:
<http://drammen.nett.itum.tv/Default.aspx?Video=a2e5c042-5b3e-4c40-8e96-d3525e67a809>

Publikasjoner

Veileder T-1476. 2009. *Planlegging etter plan- og bygningsloven. Miljøverndepartementet*. Oslo: Departementenes servicesenter.

Veileder T-1491. 2012. *Kommuneplanens arealdel. Utarbeiding og innhold. 2.versjon*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdirektoratet

Vedlegg 1

	Moderniseringsdiskurs	Lokalsamfunnsdiskurs	Bevaringsdiskurs
<u>Statlige plansignaler</u>			
Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging	Bærekraftig utvikling med fortetting i kollektivknutepunkt, i tråd med behovet i regionen, hensyn til å redusere klimagassutslipp.	Handel og tjenester, virksomhetene må tilpasses omgivelsene i størrelse og omfang.	Utvikling, og ivareta kulturarven som ressurser for kunnskap og er omgivelseskvaliteter.
Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging	Bærekraftig utvikling med fortetting i kollektivknutepunkt for å redusere klimagassutslipp og byen i regional konkurranse.	For kommende befolkningsvekst skal det utvikles for handel og tjenester.	Kulturminner er bymiljøer, stedsidentitet og positive opplevelser, og er ressurser for næringsutvikling, kunnskap og verdiskaping.
<u>Regionale planer</u>			
Fylkesplan for handel, service og senterstruktur, del 1 og 2	Hele regionen skal styrkes ved at kommunen målbevisst bidrar til sentrumsutvikling i et regional perspektiv. Mål å skape kompakte byer og tettsteder med korte avstander som vil kunne gi attraktive møteplasser og levedyktige handelssentrum.	Godt handels og privat tjenesteyting for befolkningen. Planen skal bidra til at senteret blir en sosial og kulturell møteplass. Kultur, aktiviteter og opplevelser i sentrum vil forsterke sentrumsutviklingen.	
Regional planstrategi for Buskerud 2012-2016	Utviklingen i regionen baserer seg på utvikling for variert næringsliv, som for eksempel handel, hotell og restaurant. Ønsker attraktivitet og næringsutvikling som baserer seg på turisme, og tilfører arbeidsplasser. Etableringer der kommunikasjonene er gode.	Utvikling som tilfører arbeidsplasser.	Kulturarven som immateriell verdier for å tilføre kunnskap og opplevelse som sosiale og være utviklende miljø.
Areal- og transportplan for Buskerudbyen 2013-23	Area leffektiv, bærekraftig og konkurransekraftig utvikling. Prioritere næringsutvikling for lokalisering i kollektivknutepunkter for å redusere klimagassutslipp.	Utbygging med kvalitet som tilpasses stedenes kultur, historie og omgivelser og ønsket tilføring av arbeidsplasser.	Kulturminner som immaterielle ressurser.

Planprogram - Regional areal- og transportplan 2016-2030	Lokalsamfunn blir attraktive og behovet for viktige miljøkvaliteter, og det må gis oppmerksomhet til næringslivet for å styrkes i den regionale konkurransekraften.	Stedsutvikling ved å ivareta eksisterende bygninger for kvalitet i omgivelsene, byggeskikk og stedsidentitet skal bidra til trivsel for menneskene.	Ta vare på miljøkvaliteter som kulturmiljøer og kulturminner.
Regional plan for kulturminnevern i Buskerud - planprogram			Kulturminner og kulturmiljø er bærekraftig som verdiskapende og ressurs for samfunnsutviklingen. Kulturaften er immaterielle verdier som formidler historie og opplevelse.
<u>Kommuneplan</u>			
Sentrumsplanen	Høy arealutnyttelse med næringsliv.	Sentrumsutvikling og tilrettelegge for bolig, handel og service, og arbeidsplasser som skal møte befolkningsveksten. Fysiske planlegging, kvaliteter i omgivelsene og byrom, estetikk og arkitektur. Tilrettelegge for bolig, handel og service, og arbeidsplasser.	Bevare kulturminner som del av samfunnsutviklingen, de er materielle og immaterielle ressurser.
Bystrategien 2036: Byvekst med kvalitet	Skape attraktivitet som skal tiltrekke næringsliv for den regionale konkurransen, legge til rette for moderne og urban byutvikling, og redusere miljø- og klima utslipp.	Eksisterende bygninger i omgivelsene, og handel og tjenester for tilrettelagt for befolkningen.	Bevare kulturminner og deres historie og identitet.
Kommuneplanens arealdel 2014-2036	Fortetting med høy arealutnyttelse og næringsliv i knutepunkt, attraktivitet og utvikling for den regionale konkurranse.	Konsentrere med arbeidsplasser og funksjoner i sentrum, hensyn til lokale forhold som byform, lokalklima og kvaliteter i omgivelser.	Kulturminner som immaterielle og materielle ressurser for byen.

Vedlegg 2

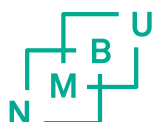
Planleggingsprosessen med Globusgården			
2013			
Høst 2013: Forslagsstiller med høyhus på agendaen			
28.november 2013:			
Rambøll/Strømsø Torg Eiendom Innspill til rullering av Kommuneplanens arealdel 2036	Fortetting med høy arealutnyttelse i knutepunkt, tilrettelegge for boliger og arbeidsplasser. Utvikle med moderne arkitektur og estetikk, og skape levende sentrum		Globusgården som verneverdig bebyggelse.
3.feb 2014:			
Byplan Uformelt oppstartsmøte mellom Rambøll og Byplan		Hensynet til lokalklima, byrom og byform, kulturminnevern og uteoppholdsareal.	
Mars 2014: Byggehøyder blir diskutert i formannskapet			
18. mars 2014:			
Byplan Formannskapsseminar – Forhåndsdrøftinger kommuneplanens arealdel Problemstillinger knyttet til høyhus	Høyhus bidrar til å vise kommunens investeringslyst og modernitet, bedrifter i konkurranse på regionalt og lokalt nivå, synlighet og skal dekke behovet for næringslivet.	Vektlegger byens fysiske omgivelser - hensynet til byform, lokalklima og bylandskapet, hensynet til den sosiale dimensjonen – for menneskenes trivsel.	
Våren 2014: Globusgården får vernestatus			
4. april 2014:			
Byplan Nytt uformelt oppstartsmøte mellom Byplan og Rambøll		Forslag til høyhus i konflikt med Sentrumsplanens bestemmelser - for arealformål, krav til boligkvalitet og estetisk utforming, og nye dimensjoner som utfordrer omgivelsene. Vanskelig å imøtekomme Sentrumsplanens bestemmelser.	Globusgården og Torgeir Vraas plass med svært høy verneverdi, vektlegger bygningsforslaget som problematisk grunnet vernet og hensynet til Byaksen.

<p>April/mai 2014:</p> <p>Rambøll</p> <p>Utkast til planprogram for detaljregulering, Torgeir Vraas plass nr. 1-3</p>	<p>Temaene er arkitektur og funksjoner i bygget, som handel, hotell og forretninger, og arbeidsplasser. Fleksible med byggehøyder.</p>	<p>Tilføre arbeidsplasser og funksjoner.</p>	<p>Anerkjenner den høye verneverdien av Globusgården, og kulturmiljø som del av miljø- og ressursforvaltningen.</p>
<p>28. okt 2014:</p> <p>Drammen kommune</p> <p>Vurdering av innspillet fra Strømsø Torg Eiendom/Rambøll</p>	<p>Positiv til høyhus som strategi for å tilføre arbeidsplasser og boliger, med fortetting i kollektivknutepunkt.</p>	<p>Kom i konflikt med omgivelsene og byform, samt kravet til uteoppholdsareal.</p>	<p>I konflikt med kulturminnevernet.</p>
<p>2015</p> <p>Vinter 2015: Medvirkningsprosess for kommuneplanens arealdel</p>			
<p>19. jan 2015:</p> <p>Byplan</p> <p>Medvirkningsmøte med temaet høyhus</p>	<p>Knutepunktutvikling med økt byggehøyder og synlighet i landskapet prioriteres framfor lokale hensyn. Regional konkurranse. Enkeltstående høyt bygg enn flere samlet.</p> <p>Nedprioritere hensynet til lokalklima og naboer for å tilrettelegge for høyhus i knutepunkt.</p>	<p>Tilrettelegge for byfunksjoner og arbeidsplasser.</p>	
<p>Strømsø Torg Eiendom/Rambøll</p>	<p>Vil bygge høyhus som er synlig. Globusgården er barriere for utvikling. Høyhusbygging vil som reduserer klimagassutslipp, tettere utnyttelse og vil bidra til byliv og attraktivitet.</p>		
<p>28. jan 2015:</p> <p>Buskerud fylkeskommune</p> <p>Høringsuttalelse til Kommuneplanens arealdel 2014-2036</p>	<p>Høyhus i byutviklingen er positivt.</p>	<p>Byggetiltak med kvalitet i arkitektur, og understreke eksisterende kvaliteter i bybildet, samt at ny kvalitet tilføres etter helhetlig vurdering.</p>	<p>Positiv til at kulturarven blir tatt hensyn til som ressurs i byplanleggingen. Hensynssoner for å unngå riving av kjente bygg. Kulturminner som premiss i utviklingen.</p>
<p>3. feb 2015:</p> <p>Strømsø Torg Eiendom</p> <p>Åpen høring i formannskapet</p>	<p>Høyhusbygging som bærekraftig, profilering for næringslivet og av arkitektur, skape byliv og miljøtiltak. Argumenterer for at konsentrasjon i høyden vil skape positiv effekt.</p> <p>Kulturminnevern blir sett på som barriere for utvikling, og forstår vernet som ikke-bærekraftig ressurs for en økonomisk avkastning.</p>		

<p>13. feb 2015:</p> <p>Rambøll Vurdering av byform - Globusgården i Drammen</p>	<p>Ny bygning som argument for å gi byrommet en tydelig dominant, og som skal bidra til turisme – i et internasjonalt perspektiv. Kulturmiljø og vernehensyn til hinder for byens krav til økonomisk-dynamisk rom.</p>		
<p>Kulturhistorisk vurdering av Globusgården</p>	<p>Anerkjenner at kulturminnet som har betydning for innbyggerne. Argumenterer mot at kulturminnet ikke imøtekommer inspirasjonskilden og andre norske bygningsverk fra samme tid. Ga Globusgården middels/lav verneverdi og kritiserer Drammen kommunes verdivurderinger.</p>		
<p>Revidert høringsinnspill</p>	<p>Bygningsforslag skal skape aktivitet og vitalisere Strømsø torg. Argumenterer ved å trekke fram formålet i Buskerudbyen, for miljømessige forhold gjennom konsentrasjon og byen i konkurranse. Et moderne bygg med arbeidsplasser, og skal være et signalbygg for å bidra til turisme.</p>		
<p>Mai 2015: Signaler for Globusgården i kommuneplanens arealdel</p>			
<p>27. mai 2015:</p> <p>Drammen kommune</p> <p>Drøftinger av høringsuttalelser/innspill til kommuneplanens arealdel</p>		<p>For å ivareta begge hensyn åpner kommunen for utvikling ved å bygge nytt i kulturminnevern. Vurderer å stille plankrav til bygningsutforming, for hensyn til lokalklima og opplevelse av byform.</p>	<p>Prioritere verneverdig bebyggelse mot riving i verneplan.</p>
<p>Sommer 2015: Fylkeskommunen retter seg mot hensynet til Globusgården</p>			
<p>9.juni 2015:</p> <p>Strømsø Torg Eiendom/Christensen Eiendom/Byplan</p> <p>Forslag til planprogram for Torgeir Vraas plass - revidert med Drammen kommune.</p>	<p>Hensyn til at forslagsstillere får mulighet til å utnyttet sine tomter, som del av knutepunktutviklingen.</p>	<p>Utvikle området som del i knutepunktutviklingen – med eller uten høyhus. Fordel å tilrettelegge for flere arbeidsplasser, og forventer at innbyggere får attraktive møteplasser og en intensiv bruk,</p>	<p>Ta hensyn til bevaring av kulturmiljøet og Byaksen.</p>

		utvikle gode byrom og lokalklima.	
21. august 2015: Buskerud fylkeskommune Høringsuttalelse		Utvikling i byen, arkitektur og omgivelsene skal være av kvalitet.	Bevare Globusgården som ressurs, slik at det ikke går tapt. Utvikling skal skje på kulturminnets premiss. Mener kulturmiljøet bør gå under en hensynssone – ikke tillate riving av bygninger innenfor sonen
Strømsø Torg Eiendom/Rambøll Oppsummering av høringsuttalelse	Bærekraftig utvikling av området, og alternative inngrep i høyt vernede kulturminner.		
Høst 2015: Forslag til planprogram fastsettes – usikker fremtid for Globusgården			
24. nov 2015: Politiker (1) Bystyret - fastsettelse av forslaget til planprogrammet for Torgeir Vraas plass		Ser på forslaget som byplanleggingstiltak, tar ikke stilling til hva som skal gjøres med kulturminnet.	
Politiker (2) Bystyret - fastsettelse av forslaget til planprogrammet for Torgeir Vraas plass			Globusgården som viktig bevaringsverdig kulturminne.

Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway